

człowiek – najlepsza inwestycja

Pierwsza dekada Europejskiego Funduszu Społecznego w Polsce

Efekty wdrażania EFS w latach 2004–2014

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
INFRASTRUKTURY
I ROZWOJU

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju

**PIERWSZA DEKADA
EUROPEJSKIEGO FUNDUSZU SPOŁECZNEGO
W POLSCE**

EFEKTY WDRAŻANIA EFS W LATACH 2004–2014

Warszawa, kwiecień 2015 r.

Wydawca:

Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju
Departament Europejskiego Funduszu Społecznego
ul. Wspólna 2/4, 00-926 Warszawa
tel. (+48 22) 273 80 51
faks (+48 22) 273 89 19

e-mail: pokl@cpe.gov.pl

www.efs.gov.pl

Infolinia EFS

0 801 EFS 801
0 801 337 801
(płatne jak za połączenie lokalne)

ISBN 978-83-7610-546-8

Publikacja bezpłatna

Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Przedmowa

Szanowni Państwo,

mam przyjemność przekazać na Państwa ręce publikację stanowiącą podsumowanie dotychczasowych doświadczeń Polski we wdrażaniu Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS).

W 2014 r. minęło 10 lat od wejścia Polski na drogę integracji europejskiej. Jest to również 10 lat wdrażania funduszy europejskich,

w tym Europejskiego Funduszu Społecznego, którego Polska jest największym beneficjentem. EFS jest najstarszym z funduszy strukturalnych UE, zmierzającym do wzrostu poziomu zatrudnienia i poprawy spójności społecznej.

Przełom lat 2014 i 2015 to także ważny moment ze względu na fakt, że rozpoczynamy nową perspektywę finansową w Unii Europejskiej. Do 2020 r. w ramach polityki spójności Polska otrzyma aż 82,5 mld euro, z czego około 13 mld będzie pochodziło z Europejskiego Funduszu Społecznego. Dlatego też jest to okres podsumowań, ocen i wyciągania wniosków z dotychczasowych doświadczeń, skłaniający do refleksji nad tym, co udało się zmienić, ale także sprzyjający określeniu wyzwań, którym musimy stawić czoła w przyszłości. Istnieje zgoda co do tego, że środki EFS powinny być przez najbliższe 7 lat nie tylko wydatkowane, ale przede wszystkim mądrze inwestowane. Dzięki rozsądnemu inwestowaniu w przedsięwzięcia zapewniające trwałość i przynoszące widoczne, długofalowe efekty, możemy właściwie przygotować się do kolejnych wyzwań, również tych po 2020 r.

Niniejsza publikacja jest nie tylko próbą zebrania najważniejszych rezultatów, jakie udało się osiągnąć dzięki środkom Europejskiego Funduszu Społecznego (w tak kluczowych dla rozwoju Polski sektorach, jak rynek pracy, edukacja czy integracja społeczna), ale również pozwala na formułowanie hipotez, jak rezultaty te przełożyły się na zmiany społeczno-ekonomiczne w prezentowanych obszarach. Warto zauważyć, że doświadczenia Unii Europejskiej wyniesione z ostatnich 10 lat (a w szczególności z okresu spowolnienia gospodarczego) ujawniły strukturalne słabości niektórych polityk publicznych, a także pokazały ich społeczny wymiar w nowym świetle. Obalone zostało przekonanie, że wyłącznie wzrost ekonomiczny kreuje zatrudnienie i dobrobyt, dzięki czemu eliminowane jest ubóstwo. Unia Europejska dostrzegła, że rozwój kapitału ludzkiego jest równie ważny jak inwestycje w infrastrukturę, a inwestycje w kapitał ludzki stanowią kluczowy czynnik decydujący zarówno o wzroście zatrudnienia, jak i o harmonijnym, długofalowym rozwoju gospodarczym. Na tym tle Polska jest pozytywnym przykładem kraju, który dzięki środkom pomocowym UE rozwija się szybciej i stabilniej. Pomimo niekorzystnej sytuacji gospodarczej, jaką obserwujemy od kilku lat na rynkach światowych, Polsce udało się odnieść sukces, co pozwoliło w krótkim czasie na zmianę statusu naszego kraju z debutanta na lidera wśród państw członkowskich, skutecznie wykorzystującego otrzymaną szansę rozwojową. Polska stała się nie tylko jednym z członków unijnej społeczności, ale również wpływowym partnerem do dyskusji na temat przyszłości całej polityki spójności Wspólnoty.

Mając zatem nadzieję, iż niniejszą publikację przeczytacie Państwo z zainteresowaniem i znajdziecie w niej inspirację do dalszych starań na rzecz poprawy sytuacji kapitału ludzkiego w Polsce, życzę miłej lektury.

Paweł Orłowski
Podsekretarz Stanu
w Ministerstwie Infrastruktury i Rozwoju

Spis treści

I. WPROWADZENIE	5
II. WYKORZYSTANIE EFS NA TLE INNYCH KRAJÓW UE	6
III. INTERWENCJA REALIZOWANA W OBSZARACH WSPARCIA EFS	11
3.1. Aktywna polityka rynku pracy	11
3.2. Włączenie społeczne – działania integracyjne	12
3.3. Edukacja	14
3.3.1. Edukacja przedszkolna	15
3.3.2. Wsparcie kształcenia ogólnego	15
3.3.3. Wsparcie kształcenia zawodowego	16
3.3.4. Szkolnictwo wyższe	16
3.3.5. Wsparcie kształcenia osób dorosłych	18
IV. GRUPY W NAJTRUDNIEJSZEJ SYTUACJI NA RYNKU PRACY	19
4.1. Interwencja EFS skierowana do kobiet	19
4.2. Wsparcie osób młodych	20
4.3. Wsparcie osób w wieku 50+	21
4.4. Wsparcie osób niepełnosprawnych	22
V. WYBRANE INSTRUMENTY WSPARCIA EFS	24
5.1. Szkolenia	24
5.2. Dotacje na założenie działalności gospodarczej	26
5.3. Staże	27
VI. WPŁYW EFS NA POLITYKI PUBLICZNE	29
VII. MITY I FAKTY NA TEMAT EFS	31
VIII. PRZYKŁADY PROJEKTÓW EFS	33
ZAŁĄCZNIK NR 1 KLUCZOWE REKOMENDACJE DLA WDRAŻANIA EFS W LATACH 2014–2020	40

I. Wprowadzenie

Gdy w 2004 r. uruchamiano w Polsce wdrażanie EFS, istniało wiele obaw z tym związanych. Przede wszystkim, czy podobały pod względem organizacyjnym – wydatkowanie środków unijnych musi być precyzyjnie zaplanowane i wymaga dobrej koordynacji wielu równoczesnych procesów. Beneficjenci (projektodawcy) musieli nauczyć się myślenia i działania w formule projektowej i w kategoriach budżetu zadaniowego. Kolejne lata pokazały jednak, że Polacy potrafią precyzyjnie identyfikować problemy i wykorzystywać dostępne środki na ich rozwiązanie. Z biegiem czasu i kolejnych perspektyw finansowych założenia i cele EFS modyfikowane były w taki sposób, aby w jak największym stopniu sprostać zachodzącym zmianom i wyzwaniom. Początkowo EFS obejmował jedynie działania ukierunkowane bezpośrednio na wzrost zatrudnienia i edukację. Następnie poszerzono jego zakres o obszar integracji społecznej tak, aby wspierać walkę z wykluczeniem społecznym, uwzględniono również wsparcie administracji publicznej w zakresie dobrego rządzenia czy obszaru ochrony zdrowia. Obecnie dopuszcza się możliwość finansowania kolejnych przedsięwzięć odpowiadających na nowe wyzwania, np. te związane z zachodzącymi procesami demograficznymi. Jednak należy pamiętać, że nadrzędnym celem działań finansowanych ze środków tego funduszu wciąż pozostaje poprawa zdolności do zatrudnienia i spójności społecznej.

Wychodząc naprzeciw potrzebom jasnego zdefiniowania potencjałów rozwojowych i wyzwań do realizacji w kolejnych latach, w niniejszym podsumowaniu prezentujemy wyniki i wnioski uzyskane w toku realizacji różnego rodzaju prac analitycznych i ewaluacyjnych. Ich celem jest przybliżenie obrazu zachodzących zmian w oparciu o dane pochodzące ze statystyki krajowej, systemu sprawozdawczości oraz o badania ewaluacyjne, przybliżające jakościową zmianę, jaka dokonuje się dzięki wdrażaniu EFS. Do końca 2014 r. zrealizowano blisko 300 różnego rodzaju badań ewaluacyjnych (ponad ¼ wszystkich badań EFS zrealizowanych w UE), stanowiących cenne źródło wiedzy o efektach i wyzwaniach procesu wykorzystywania środków europejskich.

Ich wyniki przedstawiamy w trzech kluczowych wymiarach: wpływu w poszczególnych obszarach interwencji EFS, zmian zachodzących w sytuacji grup docelowych, znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy oraz skuteczności wybranych form wsparcia, z których korzystali uczestnicy projektów¹.

Warto zauważyć, że inwestycje w kapitał ludzki mają szczególny charakter. Są to działania wymagające nie tylko dobrej znajomości istniejących potrzeb rozwojowych, ale również stabilnej, długofalowej strategii wdrażania, gdyż uzyskiwane efekty mają kluczowy – choć niejednokrotnie odroczonego charakter. Europejski Fundusz Społeczny jest bowiem z jednej strony katalizatorem zachodzących przemian w politykach publicznych, z drugiej zaś pozwala dobrze identyfikować wyzwania i niedoskonałości wciąż obecne w rzeczywistości społeczno-gospodarczej.

¹ Tam, gdzie było to możliwe, prezentowane dane obejmują jak najszerszy zakres (tj. ok. 10-letni wdrażania różnych programów finansowanych z EFS), jednakże w niektórych przypadkach z powodu braku danych lub możliwości ich porównywania – prezentowane są jedynie zestawienia dla okresu 2007–2013.

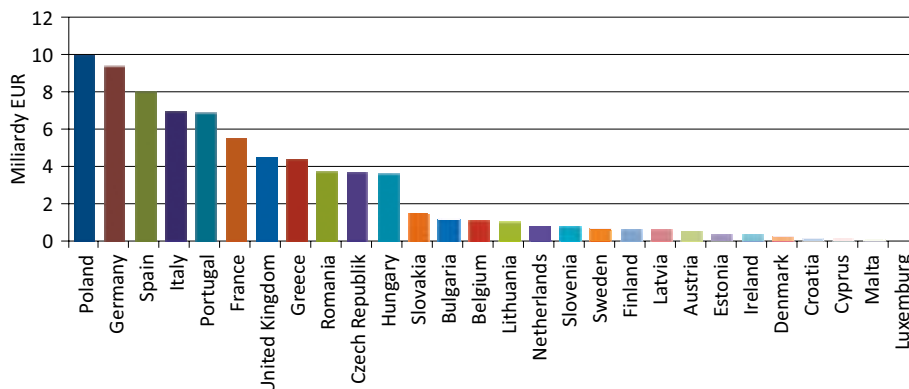
II. Wykorzystanie EFS na tle innych krajów UE

Pełna ocena efektywności wykorzystania środków pomocowych UE wymaga spojrzenia z szerszej perspektywy, obejmującej nie tylko sytuację krajową ale także uwarunkowania międzynarodowe. Poniżej prezentujemy informacje na temat pozycji Polski w stosunku do innych państw członkowskich UE w wybranych aspektach.

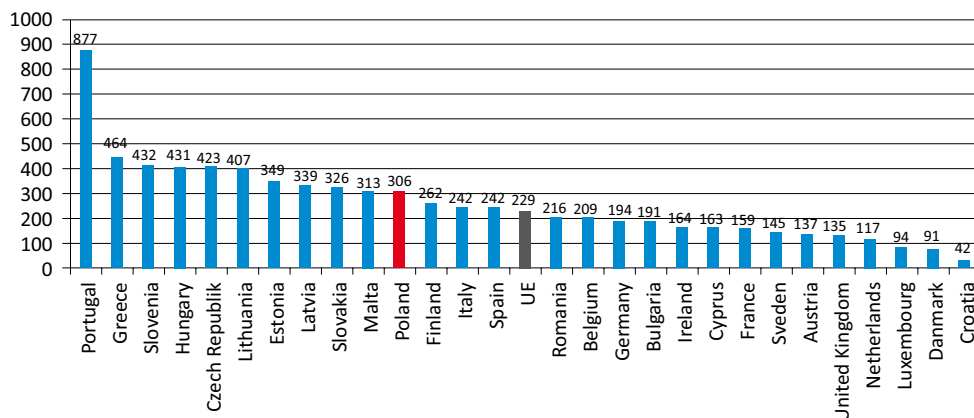
Polska w latach 2004–2014 otrzymała niepowtarzalną szansę rozwojową, m.in. dzięki największej alokacji środków z Europejskiego Funduszu Społecznego, które stanowiły istotny impuls do zmian. Spośród 76,7 miliarda EUR alokowanych na EFS w całej polityce spójności w latach 2007–2013, blisko 1/8 trafiła do Polski. Program Operacyjny Kapitał Ludzki to była największa tak duża inicjatywa nie tylko spośród 117 programów operacyjnych finansowanych w UE w latach 2007–2013, ale również w całej, 50-letniej historii tego funduszu.

Wykres 1. Podział środków EFS 2007 – 2013 pomiędzy kraje członkowskie UE (bez wkładu własnego).

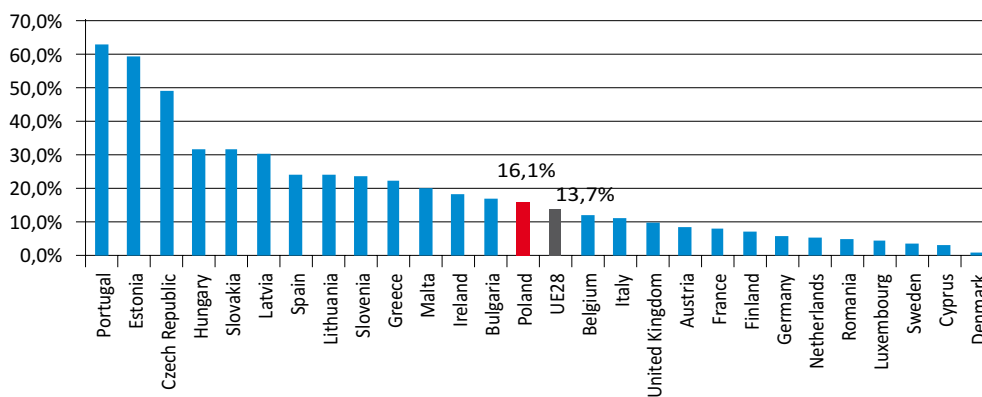
Źródło: <http://ec.europa.eu/esf>

Biorąc pod uwagę fakt, że Polska otrzymała nominalnie największe spośród wszystkich krajów członkowskich środki EFS, należy zauważyć, że są one wykorzystywane w sposób bardzo sprawny i dynamiczny. Polska znajduje się w czołówce krajów pod względem poziomu certyfikacji środków otrzymywanych ze strony Komisji Europejskiej, co pozwala na zachowanie ciągłości realizacji projektów. Według stanu na 31 stycznia 2015 r. do KE certyfikowano wydatki z EFS (tylko PO KL – bez poprzednich perspektyw finansowych) w wysokości blisko 41,7 mld PLN (85% środków), dzięki czemu zrealizowano **blisko 48 tys. projektów na kwotę ponad 50,7 mld zł**. Jednocześnie warto zauważyć, że wartość środków per capita, ze względu na liczebność mieszkańców naszego kraju, stawia Polskę dopiero na 11. miejscu pod względem intensywności pomocy otrzymanej z EFS. Wskazuje to, że pomimo znaczących środków, nie wszystkie potrzeby rozwojowe mogły zostać dotychczas w pełni zaspokojone.

Wykres 2. Dofinansowanie EFS per capita w latach 2007–2012.

Źródło: Laboratorium Badań Społecznych oraz Primus na podstawie danych z <http://ec.europa.eu/esf>

Mimo to należy uznać, iż Polska na tle innych krajów dobrze wykorzystuje swoją szansę na poprawę wskaźników ekonomicznych, co należy uznać za niewątpliwą sukces, w szczególności w trudnym momencie światowego kryzysu gospodarczego. Dzięki wsparciu EFS w samym tylko okresie 2007–2012 udało się objąć różnego typu projektami **ponad 16% ludności² Polski** – to nieco więcej niż średnia ogółem dla UE.

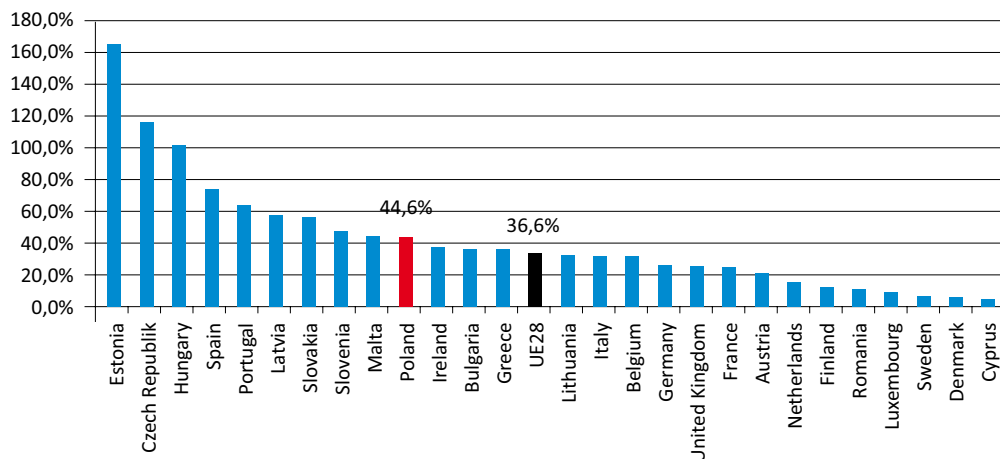
Wykres 3. Udział osób biorących udział w projektach EFS w ogólnej ludności w 2012 r.

Źródło: Laboratorium Badań Społecznych oraz Primus na podstawie danych z <http://ec.europa.eu/esf>

Jeszcze lepiej sytuacja wygląda w przypadku **osób młodych** – gdzie ze środków EFS skorzystało już **44,6% osób poniżej 25 r.ż. w Polsce** (10. miejsce w UE).

² Należy zauważyć, że niektóre osoby brały udział częściej niż w 1 projekcie, jednakże z analizy wynika, że odsetek tego typu osób nie przekracza 10%.

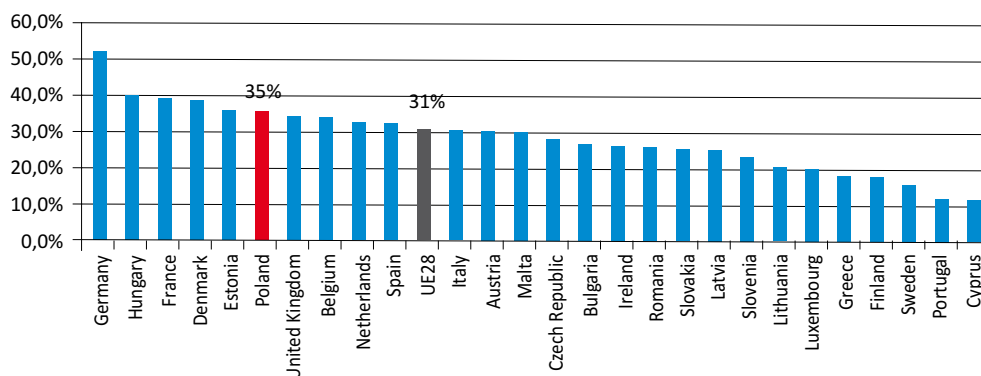
Wykres 4. Udział osób w wieku 15–24 lata uczestniczących w projektach EFS w latach 2007–2012 w ogóle osób w grupie wiekowej 15–24 w 2012 r.

Źródło: Laboratorium Badań Społecznych oraz Primus na podstawie danych z <http://ec.europa.eu/esf>

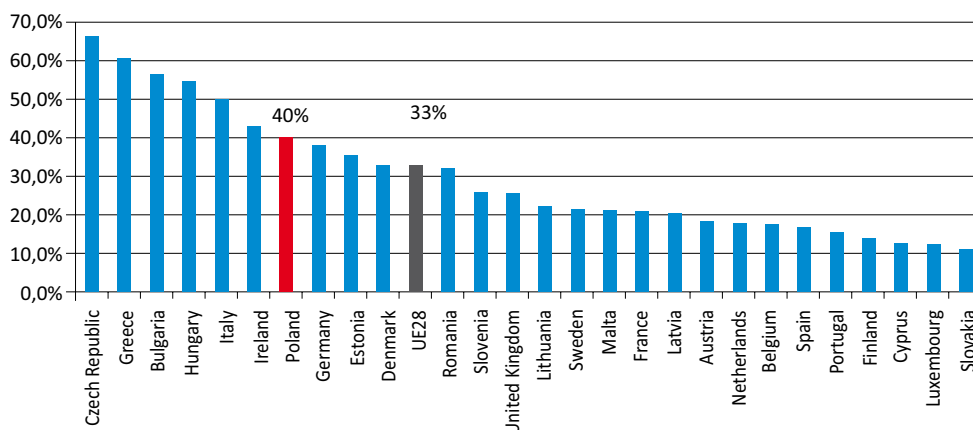
Środki EFS to przede wszystkim duże inwestycje w kapitał ludzki, od początku edukacji aż po aktywne starzenie się. Duża część środków została przeznaczona na wsparcie systemu edukacji i pomoc w znalezieniu pierwszego zatrudnienia, co obrazują dane wskazujące, że **co trzeci (35%) uczestnik projektu EFS w Polsce w latach 2007–2012 miał mniej niż 25 lat**, co stawia Polskę nieco powyżej średniej unijnej w tym zakresie. Jest to szczególnie istotna informacja w kontekście wzrastających potrzeb związanych z aktywizacją osób młodych na rynku pracy i dopasowywaniem procesu kształcenia (i jego efektów) do zmieniających się potrzeb rynkowych.

Wykres 5. Udział osób w wieku 15–24 lata w ogóle uczestników projektów EFS w latach 2007–2012.

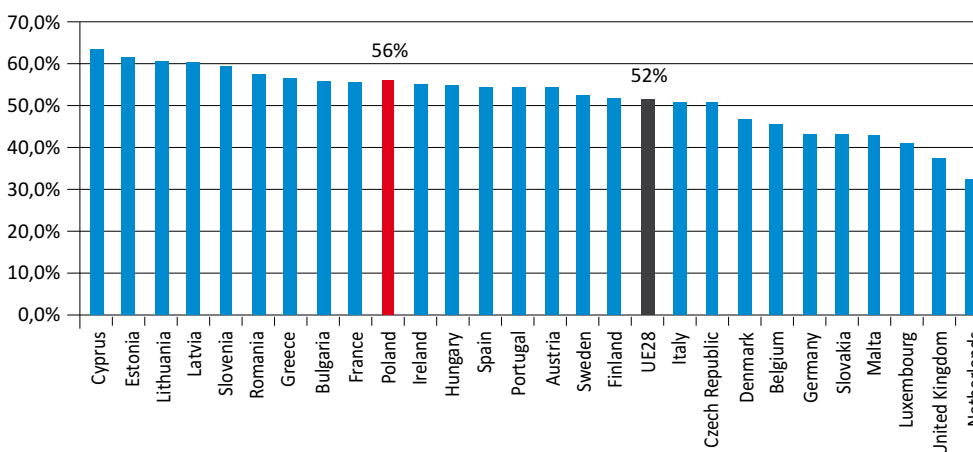
Źródło: Laboratorium Badań Społecznych oraz Primus na podstawie danych z <http://ec.europa.eu/esf>

Projekty z EFS są w Polsce skierowane także **częściej niż w innych krajach do grupy osób nieaktywnych na rynku pracy**. Aż 40% uczestników projektów to osoby nieaktywne w momencie przystępowania do projektu, przy czym średnia dla UE to ok. 33%. Ogółem wsparciem EFS objęto ponad 15% wszystkich osób nieaktywnych zawodowo w kraju (wg liczby z 2012 r.). **Osoby bezrobotne stanowiły wśród uczestników projektów nieco ponad 1/5 (21%), a osoby zatrudnione – 14,7%.**

Wykres 6. Udział osób nieaktywnych w ogóle uczestników projektów EFS w latach 2007–2012.

Źródło: Laboratorium Badań Społecznych oraz Primus na podstawie danych z <http://ec.europa.eu/esf>

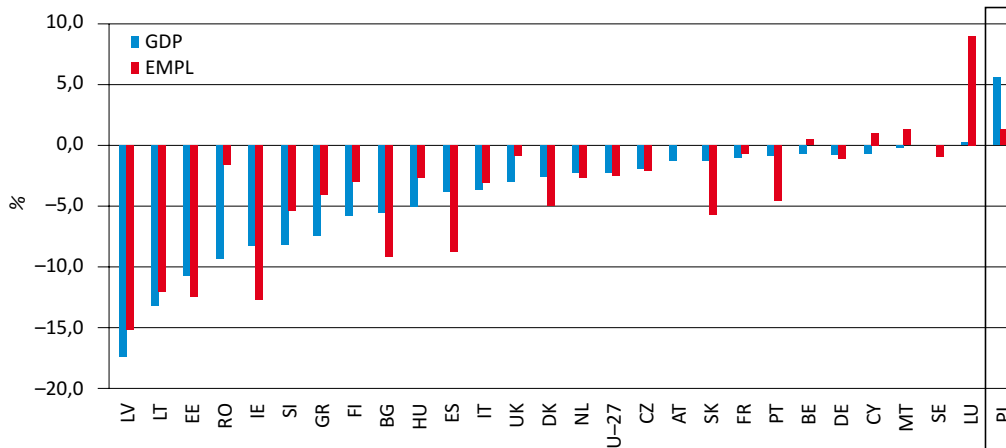
W przypadku Polski (PO KL), ponad **jedną trzecią (38%) wszystkich uczestników wsparcia posiadała niskie kwalifikacje**, przez co Polska zajmuje pod tym względem 8. pozycję, osiągając wynik średniej całej UE-27 (38%). Polska jest wymieniana razem z Hiszpanią, Wielką Brytanią i Włochami jako te kraje, w których EFS w szczególności pomógł ludziom o niskich kwalifikacjach, pomagając m.in. w przekwalifikowywaniu osób, które pracowały lub pracują w sektorach: rolnictwa, górnictwa i przemysłu ciężkiego, np. poprzez uczenie starszych pracowników nowych technologii teleinformatycznych, dzięki czemu mogli je oni zastosować w swojej dotychczasowej pracy. Efektem tego był fakt, że aż **50% starszych pracowników wspartych przez ESF potwierdziło, że zmniejszyło się prawdopodobieństwo utraty przez nich pracy**.

Wykres 7. Udział kobiet w ogóle uczestników projektów EFS w latach 2007–2012.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z <http://ec.europa.eu/esf>

W 2012 r. na zlecenie Komisji Europejskiej została przeprowadzona ewaluacja wpływu środków EFS na efekty recesji gospodarczej wywołanej kryzysem gospodarczym z 2008 r. Wyniki tego badania pokazały, że wskaźniki makroekonomiczne sytuacji gospodarczej dla Polski w okresie osłabienia wzrostu gospodarczego w krajach Unii Europejskiej okazały się zdecydowanie bardziej odporne na to spowolnienie – w badanym okresie (lata 2008–2010) zanotowany został **dodatni wzrost gospodarczy (najwyższy spośród wszystkich krajów członkowskich)**, a także **niewielki wzrost zatrudnienia**.

Wykres 8. Procentowa zmiana wskaźnika zatrudnienia (czerwony kolor) oraz PKB (niebieski kolor) w III kwartale 2008 r.

Źródło: Eurostat

Autorzy raportu zauważają, że **w Polsce, w porównaniu do wszystkich krajów Unii Europejskiej, nastąpił największy wzrost (choć tylko o 0,7 p.p.) wydatków na działania związane z aktywną polityką rynku pracy** (np. staże, szkolenia, dotacje dla osób bezrobotnych). Tymczasem w pozostałych krajach wspólnoty w odpowiedzi na kryzys pomoc skupiona była na działaniach pasywnych (zasiłki, rekompensaty, pomoc socjalna). Autorzy raportu stwierdzili, że takie państwa, jak Polska, objęte pomocą w ramach celu konwergencji i posiadające znaczący budżet EFS dobrze wykorzystały okazję, aby dostosować działania EFS do sytuacji społeczno-gospodarczej w okresie spowolnienia gospodarczego. Inne kraje, które były mniej doświadczone we wdrażaniu funduszy UE – doświadczyły trudności w przyjęciu i zastosowaniu uproszczeń w wydatkowaniu środków EFS lub zostały zmuszone do całkowitej redukcji budżetu EFS. **Tym samym Polska wraz z krajami bałtyckimi (Litwa, Łotwa, Estonia) została zaklasyfikowana do grupy państw z relatywnie mniejszym doświadczeniem we wdrażaniu EFS (wynikającym z krótkiej obecności w strukturach UE), ale skutecznie wykorzystujących w okresie kryzysu zasoby EFS jako główne źródło wsparcia dla aktywnych polityk rynku pracy.**

III. Interwencja realizowana w obszarach wsparcia Europejskiego Funduszu Społecznego

3.1. Atywna polityka rynku pracy

Na walkę z bezrobociem w latach 2004–2014 Polska otrzymała **z EFS ok. 14 mld PLN**. Ze środków tych finansowane były na szeroką skalę m.in. szkolenia zawodowe (w tym przekwalifikujące i pozwalające na zdobycie nowych umiejętności zawodowych), promowanie mobilności zawodowej, doradztwo i pośrednictwo pracy czy działania wspierające zakładanie własnej działalności gospodarczej. Osiągnięcia Polski w obszarze rynku pracy (mierzone liczbą zaktywizowanych osób czy nowo powstałych firm) świadczą o szerokim zaangażowaniu Polski rozwijanie kapitału ludzkiego, a także o gotowości do podejmowania wyzwań, w celu poprawy ogólnej sytuacji gospodarczej kraju.

W wyniku działań realizowanych przy udziale polityki spójności **aktywizacją zawodową objęto blisko 2 mln osób pozostających bez pracy** (m.in. poprzez szkolenia, doradztwo, staże, przygotowanie zawodowe), a więc tyle, ile wynosi cała populacja osób bezrobotnych w Polsce.

Interwencja EFS przyczyniła się również do **powstania 262,2 tys. nowych firm**, założonych przede wszystkim przez osoby bezrobotne, dzięki otrzymaniu bezzwrotnych dotacji. Prawie $\frac{2}{3}$ **spośród nowych firm założonych przy udziale EFS funkcjonuje w okresie dłuższym niż 30 miesięcy**.

Wyniki prowadzonych badań ewaluacyjnych pokazują, że już **w pół roku po zakończeniu udziału w projekcie częściej niż co druga osoba bezrobotna staje się aktywnym uczestnikiem rynku pracy (59% z nich znajduje pracę lub podejmuje własną działalność gospodarczą)**, natomiast w 18 miesięcy od zakończenia udziału w projekcie, **zatrudnionych było łącznie 68% uczestników projektów**.

Udział w projektach EFS w zauważalnym stopniu przyczynia się do znalezienia pracy lub poprawy własnych umiejętności i pewności siebie. Szacowany na podstawie deklaracji uczestników projektów zatrudnieniowy efekt netto wsparcia wystąpił u $\frac{2}{3}$ osób, które pracowały po pół roku od zakończenia udziału w Programie. Oznacza to, że **dla co najmniej połowy uczestników projektów pomoc udzielona ze środków EFS pomogła im znaleźć zatrudnienie**.

Jak pokazują dane Głównego Urzędu Statystycznego, **wskaźnik zatrudnienia osób w wieku produkcyjnym (15–64 lat) wzrósł z 56,1% w 2004 r. do 67,2% w II kwartale 2014 r.**, przy czym w Polsce aż 40% wszystkich osób obejmowanych wsparciem stanowią osoby nieaktywne zawodowo na rynku pracy. Dążąc do podwyższenia efektywności projektów realizowanych w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, szczególnie w obszarze zatrudnienia i integracji społecznej, od 2011 r. nałożono na instytucje odpowiedzialne za wdrażanie Programu obowiązek osiągnięcia określonej efektywności zatrudnieniowej. Warto również podkreślić, że Polska, jako pierwsze państwo członkowskie UE, wprowadziła ww. kryterium, warunkując nim otrzymanie dofinansowania na realizację projektu. Wprowadzenie obowiązku osiągnięcia efektywności zatrudnieniowej w projektach PO KL, przyczyniło się znacząco do zwiększenia skuteczności prowadzonych działań (w tym m.in. szkoleń). Do końca 2013 r. po zakończeniu udziału w projektach pracę podjęło blisko 152,7 tys. osób. Tym samym **wskaźnik efektywności zatrudnieniowej zanotowano na poziomie 60,6%**. Najwyższy odsetek uczestników podejmujących pracę zaobserwowano w województwach: wielkopolskim (70,9%), lubelskim (69,1%) i dolnośląskim (69%), zaś najniższą w województwie warmińsko-mazurskim (45,4%).

Efektywność zatrudnieniowa określa minimalny procent uczestników projektów, którzy powinni podjąć zatrudnienie po udziale w projekcie. Wskaźnik efektywności zatrudnieniowej jest mierzony w okresie do trzech miesięcy następujących po dniu, w którym uczestnik zakończył udział w projekcie. Uwzględniane są tylko te osoby, które zostały zatrudnione minimum na okres trzech miesięcy. Potwierdzenie zatrudnienia następuje na podstawie dostarczonych przez uczestników projektu dokumentów potwierdzających podjęcie zatrudnienia lub samozatrudnienia (np. kopia umowy o pracę lub umowy cywilno-prawnej, zaświadczenie z zakładu pracy o zatrudnieniu, zaświadczenie o wpisie do ewidencji działalności gospodarczej, zaświadczenie PUP o wyrejestrowaniu z ewidencji osób bezrobotnych z powodu podjęcia pracy).

Sposób pomiaru wskaźnika efektywności zatrudnieniowej:

$$W = \frac{\text{Liczba osób, które znalazły zatrudnienie w okresie do trzech miesięcy po zakończeniu przez uczestnika udziału w projekcie}}{\text{Liczba osób, które zakończyły udział w projekcie (ogółem)}} \times 100$$

Warto zauważyć, że wsparcie EFS pomaga nie tylko bezrobotnym, ale także już zatrudnionym uczestnikom rynku pracy. Liczne szkolenia dla pracowników przedsiębiorstw (pomimo że bywają czasem przedmiotem krytyki), również przyczyniają się do poprawy sytuacji zawodowej osób już zatrudnionych. Zdecydowana większość osób zatrudnionych, które zakończyły udział w projektach (92%) w 6 miesięcy po projekcie pracuje u tego samego pracodawcy co przed projektem i tendencja ta utrzymuje się nawet w przypadku osób uczestniczących we wsparciu w ramach projektów outplacementowych. Nieliczni, którzy jednak zmienili pracę, dokonali tego zazwyczaj z własnej inicjatywy (74%). Oznacza to, że **projekty EFS podnoszące kwalifikacje pracowników, pomagają również w utrzymaniu miejsca pracy**. Od zakończenia udziału

w projekcie **uzyskanie wyższego stanowiska lub rozpoczęcie pracy wymagającej wyższych umiejętności nastąpiło w przypadku aż 42% uczestników**. Było to efektem przede wszystkim (w opinii połowy respondentów) doświadczenia zawodowego i wcześniejszych osiągnięć zawodowych. Jednak **na wpływ projektu wskazał co czwarty pracownik doświadczający takiej zmiany**, zaś na rozwinięcie

w trakcie projektu wiedzy i umiejętności zawodowych – co piąty. Uczestnicy projektów też **w dość znacznym stopniu wykorzystują wiedzę i umiejętności uzyskane w trakcie ich udziału w projekcie** (3,2 pkt. w 4-stopniowej skali). Uczestnicy szkoleń oraz ich pracodawcy deklarują, iż dzięki udziałowi w projekcie:

- 96% uczestników jest bardziej pewna siebie i swoich umiejętności;
- 94% jest bardziej cennym pracownikiem dla pracodawcy;
- 92% lepiej radzi sobie przy rozwiązywaniu pojawiających się problemów;
- 91% ma większą motywację do pracy zawodowej;
- 90% w swojej pracy wykorzystuje wiedzę lub umiejętności zdobyte w trakcie udziału w projekcie.

W latach 2004–2014:

- **Polska otrzymała z EFS 14 mld PLN na walkę z bezrobociem.**
- **Aktywizacją zawodową objęto blisko 2 mln osób pozostających bez pracy.**
- **Powstało 262,2 tys. nowych firm, założonych przede wszystkim przez osoby bezrobotne.**
- **W trzy miesiące po zakończeniu udziału w projekcie pracę podjęło blisko 211,4 tys. osób.**
- **W ciągu pół roku po zakończeniu udziału w projekcie 59% osób pracowało lub prowadziło własną firmę.**

3.2. Włączenie społeczne – działania integracyjne

Walka z ubóstwem oraz wykluczeniem społecznym (jak również poprawa spójności społecznej), stanowią jedne z największych wyzwań stojących współcześnie przed państwami członkowskimi UE, w tym także przed Polską. Świadczą o tym zapisy Strategii Europa 2020, w której redukcję ubóstwa i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu podniesiono do rangi jednego z trzech najważniejszych celów rozwojowych Unii Europejskiej, wskazując, że dalsze pogłębianie się społecznego zróżnicowania może stać się barierą dla utrzymania rozwoju gospodarczego i społecznego w najbliższej przyszłości.

W związku z tym, na działania z zakresu aktywnej integracji społecznej i zawodowej w latach 2004–2014 Polska otrzymała z EFS blisko 8,5 mld PLN – dzięki czemu znacząco zwiększył się potencjał i możliwości działań pomocowych w obszarze włączenia społecznego. Od momentu akcesji Polski do UE zmniejszyło się natężenie zjawiska ubóstwa, co obrazuje **spadek poziomu zagrożenia ubóstwem³ – z 20,3% w 2004 r. do 16,2% w 2013 r.** Jednocześnie, jak wskazują badania, maleje również zjawisko rozwarstwienia ekonomicznego wśród polskiego społeczeństwa.

Dzięki środkom EFS **wsparcie objęto blisko 883 tys. osób z grup wykluczonych społecznie lub zagrożonych wykluczeniem.** Projekty do nich skierowane miały w zdecydowanej większości charakter kompleksowy i poza aktywizacją zawodową oferowały również szeroki wachlarz wsparcia integracyjnego. Działania szkoleniowe, doradcze oraz warsztatowe skierowane były m.in. do podopiecznych ośrodków pomocy społecznej, osób niepełnosprawnych, wychowanków zakładów poprawczych, więźniów czy członków społeczności romskiej. Zrealizowane wsparcie charakteryzowało się wysoką efektywnością w zakresie poprawy sytuacji na rynku pracy.

Badania wskazują, że około 1/4 **uczestników z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym** w 6 miesięcy po zakończeniu udziału w projektach **podjęła zatrudnienie**, a w dłuższej perspektywie – było to nawet **35% (po ok. 30 miesiącach).**

Interwencja EFS przyczyniła się także do poprawy jakości działań integracyjnych, realizowanych przez instytucje. Wypracowano **liczne standardy usług**, według których działają instytucje pomocy społecznej, oraz szereg standardów pracy socjalnej, dotyczących wsparcia osób dotkniętych różnymi czynnikami wykluczenia społecznego (np. niepełnosprawność, choroba psychiczna, bezdomność czy przemoc w rodzinie). Powstały propozycje zmian aktów prawnych, mających na celu usprawnienie oraz lepsze dostosowanie wsparcia do potrzeb osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. EFS to również szereg działań stymulujących **rozwój ekonomii społecznej**, która jest skutecznym narzędziem rozwiązywania problemów gospodarczych, społecznych i środowiskowych. Rola przedsiębiorstw społecznych (czy też szerzej – podmiotów ekonomii społecznej) w promowaniu zatrudnienia i wzrostu gospodarczego została potwierdzona w wielu badaniach. Do końca I półrocza 2014 r. wsparcie za pośrednictwem instytucji wsparcia ekonomii społecznej otrzymało ponad **12,4 tys. podmiotów ekonomii społecznej.** Projekty EFS pozwoliły na wykształcenie sieci profesjonalnych ośrodków wspierania ekonomii społecznej, a z ideą ekonomii społecznej udało się zapoznać znaczną część przedstawicieli samorządów.

Wypracowano także ramy prawne dla funkcjonowania sektora przedsiębiorczości społecznej, a obecnie wprowadzany jest model pożyczkowego wsparcia tego sektora. Wymiernym rezultatem wdrażanych działań jest **stworzenie dzięki EFS 544 podmiotów ekonomii społecznej oraz utworzenie w tym sektorze co najmniej 2 tys. nowych miejsc pracy⁴** dla osób mających trudności w podjęciu zatrudnienia.

³ Wskaźnik ubóstwa relatywnego wyliczany jest dla osób żyjących w gospodarstwach domowych, w których wydatki wynosiły mniej niż 50% średnich wydatków ogółu gospodarstw domowych w Polsce.

⁴ Trudno dokładnie oszacować tę liczbę ze względu na brak pełnej policzalności podmiotów ekonomii społecznej i różne definicje funkcjonujące w tym obszarze. Z badania SOF-1 realizowanego przez GUS w latach 2011 i 2013 wynika, że mogło to być ogółem nawet 7 tys. miejsc pracy. Przy czym warto pamiętać, że nie były to wyłącznie miejsca pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, ale również te obejmujące np. zatrudnienie przy realizacji projektów.

W latach 2004–2014:

- Polska otrzymała blisko 8,5 mld PLN na działania związane z aktywną integracją społeczną.
- Natężenie zjawiska ubóstwa zmniejszyło się z 20,3% w 2004 r. do 16,2% w 2013 r.
- Wsparciem objęto blisko 883 tys. osób z grup wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- Co 4 osoba zagrożona wykluczeniem społecznym znajduje pracę już w pół roku po zakończeniu udziału w projekcie.
- Ponad 12,4 tys. podmiotów ekonomii społecznej (spółdzielnie socjalne, organizacje pozarządowe) otrzymało wsparcie z EFS.
- Utworzono 544 nowych podmiotów ekonomii społecznej, a w nich ponad 2 tys. nowych miejsc pracy.

3.3. Edukacja

Wysoka jakość kapitału ludzkiego oraz łatwy dostęp do uczenia się przez całe życie, stanowią jeden z podstawowych warunków sprzyjających wykorzystaniu szansy rozwojowej związanej z gospodarką opartą na wiedzy. Na ten cel Polska w latach 2004–2014 otrzymała z EFS **ok. 12,3 mld PLN**, dzięki czemu udało się wprowadzić wiele zmian na wszystkich poziomach edukacji.

3.3.1. Edukacja przedszkolna

Dzięki realizowanym projektom EFS udało się znacząco wzmocnić bazę dydaktyczną i rozwinąć ofertę edukacji przedszkolnej, co przyczyniło się do masowego wzrostu upowszechnienia edukacji przedszkolnej. **Udział dzieci w wieku 3–6 lat uczestniczących we wczesnej edukacji wzrósł z poziomu 53,7% w 2004 r. do 75,3% w 2013 r.**, co oznacza najbardziej zauważalną zmianę w całej Unii Europejskiej. Największe zmiany odnotowano szczególnie na obszarach wiejskich, gdzie w 2004 r. zaledwie co szóste dziecko w wieku 3–5 lat uczęszczało do przedszkola, podczas gdy dziś już częściej niż co drugie. Dzięki realizowanym projektom utworzono, zmodernizowano lub wyposażono **blisko 5,7 tys. przedszkoli, zespołów i punktów przedszkolnych**. Ponad **300 tys. dzieci w wieku 3–5 lat** z obszarów wiejskich (ponad połowę wszystkich dzieci w tym wieku na wsi) uczestniczyło w różnych formach edukacji przedszkolnej. Szczególne znaczenie ma fakt, iż dzięki EFS otwarto 2,8 tys. zupełnie nowych przedszkoli, co zapewniło dostęp do edukacji przedszkolnej dla tysięcy dzieci, zwiększając tym samym ich szanse edukacyjne w przyszłości. Jednocześnie wyniki badań ewaluacyjnych⁵ wskazują na wyrównywanie szans rozwojowych tych terenów, gdzie dotychczas brakowało opieki przedszkolnej. Różnice międzypowiatowe pod tym względem maleją aż o 11,5% rocznie, co oznacza, że **przy utrzymaniu podobnego tempa wzrostu wskaźnika, wciąż istniejące różnice pomiędzy powiatami, zostałyby zredukowane o połowę już w ciągu pięciu najbliższych lat**.

⁵ Ocena stopnia realizacji celu głównego i celów szczegółowych PO KL oraz wpływu środków EFS na osiągnięte rezultaty w ramach poszczególnych obszarów interwencji Programu. – I RAPORT TEMATYCZNY, Laboratorium Badań Społecznych i Pracownia Naukowo-Edukacyjna „Primus”, Warszawa 2014.

Q

Istotnym aspektem edukacji przedszkolnej jest również **jakość realizowanych działań**. Wyniki przeprowadzonego badania ewaluacyjnego⁶ pokazały, że u dzieci objętych wsparciem nastąpił znaczny rozwój poznawczy, rozwój mowy, wzrost kompetencji społecznych i psychologicznych oraz zwiększyła się ich ciekawość i otwartość na nowe środowiska. Z kolei rodzice przedszkolaków zwiększyli świadomość dotyczącą roli edukacji przedszkolnej oraz nabyli nowe kompetencje wychowawcze. Natomiast zrealizowane przy udziale środków EFS kampanie promujące edukację przedszkolną zwróciły uwagę uczestników życia publicznego, iż edukacja najmłodszych powinna być traktowana jako inwestycja „rozwojowa”, a nie wyłącznie koszt zapewnienia opieki nad osobami najmłodszyimi.

3.3.2. Wsparcie kształcenia ogólnego

Dzięki interwencji EFS nastąpiło znaczne podniesienie **jakości kształcenia ogólnego**. Zmodernizowano podstawy programowe kształcenia ogólnego, opierając je na jasno zdefiniowanych efektach uczenia się⁷, a do nowych wymagań został dostosowany system egzaminów zewnętrznych. Równocześnie szkoły zyskały większą autonomię, dzięki możliwości podejmowania decyzji w sprawie sposobów osiągnięcia założonych efektów, czyli wyboru programów nauczania i metod dydaktycznych. Współfinansowanie z EFS znacznie zwiększyło dostęp dla młodzieży i dorosłych do technik ICT. Około **55% wszystkich szkół w Polsce zostało wyposażonych w pracownie komputerowe, w których udało się stworzyć niemal 250 tys. stanowisk komputerowych**. Znacząco zmniejszyło to liczbę uczniów przypadających na jeden komputer z dostępem do Internetu z 42 w 2003 r. do 10 w 2012 r.

Jednocześnie **przeszkolono prawie 150 tys. nauczycieli** m.in. z zakresu technik informatyczno-komunikacyjnych, tak aby efektywniej wykorzystywali je w prowadzeniu zajęć dydaktycznych. Na terenie całego kraju **powstało prawie 12 tys. internetowych centrów informacji multimedialnej**, które umożliwiły m.in. rozwój kształcenia na odległość (e-learningu). Wyniki badań⁸ wskazują także na poprawę spójności pomiędzy powiatami – pod względem udziału szkół wyposażonych w komputery. Dzięki interwencji EFS różnice malały aż 17,1% rocznie, co znaczy, że gdyby inwestycje w wyposażenie komputerowe szkół były utrzymywane na tym samym poziomie, wciąż istniejące różnice zostałyby zredukowane o połowę już w ciągu trzech najbliższych lat.

W wyniku działań realizowanych przy udziale polityki spójności nastąpiło **wsparcie procesu indywidualizacji nauczania w ponad 9 tys. szkół podstawowych**. Proces ten oznacza pomoc uczniom szczególnie zdolnym, niepełnosprawnym i przewlekle chorym, m.in. poprzez organizację zajęć wyrównujących szanse oraz dodatkowych zajęć rozwijających kompetencje. Ponadto, opracowano i wdrożono oddolnie programy rozwojowe w niemal 12,8 tys. szkół (podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych). Należy jednak podkreślić, że nie wszystkie efekty działań realizowanych w latach 2004–2014 można uznać za satysfakcjonujące – przykładem jest niska efektywność niektórych programów rozwojowych szkół, związana z brakiem trwałości uzyskiwanych efektów. W związku z tym na kolejne lata przewidziano ograniczenie pomocy dla szkolnictwa ogólnego do 4 głównych obszarów: korzystanie z nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych; wykorzystanie metod eksperymentu w edukacji; kształcenie kompetencji kluczowych oraz postaw/umiejętności niezbędnych na rynku pracy; indywidualizacja podejścia do ucznia (metody nauczania, diagnostyka).

⁶ Ocena ośrodków wychowania przedszkolnego utworzonych lub wspartych ze środków finansowych EFS w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL w latach 2009–2011, Ośrodek Ewaluacji, Warszawa 2012.

⁷ Są to wiadomości, umiejętności i postawy, które powinien umieć uczeń po zakończeniu danego etapu szkolnego.

⁸ Ocena stopnia realizacji celu głównego i celów szczegółowych PO KL oraz wpływu środków EFS na osiągnięte rezultaty w ramach poszczególnych obszarów interwencji Programu – I RAPORT TEMATYCZNY, Laboratorium Badań Społecznych i Pracownia Naukowo-Edukacyjna „Primus”, Warszawa 2014 r.

3.3.3. Wsparcie kształcenia zawodowego

Jednym z priorytetowych obszarów EFS jest skuteczna edukacja zawodowa. Realizowane w tym zakresie działania miały przede wszystkim na celu stworzenie zupełnie nowego, atrakcyjnego wizerunku szkoły zawodowej – szkoły pozytywnego wyboru. Do końca 2013 r. w efekcie realizacji projektów EFS **zmodernizowano podstawę programową kształcenia w niektórych zawodach oraz dokonano modernizacji kształtu egzaminów zawodowych**. Wprowadzone zmiany w strukturze i klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego sprawiają, że osoby dorosłe mają możliwość połączenia zdobywania wykształcenia ogólnego z nabywaniem kwalifikacji zawodowych w systemie pozaszkolnym (w tym zwłaszcza na kwalifikacyjnych kursach zawodowych). Warto podkreślić, że biorąc pod uwagę zakres i efekty tych działań, można mówić o wprowadzanej przy wsparciu środków europejskich **reformie systemu kształcenia zawodowego**. Zakłada się, że w perspektywie długookresowej wpłynie ona na rozwój ustawicznej edukacji zawodowej osób dorosłych zainteresowanych uzyskaniem nowych lub dodatkowych kwalifikacji.

Modernizację oferty kształcenia zawodowego wprowadzono w ponad **3,8 tys. szkół i placówek, które wdrożyły programy rozwojowe**. Na koniec 2013 r. programy rozwojowe wdrożyło **we współpracy z przedsiębiorstwami prawie 2,8 tys. szkół zawodowych**. Jedną z atrakcyjniejszych form kształcenia zawodowego są **staże i praktyki zawodowe u przedsiębiorców, w których udział wzięło już ok. 245 tys. uczniów**. Badanie ewaluacyjne⁹ dotyczące wsparcia kształcenia zawodowego wskazuje, że wśród uczniów objętych interwencją EFS: 60% stanowili uczniowie notujące słabe wyniki w nauce, 51% to uczniowie z obszarów wiejskich, odpowiednio 36% i 29% – osoby zagrożone patologiami społecznymi oraz zaniedbane wychowawczo. Świadczy to o trafności realizowanych form wsparcia w stosunku do celów społecznych i wyrównywania szans rozwojowych. Warto również podkreślić, iż systematycznie wzrasta zainteresowanie uczniów edukacją w szkołach zawodowych. Jednak uczniowie kończący zasadnicze szkoły zawodowe mają nadal największy problem ze znalezieniem pracy, co pokazuje iż szereg wyzwań stojących przed polskim szkolnictwem zawodowym wymaga dalszej uwagi. Przedsięwzięcia w zakresie dalszego unowocześniania i uatrakcyjniania systemu kształcenia zawodowego będą w związku z tym kontynuowane w kolejnych latach. Szczególnym wyzwaniem pozostaje dalsze zachęcenie do współpracy szkół i przedsiębiorstw, w celu lepszego dostosowania kształcenia do potrzeb rynku pracy.

3.3.4. Szkolnictwo wyższe

Strategiczną rolę w zapewnieniu konkurencyjności i innowacyjności polskiej gospodarki odgrywają absolwenci uczelni wyższych. Stąd jednym z wyzwań rozwojowych Polski jest stymulowanie wzrostu liczby absolwentów kierunków ścisłych. **Na działania w tym zakresie Polska otrzymała z Europejskiego Funduszu Społecznego ok. 1,2 mld PLN**. Realizowane projekty ukierunkowane były na tworzenie programów stypendialnych dla tzw. **kierunków zamawianych, wdrażanie programów wyrównawczych oraz nowych lub zmienionych programów kształcenia**. Mechanizm wsparcia dla kierunków zamawianych posłużył podniesieniu atrakcyjności kształcenia na kierunkach technicznych, matematycznych i przyrodniczych. Począwszy od 2008 r., dzięki interwencji Europejskiego Funduszu Społecznego, **blisko 93,5 tys. studentów** rozpoczęło studia na kierunkach takich jak **automatyka i robotyka, biotechnologia, budownictwo, wzornictwo czy informatyka** (łącznie 14 kierunków zamawianych), a prawie ¼ z nich zakończyła już studia. Ponadto, do końca czerwca 2014 r. ponad 53 tys. studentów zakończyło staże lub praktyki wspierane ze środków EFS, z czego blisko 19 tys., staże lub praktyki trwające co najmniej 3 miesiące.

⁹ Wykorzystanie środków europejskich dla rozwoju współpracy pomiędzy szkolnictwem zawodowym a przedsiębiorstwami – efekty Działania 9.2, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa, 2012 r.

Jedną z wartości dodanych programu kierunków zamawianych jest **rozwój różnych form współpracy uczelni i pracodawców**. Poza stażami i praktykami, pracodawcy angażowali się w zajęcia praktyczne, organizowane dla studentów w firmach, w zajęcia dydaktyczne na terenie uczelni, jak również we współpracę w zakresie formułowania programu studiów (treści programowych). Dowodem na skuteczność realizowanej interwencji są dane pochodzące z analizy rejestrów ZUS wskazujące, że **po zakończeniu studiów zdecydowana większość (około 80%) absolwentów kierunków zamawianych w ciągu kilku miesięcy znajduje zatrudnienie** (odsetek ten jest wyższy wśród osób, które uzyskały dyplom magistra niż wśród tych z tytułem licencjata)¹⁰. Absolwenci kierunków zamawianych częściej niż w przypadku osób kończących podobne studia (ale nieobjęte programem kierunków zamawianych), **znajdują zatrudnienie bliskie profilowi ukończonych studiów**. Charakteryzują się oni także wyższym poziomem satysfakcji z wykonywanej pracy zawodowej¹¹.

Jak pokazują dane Głównego Urzędu Statystycznego, systematycznie wzrasta liczba studentów na kierunkach matematycznych, technicznych i przyrodniczych (SMT). **Wśród 25 najchętniej wybieranych kierunków studiów, w roku akademickim 2013/2014, było aż dziesięć z listy kierunków zamawianych** – informatyka, budownictwo, mechanika i budowa maszyn, automatyka i robotyka, inżynieria środowiska, biotechnologia, energetyka, mechatronika, matematyka, ochrona środowiska. Jednocześnie uczelnie techniczne znalazły się w pierwszej piątce najbardziej obleganych szkół wyższych w Polsce. **Umacnia się zatem popularność kierunków ścisłych, co jest m.in. efektem projektów współfinansowanych przez EFS**. Zmieniająca się dzięki temu na korzyść struktura kształcenia pozytywnie wpłynie na sytuację na rynku pracy w najbliższej przyszłości. W kolejnych latach wdrażania interwencji EFS, aby jeszcze silniej powiązać kształcenie z potrzebami rynku pracy przedmiotem zamawiania będą kompetencje i moduły kształcenia, a nie tylko kierunki studiów. Programy studiów w większym stopniu uwzględnią zatem kompetencje zawodowe (z różnych specjalności), interpersonalne (komunikacja, współpraca, prowadzenie dyskusji, asertywność), w zakresie przedsiębiorczości (kreatywność, planowanie, wiedza ekonomiczna) i analityczne (dotyczące nowych technologii).

¹⁰ „Monitorowanie losów absolwentów uczelni wyższych z wykorzystaniem danych administracyjnych ZUS”, IBE, Warszawa 2014.

¹¹ „Ocena jakości i skuteczności wsparcia kierunków zamawianych w ramach Poddziałania 4.1.2 PO KL”, PSDB, 2014.

3.3.5. Wsparcie kształcenia osób dorosłych

Obszarem, który pomimo znaczących inwestycji finansowych wymaga dalszych usprawnień lub nawet zasadniczej zmiany podejścia, jest niewątpliwie **kształcenie osób dorosłych**. Polska znajduje się w przedostatniej grupie krajów Unii Europejskiej pod względem uczestnictwa w kształceniu i szkoleniu (4,3% w 2013 r. wg EUROSTAT). Niższe wskaźniki – od 1,7 do 3% – występują jedynie na Węgrzech i Słowacji, w Bułgarii, Rumunii, Chorwacji i Grecji. Inna analiza skali uczestnictwa w kształceniu osób w wieku 25–64 lata wskazuje¹², że w roku 2011, w porównaniu z rokiem 2006, uczestnictwo w jakiegokolwiek formie kształcenia wzrosło o 4,2 punkty procentowe. Więcej osób bierze udział w kształceniu pozaformalnym (wzrost z 18,6% w 2006 do 21% w 2011 r.) oraz nieformalnym (wzrost z 25,4% do 29,0%). Prawie nie zmienił się wskaźnik uczestnictwa w kształceniu formalnym, który dla roku 2006 wynosił 5,5%, a dla 2011 r. 5,4%. Około 6 na 10 osób dorosłych nie uczestniczyło w 2011 r. w żadnej formie edukacji, nawet w postaci formy samokształcenia, która nie wymaga ponoszenia kosztów finansowych. W tym miejscu warto również przytoczyć dane z badania *Bilans Kapitału Ludzkiego*, dotyczące kształcenia ustawicznego osób dorosłych. Zgodnie z wynikami tego badania, zdecydowana **większość Polaków (65%) w żaden sposób nie podnosiła swoich kompetencji, nawet poprzez samokształcenie, a z kolei aż 39% Polaków deklaruje, że nigdy nie uczestniczyło w kursach, szkoleniach, warsztatach, praktykach lub innych formach doksztalcenia**. Najczęściej swoje kompetencje podnoszą osoby z wykształceniem wyższym, młodsze lub w średnim wieku oraz mieszkające w dużych miastach. Wśród osób pracujących i bezrobotnych, kobiety nieco częściej podnosiły swoje kompetencje na nieobowiązkowych kursach lub szkoleniach. Niestety **realizowane dotychczas projekty EFS w niewystarczającym stopniu przyczyniły się do zmiany struktury uczenia się Polaków**. Dzięki wsparciu środków europejskich **zaledwie ok. 65,4 tys. osób w wieku 25–64 lata uczestniczyło w kształceniu ustawicznym**. Dominującym i utrwalonym modelem uczenia się pozostał system instytucjonalny, co ma istotny wpływ na tak niskie wskaźniki w tym obszarze. Wnioski pokazują zatem pilną potrzebę wykreowania nowej kultury uczenia się poprzez poprawę jakości oferty edukacyjno-szkoleniowej oraz lepsze wsparcie potrzeb jej odbiorców. Zakłada się, że jednym z kierunków zmiany powinna być modyfikacja systemu dystrybucji środków na szkolenia z podażowego na popytowy, skutkująca lepszym dopasowaniem oferty szkoleniowej do potrzeb osób dorosłych, co może ich zachęcić do rozwijania się, uczenia i zdobywania nowych kwalifikacji. Istotnym elementem wprowadzanych zmian jest także modernizacja krajowego systemu kwalifikacji. Dzięki realizacji projektów współfinansowanych z EFS opracowano już koncepcję Polskiej Ramy Kwalifikacji i krajowego rejestru kwalifikacji, koncentrującą uwagę na skuteczności przedsięwzięć edukacyjnych w postaci konkretnych efektów uczenia się, czyli na tym, co dana osoba umie (wie i potrafi), a nie na tym, czego i jak długo się uczyła.

W latach 2004–2014:

- Polska otrzymała z EFS na rozwój oświaty ok. 13,5 mld PLN.
- O ponad 20 p.p. wzrósł udział dzieci w wieku 3–6 lat uczestniczących w edukacji przedszkolnej.
- Wsparciem objęto blisko 5,7 tys. przedszkoli, zespołów i punktów przedszkolnych.
- Około 55% wszystkich szkół w Polsce zostało wyposażonych w pracownie komputerowe, w których udało się stworzyć niemal 250 tys. stanowisk.
- Liczba uczniów przypadających na jeden komputer z dostępem do Internetu zmniejszyła się z 42 w 2003 r. do 10 w 2012 r.
- Wsparto proces indywidualizacji nauczania w 9,1 tys. szkół podstawowych.
- Opracowano i wdrożono programy rozwojowe w niemal 12,8 tys. szkół.
- 245 tys. uczniów szkół zawodowych odbyło staże i praktyki u przedsiębiorców.
- 65,4 tys. osób w wieku 25–64 lata uczestniczyło w kształceniu ustawicznym.
- Sfinansowano 14 różnych kierunków zamawianych na uczelniach m.in. takich jak automatyka i robotyka, biotechnologia, budownictwo, wzornictwo czy informatyka na których rozpoczęło studia ponad 94 tys. studentów.

¹² „Kształcenie dorosłych” GUS, 2012 r.

IV. Grupy w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy

4.1. Interwencja EFS skierowana do kobiet

Zgodnie z zapisami strategii Europa 2020 do końca 2020 roku wskaźnik zatrudnienia w Europie powinien osiągnąć poziom 75% dla obydwu płci. Jak wskazują dane GUS, wskaźnik ten w 2013 roku kształtował się w Polsce na poziomie 64,9% w stosunku do średniej UE na poziomie 68,5%. W 2013 r. w Polsce, pomimo większej liczby kobiet niż mężczyzn w wieku produkcyjnym (13,5 mln w stosunku do 13,4 mln), pracujących kobiet było mniej niż mężczyzn, co obrazuje wskaźnik zatrudnienia dla tej grupy wiekowej na poziomie 43,3% dla kobiet i 58,5 % dla mężczyzn. Ponadto, **w Polsce występuje jeden z najniższych wskaźników zatrudnienia kobiet w grupie wiekowej 55–64 lata (24,2%) w stosunku do średniej unijnej wynoszącej 38,6%.**

Wsparcie Europejskiego Funduszu Społecznego skierowane do kobiet realizowane jest w sposób horyzontalny, zwłaszcza poprzez tworzenie odpowiednich kryteriów dostępu do projektów, które uwzględniają również kwestie związane z równością płci. W sposób szczególny natomiast wzmacniane są **działania promujące tworzenie nowych rozwiązań w zakresie godzenia życia zawodowego i rodzinnego**, skupiające się na budowaniu rozwiązań instytucjonalnych, promowaniu mobilności zawodowej i elastycznych form zatrudnienia (np. poprzez umożliwienie pracy w niepełnym wymiarze godzin, telepracy, zapewnienie opieki nad dziećmi w miejscu pracy) itd.

Do końca I połowy 2014 roku ze wsparcia EFS **skorzystało blisko 5,7 mln kobiet** (prawie 58% wszystkich uczestników wsparcia). W obszarze zatrudnienia udział w projektach zakończyło blisko 1,6 mln kobiet. **Z dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej skorzystało ponad 87 tys. uczestniczek** projektów. Jak pokazują wyniki badań¹³, **w pół roku po zakończeniu udziału we wsparciu co trzecia kobieta (34%) znalazła zatrudnienie**, zaś po 18 miesiącach od zakończenia udziału w projekcie odsetek ten wyniósł już 58%. Średnio **co czwarta kobieta po udziale w projekcie zaobserwowała wzrost swoich dochodów**, co jest szczególnie istotne w sytuacji spowolnienia gospodarczego. Niemniej jednak należy podkreślić, iż nadal to **mężczyźni częściej znajdują pracę** niż kobiety (odpowiednio: w 6 miesięcy po udzieleniu wsparcia – 58%, zaś w 18 miesięcy – 69%), **a także mężczyźni dwukrotnie częściej zakładają własną działalność gospodarczą ze środków EFS**. Wyniki wskazują zatem jednoznacznie, iż wsparcie w obszarze wyrównywania szans kobiet i mężczyzn na rynku pracy powinno być kontynuowane.

W latach 2004–2014:

- Ze wsparcia EFS skorzystało blisko 5,7 mln kobiet.
- Kobiety założyły ponad 87 tys. nowych firm.
- Co trzecia bezrobotna kobieta znalazła pracę w ciągu 6 miesięcy od zakończenia udziału w projekcie.

¹³ Badanie skuteczności wsparcia realizowanego w ramach komponentu regionalnego PO KL 2007–2013, Warszawa 2013 r. oraz Badanie skuteczności wsparcia realizowanego w ramach komponentu regionalnego PO KL 2007–2013, Warszawa 2014 r.

4.2. Wsparcie osób młodych

Osoby młode należą do grupy osób mających największe trudności z wejściem lub utrzymaniem się na rynku pracy. Dotyczy to głównie osób poniżej 25. roku życia, wśród których bezrobocie utrzymuje się na ponad dwukrotnie wyższym, a wskaźnik zatrudnienia na ok. trzykrotnie niższym poziomie w porównaniu do innych grup wiekowych. Wobec trudnej sytuacji osób młodych na rynku pracy, a w szczególności wysokiego bezrobocia wśród absolwentów uczelni wyższych, wsparcie EFS łagodzi negatywne tendencje pojawiające się w obszarze zatrudnienia. Ze środków EFS realizowane są projekty aktywizacji zawodowej, a staże i praktyki zawodowe dają młodym ludziom możliwość zdobycia doświadczenia zawodowego, zaś szkolenia i kursy prowadzą do podnoszenia dotychczas nabytych kwalifikacji oraz zdobywania nowych umiejętności.

Od 2004 r. w ramach projektów EFS wsparcie otrzymało już blisko 3,5 mln osób w wieku 15–24 lata. Równocześnie 51,3 tys. młodych osób założyło własną firmę, a ponad 1,1 mln osób zakończyło udział w różnych formach aktywizacji zawodowej, obejmujących m.in. szkolenia i doradztwo zawodowe. Jak pokazują wyniki badań, w pół roku po zakończeniu udziału w projekcie pracuje od 42% do 59% osób młodych, będących wcześniej bezrobotnymi, w tym od 33% do 52% znalazło zatrudnienie u pracodawcy, zaś od 7% do 11% prowadzi własną firmę. Dwie trzecie młodych osób, które podjęły pracę po udziale w projekcie, potwierdza, że projekt miał duży wpływ na zmianę ich sytuacji zawodowej. Udział w projektach EFS to nie tylko większa szansa na zatrudnienie, ale również katalizator istotnych decyzji życiowych, np. w zakresie podnoszenia własnych kwalifikacji i inwestowania w lepszą przyszłość. Spośród tych, którzy nie znaleźli zatrudnienia, blisko co piąty uczestnik projektu podjął dalszą naukę (18–22%). Z kolei wśród niepracujących po projekcie większość deklaruje, że umie lepiej poszukiwać pracy, a ponad 79% czuje się bardziej pewna siebie na rynku pracy.

W latach 2004–2014:

- Wsparcie otrzymało już blisko 3,5 mln osób w wieku 15–24 lata
- Ponad 1,1 mln. osób zakończyło udział w różnych formach aktywizacji zawodowej
- Ponad 51 tys. osób młodych założyło własną firmę
- W pół roku po zakończeniu udziału w projekcie pracuje od 42% do 59% młodych osób bezrobotnych objętych wsparciem EFS
- Spośród tych którzy nie znaleźli zatrudnienia – blisko 20% podjęło dalszą naukę

4.3. Wsparcie osób w wieku 50+

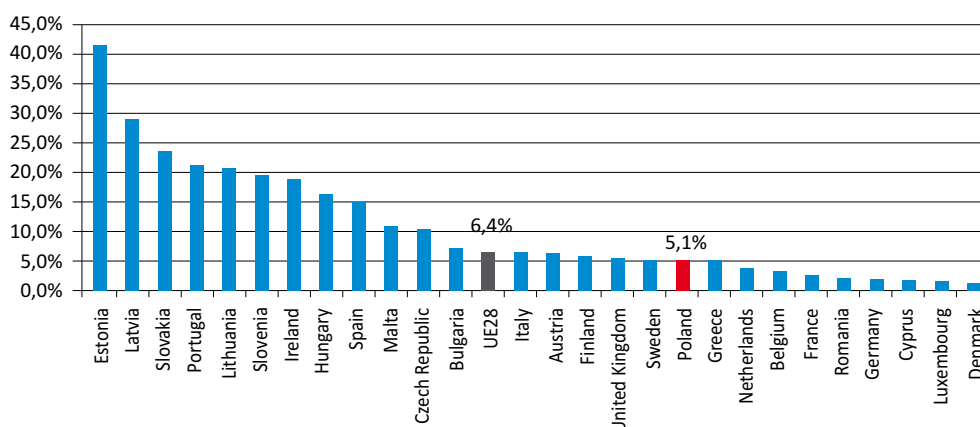

Jak pokazują dane statystyczne, we wszystkich krajach UE obserwuje się zjawisko intensywnego starzenia się społeczeństwa. Na tym tle, jednym z głównych problemów w obszarze zatrudnienia w Polsce jest niski poziom aktywności zawodowej osób w wieku 50+, przy jednocześnie najniższym wśród państw członkowskich poziomie zatrudnienia w tej grupie wiekowej. Wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 55–64 lata wyniósł w 2013 r. zaledwie 40,6%. W przeciwieństwie do bezrobotnych ogółem, **wśród osób powyżej 50 roku życia zdecydowanie dominują mężczyźni**, którzy stanowią 60,1% bezrobotnych w tej grupie (49,0% w liczbie ogółem zarejestrowanych).

Ze środków EFS realizowany jest cały szereg form wsparcia adresowanych do osób w wieku 50+, w tym m.in. usługi o charakterze aktywizacyjno-zawodowym, edukacyjnym, zdrowotnym czy społeczno-integracyjnym. Dotychczas wsparciem ze środków EFS zostało **objętych blisko 588 tys. osób w wieku 55+**, w tym 160 tys. osób zakończyło udział w różnych formach aktywizacji

zawodowej. **Dotacje na założenie własnej firmy otrzymało 20,2 tys. osób** w wieku 50+. Zgodnie z danymi sprawozdawczymi dla poszczególnych krajów UE, w Polsce zostało objętych wsparciem **zaledwie 5,1% spośród wszystkich osób żyjących w Polsce w tej grupie wiekowej** – co wynika po części z mniejszej chęci i aktywności osób w wieku 50+ do udziału w projektach aktywizacyjnych.

Wykres 9. Udział osób w wieku 55–64 lata uczestniczących w projektach EFS w latach 2007–2012 w ogóle osób w grupie wiekowej 55–64 w 2012 r.

Źródło: Laboratorium Badań Społecznych oraz Primus na podstawie danych z <http://ec.europa.eu/esf>

Jednakże to m.in. dzięki EFS w ciągu ostatnich 7 lat wskaźnik aktywności zawodowej osób w wieku 55–59/64 lat systematycznie wzrasta (z 36,6% w 2004 roku do 54% w roku 2013)¹⁴. Jak pokazują wyniki badania ewaluacyjnego, **nawet co druga osoba (51%), która była zarejestrowana jako bezrobotna bądź poszukująca pracy, w ciągu 6 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie podjęła zatrudnienie**, w tym co czwarta rozpoczęła własną działalność gospodarczą. Wśród osób w wieku 50+ pracujących, w osiemnaście miesięcy od zakończenia udziału w projekcie trwałość zatrudnienia wynosi aż 98%, w tym większość osób pozostaje zatrudnionych u tego samego pracodawcy.

W latach 2004–2014:

- **Wsparciem ze środków EFS zostało objętych blisko 588 tys. osób w wieku 55+.**
- **Około 160 tys. osób zakończyło udział w różnych formach aktywizacji zawodowej.**
- **Ponad 20 tys. osób w wieku 55+ założyło własną firmę.**
- **W pół roku po zakończeniu udziału w projekcie pracuje co trzecia starsza osoba bezrobotna objęta wsparciem EFS.**

4.4. Wsparcie osób niepełnosprawnych

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego osoby niepełnosprawne stanowią blisko 11% polskiego społeczeństwa w wieku 15 lat i więcej. W przypadku osób niepełnosprawnych liczne bariery w ich aktywizacji stanowią m.in. problemy zdrowotne, finansowe, komunikacyjne czy architektoniczne. Osoby niepełnosprawne, ze względu na swoją trudną sytuację na rynku pracy są jedną z priorytetowych grup objętych wsparciem EFS. Działania EFS mają duży wpływ na zmianę nastawienia społeczeństwa do osób niepełnosprawnych czy kształtowanie świadomości na temat niepełnosprawności wśród pracodawców. W projektach EFS oferowany jest szeroki wachlarz kompleksowego wsparcia, w tym pomoc specjalistyczna, psychologiczna, kursy i staże oraz praktyki zawodowe, które oceniane są jako najbardziej skuteczne w przeła-

mywaniu bierności i podejmowaniu aktywności edukacyjnej bądź zawodowej. Wraz z postępowaniem wdrażania EFS w Polsce, systematycznie rośnie liczba osób niepełnosprawnych biorących udział w projektach. Zmianie uległa również struktura wspieranej grupy – wsparciem obejmowano coraz częściej osoby o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. **W połowie 2014 r. liczba osób niepełnosprawnych objętych wsparciem EFS wyniosła blisko 439 tys., natomiast liczba zaktywizowanych osób niepełnosprawnych, które zakończyły swoje uczestnictwo w projektach EFS wyniosła ponad 114 tys. Z dotacji na założenie własnej firmy skorzystało ponad 6 tys. osób niepełnosprawnych.** Od momentu wejścia Polski do UE odnotowano niewielki wzrost poziomu zatrudnienia osób niepełnosprawnych z 17,4% w 2004 r. do 20,9% w 2013 r. Tylko od momentu wprowadzania wymogu osiągnięcia efektywności zatrudnieniowej w projektach (od 2011 r.) już ponad 11 tys. osób niepełnosprawnych podjęło zatrudnienie. Jak pokazują wyniki badania ewaluacyjnego nt. efektywności wsparcia na rzecz osób niepełnosprawnych, **dzięki wsparciu EFS pracę znalazło od 15% do 19% osób niepełnosprawnych obejmowanych wsparciem.** Dla niemal 87% uczestników projektów oferowane wsparcie przyczyniło się do zmian, które wiążą się m.in. ze wzrostem kwalifikacji zawodowych, wzrostem pewności siebie, nawiązaniem nowych kontaktów. Wśród czynników sprzyjających zatrudnieniu osób z niepełnosprawnościami zasadniczą rolę pełnią kwestie finansowe, związane z możliwością dofinansowania zatrudnienia pracowników niepełnosprawnych, doposażania ich miejsc pracy czy dostosowywania stanowisk pracy do ich specyficznych potrzeb.

¹⁴ Aktywność ekonomiczna ludności Polski I kwartał 2014 r., GUS, 2014 r.

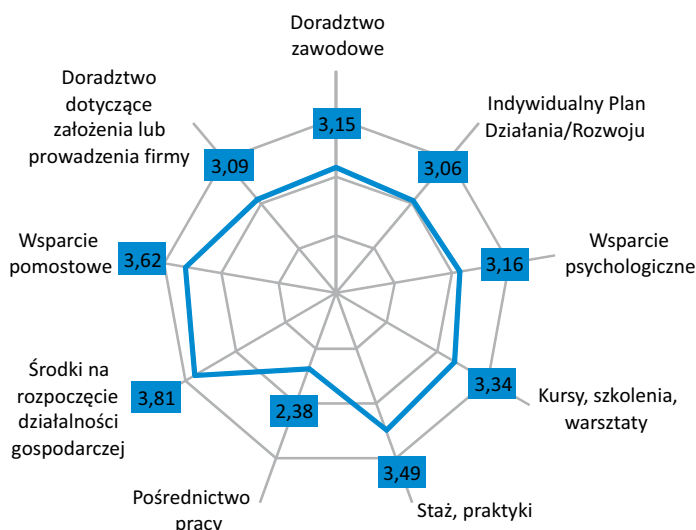
W latach 2004–2014:

- **Blisko 439 tys. osób niepełnosprawnych zostało ogółem objętych wsparciem w ramach EFS.**
- **Z dotacji na założenie własnej firmy skorzystało ponad 6 tys. osób.**
- **Ponad 11 tys. osób niepełnosprawnych, które zakończyły udział w projektach – podjęło zatrudnienie (dane tylko za lata 2011–2014).**

v. Wybrane instrumenty wsparcia EFS

EFS rozwinął rynek wspierania kapitału ludzkiego w Polsce na niespotykaną dotąd skalę, stanowiąc zachętę i szansę dla firm do inwestowania w kadry i ich kwalifikacje, a dla osób bezrobotnych – szansę na znalezienie zatrudnienia i poprawę swojej sytuacji społeczno-ekonomicznej. EFS dokonał również istotnej zmiany świadomościowej – Polacy uwierzyli, że warto kształcić się przez całe życie i podnosić swoje kwalifikacje, gdyż przekłada się to na większe możliwości i poprawę jakości życia. Efekty tych działań są systematycznie monitorowane i poddawane ocenie niezależnych ekspertów. Dzięki systematycznemu realizowanemu „Badaniu osiągniętych wartości wskaźników komponentu regionalnego PO KL”, które analizowało sytuację osób, które wzięły udział w projektach z EFS w okresie 6, 18 i 30 miesięcy po ich zakończeniu możliwe było dokonanie oceny jakości i skuteczności działań EFS, weryfikując na ile przyczynia się ono do uzyskania zatrudnienia czy poprawy kwalifikacji zawodowych. Poniższy wykres przedstawia ocenę przydatności poszczególnych form wsparcia finansowanych z EFS.

Wykres 10. Ocena przydatności poszczególnych form wsparcia

Źródło: „Badanie osiągniętych wartości wskaźników komponentu regionalnego PO KL” Pag Uniconsult 2012; (badanie CATI zrealizowane w 2012 r. na próbie osób, które zakończyły udział w projektach współfinansowanych z EFS około 6 miesięcy wcześniej. Średnia ocena otrzymanego wsparcia na skali: 1 = zdecydowanie nie było pomocne, 2 = raczej nie było pomocne, 3 = raczej pomocne, 4 = zdecydowanie pomocne)

5.1. Szkolenia

Jak wskazują wyniki prowadzonych badań, co czwarta osoba po zakończeniu udziału w projekcie szkoleniowym EFS odczuła poprawę swojej sytuacji, mierzoną wzrostem dochodów z zatrudnienia, 87% ich uczestników uważa je za pomocne, a ¼ pracowników, którzy wzięli w nich udział, wskazało że wykorzystuje w pracy wiedzę i umiejętności zdobyte w projekcie. Udział w projektach szkoleniowych dostarcza zarówno nową wiedzę, jak i rozwija już istniejące umiejętności zawodowe. Projekty szkoleniowe rozwijają też umiejętności „miękkie”, sprzyjają pewności siebie, wydajniejszej i sprawniejszej pracy, większej satysfakcji pracownika i pozwalają na budowanie jego pozytywnego wizerunku u pracodawcy.

Zarówno wśród samych beneficjentów szkoleń, jak i części pracodawców przeważa pozytywna ocena wsparcia szkoleniowego oferowanego w projektach PO KL. Uczestnicy szkoleń badani w 2014 r. przez PAG Uniconsult wskazywali, że generalnie są z nich zadowoleni. Jako bardzo przydatne ocenia je 38% bezrobotnych, 57% nieaktywnych zawodowo i 58% pracujących. Również większość (¾) pracodawców przyznało, że gdyby mogli podjąć drugi raz taką decyzję, skierowaliby swoich pracowników w większości na te same szkolenia. W procesie delegowania na szkolenie ważnym aspektem jest możliwość uzyskania dofinansowania z EFS. Znaczna część szkoleń by się nie odbyła, gdyby pracodawca lub pracownik był zobowiązany do poniesienia pełnego lub tylko częściowego kosztu uczestnictwa.

Z badań zrealizowanych przez PARP w 2009 r. wynika, że pracodawcy na równi z pracownikami pozytywnie oceniają efekty wsparcia, co więcej sami właściciele przedsiębiorstw stosunkowo często decydowali się na uczestnictwo w realizowanych formach wsparcia, stanowiąc ponad 15% wszystkich osób objętych wsparciem szkoleniowym przez PARP w Priorytecie II. Zdecydowana większość (ponad 80%) ankietowanych deklaruje, że poprzez udział w badanych projektach szkoleniowych PO KL zdobyła zupełnie nową wiedzę lub umiejętności. Kolejna ewaluacja przeprowadzona przez PARP w 2011 r. pt. „Badanie uczestników projektów szkoleniowych Poddziałania 2.1.1 PO KL Rozwój kapitału ludzkiego przedsiębiorstw” potwierdziła pozytywną ocenę szkoleń. Ponad 95% uczestników wskazało, że osoby prowadzące zajęcia były kompetentne i odpowiednio przygotowane, a ponad 93% poleciłaby szkolenie innym osobom na podobnym stanowisku. Ponadto 82% respondentów zadeklarowało, że zdobyli nową wiedzę lub umiejętności dzięki szkoleniu. Przeciętnie 12% uczestników szkoleń awansowało po zakończeniu szkolenia, przy czym o wpływie szkolenia na awans (duży lub średni wpływ) przekonanych było ok. 54% z nich. Jednocześnie zarobki wzrosły w przypadku 34% respondentów, spośród których ok. 58% wskazało na duży lub średni wpływ udziału w projekcie na wzrost wynagrodzenia. Jako największe korzyści ze szkoleń badani wyróżnili pogłębienie, usystematyzowanie i zdobycie nowej wiedzy (59%) oraz nabycie umiejętności/praktyki (13%).

Jednocześnie, mając na uwadze rosnącą podaż ofert na rynku szkoleniowym i związaną z tym troskę o jak najwyższą jakość oferowanych form podnoszenia kwalifikacji i umiejętności, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju wspólnie z Polską Agencją Rozwoju Przedsiębiorczości przygotowało koncepcję specjalnego systemu koordynacji i weryfikacji działań rozwojowych (głównie w postaci szkoleń, ale obejmujących również np. doradztwo biznesowe, coaching, tutoring, kursy itp.) kierowanych do przedsiębiorstw i ich pracowników. Nowy system będzie możliwie prosty i przyjazny dla przedsiębiorców, dostarczając im narzędzia do samodzielnego podejmowania decyzji rozwojowych. Dystrybucja środków na te działania rozwojowe (m.in. szkolenia) zostanie oparta na, tzw. podejściu popytowym, oznaczającym, że przedsiębiorca, który ubiega się o dofinansowanie działań rozwojowych ze środków EFS, otrzyma (w zależności od rozwiązań przyjętych w danym regionie) pulę bonów edukacyjnych lub promesę na refundację kosztów usług rozwojowych, z których będzie mógł korzystać w dowolnym czasie i momencie – w zależności od występujących potrzeb. Z kolei po stronie podażowej, system zapewni powszechny dostęp do informacji na temat świadczonych usług, a także jednolite kryteria udzielanego wsparcia na terenie całego kraju. W tym celu w ramach krajowego Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, zostanie utworzony ogólnopolski Rejestr Usług Rozwojowych. Będzie to baza podmiotów i instytucji edukacyjnych, a także świadczonych przez nie usług. Zgromadzenie w jednym miejscu informacji o dostępnej ofercie rozwojowej ułatwi przedsiębiorcom i pracownikom wyszukiwanie i zamawianie usług. Rejestr będzie dawał również możliwość dokonywania oceny jakości udzielanego wsparcia. Ocena będzie stanowiła ogólnie dostępną informację dla wszystkich uczestników szkoleń, co będzie dodatkową zachętą dla firm szkoleniowych zarejestrowanych w bazie do ciągłego podnoszenia jakości świadczonych usług. Wszystkie te działania są obecnie na etapie opracowywania szczegółowych rozwiązań organizacyjnych, a ich uruchomienie jest planowane w pierwszej połowie 2015 r.

Po udziale w szkoleniu:

- **82% uczestników zadeklarowało zdobycie całkowicie nowej wiedzy i umiejętności.**
- **25% osób dostało podwyżkę lub awans w 6 miesięcy po udziale w szkoleniu.**
- **75% uczestników szkoleń wykorzystuje zdobytą wiedzę w swojej codziennej pracy.**
- **Stopień dezaktualizacji nabywanej w projektach wiedzy i umiejętności jest bardzo niewielki (nawet po 1,5 roku).**
- **Ponad 93% uczestników poleciłaby to szkolenie innym osobom na podobnym stanowisku.**

5.2. Dotacje na założenie działalności gospodarczej

Rozwijanie przedsiębiorczości i samozatrudnienia jest jedną z metod przeciwdziałania bezrobociu, zwiększania aktywności zawodowej oraz pobudzania rozwoju ekonomicznego i społecznego. Jednak jedną z głównych barier dla osób planujących podjąć działalność gospodarczą stanowi brak dostępu do kapitału. Dlatego w ramach EFS przewidziano znaczne środki na wsparcie finansowe przeznaczone na ten cel. Jest to kompleksowa pomoc, nie tylko finansowa, ale również doradcza, finansowo-prawna i szkoleniowa. Warunkiem bezwrotności udzielonej pomocy jest prowadzenie założonej działalności przez co najmniej 12 miesięcy. Jednocześnie, wychodząc naprzeciw coraz większemu zapotrzebowaniu w tym zakresie, jak również mając na uwadze efektywne wydatkowanie środków publicznych, od 1 stycznia 2011 r. wprowadzono dodatkowy instrument wsparcia w postaci preferencyjnych pożyczek dla osób planujących podjęcie własnej działalności gospodarczej, kierowany do osób w relatywnie lepszej sytuacji na rynku pracy.

Dotacje na utworzenie własnej firmy cieszą się bardzo dużym zainteresowaniem ze strony potencjalnych uczestników i tym samym stanowią jedną z najbardziej popularnych form wsparcia. Od początku wdrażania EFS w Polsce z tej formy aktywizacji skorzystało 262,2 tys. osób, w tym: 87 tys. kobiet, 51,3 tys. osób młodych (15–24) i 20,2 tys. osób w wieku 50–64 lata. W ciągu ostatniej dekady w Polsce zostało zarejestrowanych ogółem ok. 3 mln nowych przedsiębiorstw. Tym samym, ok. 9% z nich zostało utworzonych przy zaangażowaniu środków EFS.

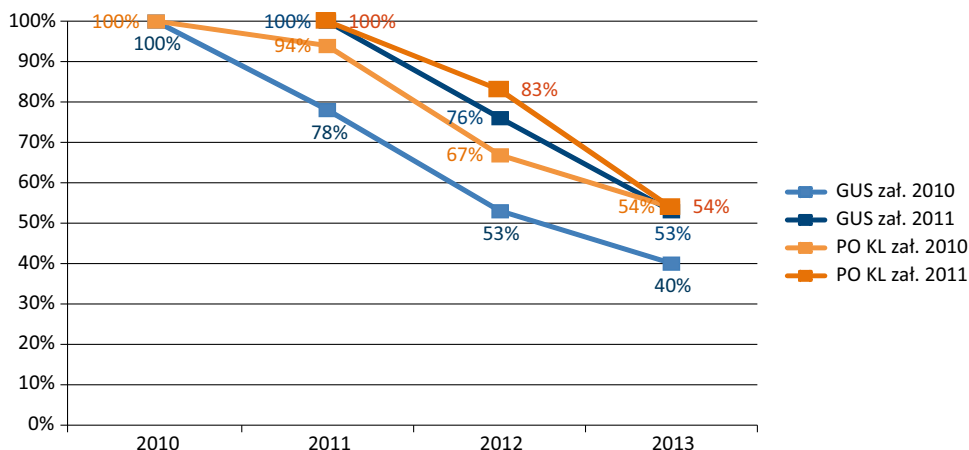
Niemal wszystkie firmy powstałe w wyniku otrzymania dotacji ze środków EFS to indywidualne działalności gospodarcze (99%). Największą popularnością cieszą się branże związane z budownictwem, handlem, naprawą samochodów oraz szeroko pojętą inną działalnością usługową. Wyniki badania ewaluacyjnego realizowanego na próbie ogólnopolskiej¹⁵ wskazują, iż ok. 7% osób, które w wyniku udzielonego wsparcia rozpoczęły działalność gospodarczą, zatrudniło w ciągu pierwszego roku 2–10 pracowników, generując dodatkowe miejsca pracy.

Środki na rozpoczęcie działalności gospodarczej prowadzą nie tylko do samozatrudnienia, ale również do tworzenia miejsc pracy w nowych przedsiębiorstwach. W przypadku nowo powstałych firm można zatem mówić o pośrednim efekcie zatrudnieniowym. Po okresie 2 lat średnio pracują w nich 2,2 osoby, a na pełen etat znalazło zatrudnienie 0,97 osoby. Co trzeci przedsiębiorca planuje zatrudnić w ciągu najbliższego roku nowych pracowników. Ponadto, w przedsiębiorstwach, które funkcjonują dłużej niż rok, liczba pracowników ulega zwiększeniu, zaś miejsca pracy charakteryzują się dużą trwałością. Zdecydowana większość pracowników ($\frac{3}{4}$) to osoby niespokrewnione z właścicielem.

Zgodnie z wynikami prowadzonych badań, przyznanie dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej jest jedną ze skuteczniejszych form wsparcia – w pół roku od założenia działalności nadal istnieje ponad 99% z nich, po 18 miesiącach 79%, a po 30 miesiącach 54%. Jest to wartość porównywalna z danymi ze statystyki publicznej GUS dla nowych przedsiębiorstw w Polsce. Taki stan rzeczy należy ocenić bardzo pozytywnie biorąc pod uwagę, iż wsparciem obejmowane są osoby w trudniejszej sytuacji na rynku pracy tj. osoby bezrobotne i długotrwale bezrobotne, osoby po 50 roku życia, osoby młode (do 25 roku życia), czy osoby bez kwalifikacji zawodowych. Jak pokazują dane GUS, firmy założone przez osoby bezrobotne lub podejmujące pierwszą pracę mają znacznie mniejsze szanse na przetrwanie drugiego i trzeciego roku, niż założone przez osoby uprzednio pracujące (w tym zwłaszcza przez pracowników technicznych i kierujących inną firmą). Ponadto uczestnicy projektów, którzy otrzymali dotację, cechują się nieco mniej korzystną strukturą wykształcenia, niż ogół osób w Polsce rejestrujących działalność gospodarczą w 2009 roku (mniejszy jest udział osób z wykształceniem wyższym).

¹⁵ „Badanie skuteczności wsparcia realizowanego w ramach komponentu regionalnego PO KL 2007–2013”, Pag Uniconsult, Warszawa 2013.

Wykres 11. Wskaźniki przeżycia działalności gospodarczych założonych przy udziale dotacji PO KL w porównaniu ze wskaźnikami podawanymi przez GUS dla ogółu osób fizycznych w Polsce.

Źródło: PAG Uniconsult, badania CATI czerwiec 2013 i czerwiec 2014 odbiorcy dotacji EFS na podjęcie działalności gospodarczej

Wyniki prowadzonych badań ewaluacyjnych¹⁶ pokazują, że przyznanie dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej jest skutecznym sposobem zapewnienia wzrostu zatrudnienia. Warto jednak pamiętać, że nie jest to instrument, który jest możliwy do zastosowania w stosunku do każdego uczestnika projektu. Do skutecznego prowadzenia firmy potrzebne są bowiem odpowiednie kompetencje i umiejętności, które częściowo mogą zostać uzupełnione za pomocą dodatkowych szkoleń czy doradztwa, ale nie zawsze są w stanie zastąpić posiadanie odpowiednich predyspozycji i pomysłu na dobry biznes.

Dzięki EFS:

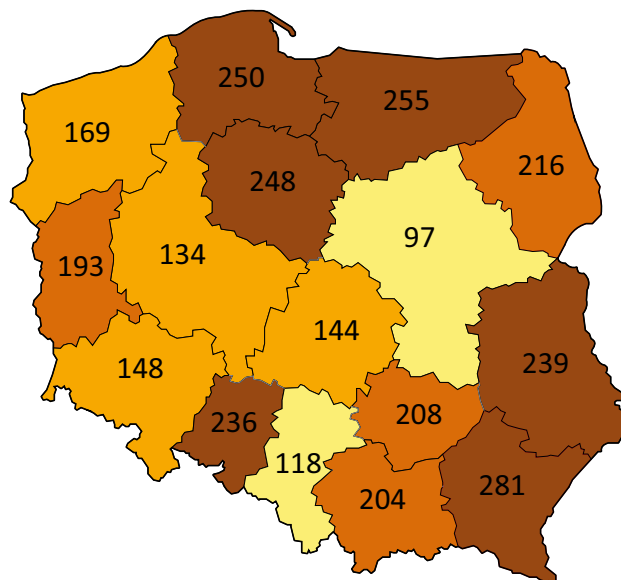
- 262 tys. osób założyło własną firmę.
- Prawie co dziesiąte mikroprzedsiębiorstwo zarejestrowane w ciągu ostatnich 10 lat zostało utworzonych przy zaangażowaniu środków EFS.
- Około 7% osób, które rozpoczęły działalność gospodarczą finansowaną z EFS, zatrudniło w ciągu pierwszego roku 2–10 pracowników, generując dodatkowe miejsca pracy.
- W pół roku od założenia działalności nadal istnieje ponad 99% z nich, po 18 miesiącach 79%, a po 30 miesiącach 54%.

5.2. Staże

Zgodnie ze stanem realizacji Programu na koniec pierwszego półrocza 2014 roku, z różnego rodzaju stażów, praktyk i przygotowania zawodowego skorzystało 9,4% beneficjentów. Ten rodzaj pomocy był realizowany we wszystkich obszarach wsparcia PO KL, jednak w największym stopniu z tej formy dotacji skorzystali mieszkańcy Polski zamieszkujących obszary charakteryzujące się niższym poziomem rozwoju gospodarczego. Wyniki te wskazują jednoznacznie na wysoką trafność realizowanego w ramach interwencji EFS wsparcia.

¹⁶ Raport końcowy „Badanie osiągniętych wartości wskaźników rezultatu komponentu regionalnego PO KL”, PAG Uniconsult, 2012 r.

Mapa 1. Liczba uczestników projektów korzystających ze staży, praktyk lub przygotowania zawodowego w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.

Źródło: PEFS

Wyniki realizowanych badań wskazują, iż spośród wszystkich osób niepracujących oraz biernych zawodowo aż 44% uczestniczyło w różnego rodzaju stażach oraz przygotowaniu zawodowym. Staże są również główną formą wsparcia, z której korzystają osoby młode do 24. roku życia (61%). Kierowane są na nie często młode kobiety (64% wszystkich uczestników staży), które mają trudność z wkroczeniem na rynek pracy ze względu na brak posiadanego doświadczenia zawodowego. Spośród młodych osób zarejestrowanych w urzędach pracy aż 83% osób do 24 lat uczestniczyło w stażach lub sfinansowano im staż u pracodawcy, którego sami znaleźli.

W różnego rodzaju stażach uczestniczą również osoby po 50. roku życia (37%). Wywiady indywidualne przeprowadzone z osobami w wieku 50+, które uczestniczyły w stażach w ramach interwencji współfinansowanej z EFS wskazały, iż odbyta praktyka była dla możliwości przećwiczenia wiedzy wyniesionej z wcześniej odbytego szkolenia, poprzez przede wszystkim proces uczenia się od innych pracowników. Sześć miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie pracuje aż 42% spośród objętych wsparciem uczestników staży. Warto podkreślić, iż staże są nie tylko jedną z bardziej skutecznych form wsparcia, ale również jedną z najlepiej ocenianych. Zdecydowana większość – aż 92% uznaje je za raczej lub bardzo pomocne, w kontekście zwiększenia szans na znalezienie zatrudnienia na otwartym rynku pracy.

Dzięki EFS:

- Ze staży skorzystało 10% osób objętych aktywizacją zawodową.
- Staże okazały się skutecznym narzędziem zdobywania pierwszych doświadczeń zawodowych przez osoby młode.
- W sześć miesięcy po zakończeniu udziału w stażu pracowało aż 42% objętych wsparciem.
- Aż 92% osób uznaje staże za pomocne w kontekście zwiększenia swoich szans na znalezienie zatrudnienia.

vi. Wpływ EFS na polityki publiczne

Środki Europejskiego Funduszu Społecznego na przestrzeni ostatniej dekady stanowiły z jednej strony uzupełnienie działalności polityk krajowych, z drugiej zaś stawały się impulsem do zmian w zakresie stosowania bardziej efektywnych pomysłów w dziedzinie realizacji różnych polityk publicznych. Bardzo często też działania podejmowane w ramach projektów finansowanych z tego funduszu stawały się przyczynkiem do dyskusji na temat nowych, istotnych kwestii w takich dziedzinach, jak np. reforma szkolnictwa wyższego, zmiany demograficzne, edukacja przedszkolna czy przeciwdziałanie dyskryminacji na rynku pracy ze względu na płeć, wiek czy niepełnosprawność. Do głównych zmian zainicjowanych bądź wspieranych wykorzystaniem środków z Europejskiego Funduszu Społecznego można zaliczyć:

- **Rozwój opieki nad dziećmi** – dotyczy to zarówno opieki żłobkowej, edukacji przedszkolnej, jak i kwestii godzenia życia zawodowego z rodzinnym. Działania te prowadzone były przez projekty EFS w sposób wielowymiarowy. Przede wszystkim przetestowano różne rozwiązania z zakresu alternatywnych form opieki na dziećmi, w tym usług opiekuńczych świadczonych w warunkach domowych (np. projekty typu „Dzienna mama”). Na kanwie doświadczeń z realizacji tego rodzaju wsparcia w 2008 r. rozszerzono możliwość realizacji edukacji przedszkolnej w punktach i zespołach przedszkolnych (funkcjonujących w mniejszych grupach i z mniejszą liczbą godzin niż tradycyjne przedszkola). Dzięki temu alternatywne formy opieki weszły na stałe do prawodawstwa polskiego i znalazły swoje umocowanie w przepisach *ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3*. Dzięki znaczącym inwestycjom w edukację przedszkolną, wyrównano szanse edukacyjne tysięcy małych uczniów, w tym w szczególności na obszarach wiejskich – co znalazło swoje odzwierciedlenie w reformie systemu finansowania opieki przedszkolnej przez rząd i samorządy. Środki EFS umożliwiły także przygotowanie infrastruktury (wyposażenie szkół i „zerówek”) do wyzwań związanych z obniżeniem wieku obowiązkowej edukacji w szkole podstawowej. Pośrednio EFS przyczynił się również do rozpropagowania i wprowadzenia do dyskusji takich pojęć, jak *flexicurity*, elastyczne formy zatrudnienia, telepraca czy społeczna odpowiedzialność biznesu.
- **Wydłużanie wieku aktywności zawodowej**. Warto zwrócić również uwagę na liczne działania podejmowane w latach 2004–2014 na rzecz poprawy dostępności rynku pracy dla osób w grupie wiekowej 50+. Złożony i często innowacyjny charakter projektów realizowanych na rzecz tej grupy w ramach EFS stanowił podstawę do stworzenia strategicznego dokumentu na poziomie krajowym pt. *Solidarność pokoleń. Działania dla zwiększenia aktywności zawodowej osób w wieku 50+*. Reforma emerytalna oraz nasilające się skutki zmian demograficznych również postawiły przed projektami EFS wyzwania dla szerszej aktywizacji tej grupy społecznej i wzmacniania jakości kapitału ludzkiego w wymiarze długofalowym.
- **Rozwój narzędzi aktywnej integracji** – dzięki interwencji EFS powstało lub zostało upowszechnionych wiele nowych instrumentów wsparcia, służących ograniczeniu zjawiska wykluczenia społecznego czy ubóstwa. Zaliczyć można do nich kontrakt socjalny, programy aktywności lokalnej, lokalne strategie rozwiązywania problemów społecznych, standardy pracy w pomocy społecznej (np. asystent rodzinny, asystent osoby niepełnosprawnej, standard pomocy osobom bezdomnym). Wsparcie realizowane w ramach EFS miało także kluczowy wpływ na rozwój ekonomii społecznej. Z jednej strony nastąpił znaczny wzrost liczby podmiotów z tego sektora (głównie spółdzielni socjalnych), z drugiej zaś opracowano ramy prawne i organizacyjne dla funkcjonowania tego rodzaju podmiotów, wypracowano m.in. *założenia dla instrumentów zwrotnych dla sektora ekonomii społecznej*, *Manifest Ekonomii Społecznej*, *Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej na lata 2014–2020* czy projekt *ustawy o przedsiębiorstwie społecznym*. W wyniku doświadczeń zebranych z realizacji projektów, znowelizowana została ustawa o zatrudnieniu socjalnym, a także wzrósł potencjał instytucji o charakterze integracyjnym, np. centrów i klubów integracji społecznej.

- **Reforma systemu szkolnictwa zawodowego.** Dzięki podjętym na przestrzeni ostatnich lat działaniom nastąpiła modernizacja oferty kształcenia zawodowego i dostosowanie jej do potrzeb rynku pracy (m.in. wprowadzanie nowych kierunków kształcenia, modyfikacja istniejących programów we współpracy z pracodawcami, wprowadzenie obowiązkowych staży i praktyk u pracodawców, wyposażenie pracowni, zakup maszyn i sprzętu do prowadzenia działań dydaktycznych, staże dla nauczycieli u przedsiębiorców). Dzięki programom rozwojowym w szkołach średnich i wprowadzeniu tzw. kierunków zamawianych na uczelniach, wzrosła atrakcyjność szkolnictwa zawodowego (na kierunkach ścisłych, technicznych, matematycznych, w technikach i szkołach zawodowych). Dzięki środkom EFS wypracowano spójne z europejskimi odpowiednikami Krajowe Ramy Kwalifikacji, pozwalające na określanie efektów kształcenia i kwalifikacji zdobywanych w polskim systemie edukacji i szkolnictwa wyższego – zwiększając ich rozpoznawalność i uznawalność również na szczeblu międzynarodowym.
- **Modernizacja wymiaru sprawiedliwości** – dzięki interwencji EFS wprowadzono znaczące uproszczenia w dostępie do obsługi sądowej (głównie w sprawach gospodarczych) i w zarządzaniu administracją sądową. Inwestycje EFS w elektronizację wymiaru sprawiedliwości (w tym m.in. uruchomienie e-sądu) pozwoliły na skrócenie czasu obiegu dokumentów niektórych rodzajów postępowań, co przyspiesza bieg spraw i tempo ich zakończenia. Dla obywateli dużym ułatwieniem jest wprowadzenie elektronicznego dostępu do postępowania wieczystoksięgowego, planowane jest też wkrótce uruchomienie portalu e-płatności, który znacznie ułatwi kontakt obywatela z sądem w zakresie wnoszenia opłat sądowych oraz pełnej elektronizacji procesu rejestracji spółki z o.o. Uruchomienie Zintegrowanego Systemu Rachunkowości i Kadr pozwoliło na nowoczesne zarządzanie finansami i kadrami placówek sądowych, a w rezultacie wszystkie wdrażane zmiany przyczynią się do istotnego obniżenia kosztów obsługi finansowej sądów oraz skrócenia czasu trwania postępowania sądowego.

Jak pokazują powyższe przykłady, Europejski Fundusz Społeczny na przestrzeni ostatnich 10 lat stanowił realny instrument zmian nie tylko w wymiarze indywidualnych sytuacji społeczno-ekonomicznych uczestników projektów, ale również zmian prawnych, gospodarczych czy społecznych w wymiarze makro, wprowadzając nowe, często innowacyjne rozwiązania, upowszechniając i wskazując kierunki działań w ramach różnych polityk publicznych.

VII. Mity i fakty na temat EFS

MIT: EFS TO TYLKO NIEPOTRZEBNE SZKOLENIA

FAKTY: Na koniec 2014 roku, w projektach z PO KL wzięło udział już blisko 8,4 mln osób, a więc ok. 22% wszystkich Polaków. To prawda, że duża część z nich skorzystała ze wsparcia szkoleniowego, które jest bardzo popularnym instrumentem inwestowania w kapitał ludzki, ale EFS finansuje też m.in. promowanie mobilności zawodowej, doradztwo i pośrednictwo pracy, staże i praktyki zawodowe, zakładanie działalności gospodarczej, programy rozwojowe szkół, tworzenie i rozwój oferty przedszkoli czy żłobków, kształcenie kadr przedsiębiorstw, programy dla studentów, nowe programy nauczania w szkolnictwie ogólnym i zawodowym. EFS to także cała gama działań skierowanych do małych i średnich firm, szkół i uczelni wyższych, a nawet lekarzy, pielęgniarek czy pracowników administracji publicznej. Dzięki wsparciu z EFS udało się wprowadzić zmodernizować lub wyposażać blisko 5,7 tys. przedszkoli, zmodernizowano ofertę kształcenia zawodowego w ponad 3,8 tys. szkół i placówek, podniesiono kwalifikacje ok. 16 tys. pielęgniarek i położnych; lekarzy deficytowych specjalizacji m.in. onkologów (612 lekarzy), kardiologów (980 lekarzy) oraz lekarzy medycyny pracy (293 lekarzy).

MIT: SZKOLENIA FINANSOWANE Z EFS SĄ NISKIEJ JAKOŚCI

FAKTY: Jakość szkoleń jako formy wsparcia współfinansowanej w projektach z Europejskiego Funduszu Społecznego, jest mierzona przede wszystkim za pomocą badań ewaluacyjnych. Jak wynika z przeglądu istniejących badań, w zdecydowanej większości przypadków uczestnicy szkoleń byli z nich zadowoleni. Jako bardzo przydatne ocenia je 38% bezrobotnych, 57% nieaktywnych zawodowo i 58% pracujących. Również większość pracodawców (ok. $\frac{3}{4}$) przyznało, że gdyby mogli podjąć drugi raz taką decyzję, przeprowadziliby w większości te same szkolenia dla swoich pracowników. Uczestnicy szkoleń oraz ich pracodawcy deklarują, iż dzięki udziałowi w projekcie ludzie są bardziej pewni swoich umiejętności, mają wyższą samoocenę. Według deklaracji aż 90% pracowników MŚP w swojej pracy wykorzystuje wiedzę lub umiejętności zdobyte w trakcie udziału w projekcie. Również badania przeprowadzone w latach 2010–2012¹⁷ wskazują, że wśród osób bezrobotnych, objętych szkoleniami z zakresu aktywizacji zawodowej, ponad połowa (56,6%) znajduje zatrudnienie już w ciągu pół roku po zakończeniu swojego udziału w projekcie.

MIT: EFS SPONSORUJE DUŻE FIRMY KONSULTINGOWE

FAKTY: Analizując strukturę firm będących beneficjentami wsparcia w PO KL według ich wielkości, można dostrzec, że ponad połowa (57%) to najmniejsze podmioty gospodarcze – mikroprzedsiębiorstwa. Do końca czerwca 2014 r. ponad 7,3 tys. firm mikro skorzystało ze wsparcia EFS, i ok 3,3 tys. małych firm. Natomiast tylko co dziesiąty projekt PO KL realizowany był przez duże firmy (ponad 1,3 tys. projektów). Najmniej projektów przypadło na przedsiębiorstwa średnie, jedynie 850 projektów. Jeśli chodzi o projektodawców PO KL, to przedsiębiorstwa (głównie MSP) zawarły blisko $\frac{1}{3}$ wszystkich o dofinansowanie projektów finansowanych ze środków PO KL, zaś organizacje pozarządowe realizowały $\frac{1}{4}$ wszystkich projektów w ramach Programu. Natomiast uczelnie, szkoły i jednostki naukowe zawarły ponad 7% umów o dofinansowanie.

¹⁷ Badanie osiągniętych wartości wskaźników komponentu regionalnego PO KL, PAG Uniconsult, 2012 r.

MIT: ŚRODKI EFS NIEWIELE ZMIENIAJĄ: WZROSTA BEZROBOCIE I UBÓSTWO

FAKTY: Stopa bezrobocia w Polsce w 2004 roku była na poziomie 19,7%, a w roku 2014 spadła do poziomu 13%. Niewątpliwie pozytywny wpływ na wzrost aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych i biernych zawodowo oraz tworzenie nowych miejsc pracy miało wykorzystanie w Polsce środków z Europejskiego Funduszu Społecznego, przeznaczonych do bezpośredniego oddziaływania na polski rynek pracy. Na walkę z bezrobociem w latach 2004–2013 Polska otrzymała z EFS ok. 14 mld PLN. W wyniku działań realizowanych przy udziale polityki spójności aktywizacją zawodową objęto 1,7 mln osób pozostających bez pracy, ok. 800 tys. osób znalazło zatrudnienie, a także utworzono 243,3 tys. nowych firm. Jak pokazują dane Głównego Urzędu Statystycznego, wskaźnik zatrudnienia osób w wieku produkcyjnym (15–64 lat) wzrósł z 51,9% w 2004 r. do 59,7% w 2012 r., na co częściowo wpływ miała również interwencja EFS. Warto zauważyć, że wsparcie EFS pomaga nie tylko bezrobotnym, ale także już zatrudnionym uczestnikom rynku pracy. Sytuacja zawodowa osób objętych wsparciem jako pracujące jest stabilna, $\frac{2}{3}$ dysponuje stałą pracą (w tym 54% na czas nieokreślony i 16% na czas określony). Od momentu wejścia Polski do UE zmniejszyło się też natężenie zjawiska ubóstwa, co obrazuje spadek poziomu zagrożenia ubóstwem – z 20,5% w 2004 r. do 17,1% w 2012 r. Jednocześnie, jak wskazują badania, maleje również rozwarstwienie ekonomiczne polskiego społeczeństwa. Dzięki środkom EFS wsparciem objęto blisko 910 tys. osób z grup wykluczonych społecznie lub zagrożonych wykluczeniem. Szacuje się¹⁸, że dzisiejsze różnice pod względem integracji społecznej zmniejszyła się o połowę w perspektywie 9 lat.

MIT: Z EFS KORZYSTAJĄ TYLKO MŁODZI LUDZIE

FAKTY: Pomimo że w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki szczególną uwagę zwraca się na dwie grupy wiekowe: osoby młode, w wieku 15–24 lata, oraz osoby starsze, w wieku 55–64 lata, które zostały wskazane jako grupy znajdujące się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, ze środków EFS realizowany jest cały szereg form wsparcia adresowanych do różnych grup społecznych. Zgodnie z wynikami badania ewaluacyjnego¹⁹ struktura wiekowa osób objętych wsparciem w Programie jako niepracujący przedstawia się następująco: 37% stanowią osoby młode w wieku 15–24 lat; niespełna połowa (ok. 46%) wspartych to osoby w przedziale wiekowym 25-49 lat, natomiast osoby starsze (w wieku 50+) stanowią około 18% ogółu osób wspartych.

MIT: INTERWENCJE FINANSOWANE Z EFS NIE SĄ TRWAŁE

FAKTY: Europejski Fundusz Społeczny finansuje bardzo zróżnicowane formy wsparcia i przedsięwzięcia. Część z nich ma rzeczywiście charakter krótkoterminowy, ale ich efekty są długofalowe – widoczne w dłuższym okresie. Świadczy o tym chociażby wskaźnik zatrudnienia dla uczestników projektów o charakterze integracyjnym. Badania wskazują, że po ok. 3 miesiącach pracę znajduje 19% osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, które wzięły udział w projekcie, ale po 6 czy 18 miesiącach wskaźnik ten rośnie do 24%, a nawet 31%, przy czym znaczna część ankietowanych wskazuje, że projekt miał istotny wpływ na podjęcie przez nich zatrudnienia. Również stopień dezaktualizacji nabywanej w projektach wiedzy i umiejętności jest niewielki – liczba osób, które deklarują ich wykorzystanie (w dużym stopniu średnio 3,2 pkt w 4-stopniowej skali) praktycznie nie zmieniła się w porównaniu z wynikami takiego samego badania przeprowadzonego rok wcześniej. Podobnie jeśli chodzi o innego typu inicjatywy. Z badań ewaluacyjnych²⁰ wynika, że aż 87% przedszkoli założonych i wyposażonych dzięki EFS funkcjonuje nadal pomimo zakończenia finansowania w ramach projektu. Podobnie jeśli chodzi o nowe firmy, które założono dzięki dotacjom unijnym. Badania²¹ wskazują, że ok. 15% mikroprzedsiębiorstw zarejestrowanych w ciągu ostatnich 3 lat zostało utworzonych przy zaangażowaniu środków EFS. Po 1,5 roku od ich założenia średnio funkcjonuje nadal 78% nowo utworzonych firm, a po 2,5 roku blisko połowa z nich. Jest to wartość porównywalna z danymi ze statystyki publicznej GUS dla wszystkich nowych przedsiębiorstw w Polsce.

¹⁸ Ocena stopnia realizacji celu głównego i celów szczegółowych PO KL oraz wpływu środków EFS na osiągnięte rezultaty w ramach poszczególnych obszarów interwencji Programu – I raport tematyczny, Laboratorium Badań Społecznych, Pracownia Naukowo-Edukacyjna Primus, 2014 r.

¹⁹ Badanie skuteczności wsparcia realizowanego w ramach komponentu regionalnego PO KL 2007–2013, etap III, Pag Uniconsult, 2013 r.

²⁰ Ocena ośrodków wychowania przedszkolnego utworzonych lub wspartych ze środków finansowych EFS w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL, Ośrodek Ewaluacji, Warszawa, 2012 r.

²¹ Badanie skuteczności wsparcia realizowanego w ramach komponentu regionalnego PO KL 2007–2013, etap III i IV Pag Uniconsult, 2013, 2014 r.

VIII. Przykłady projektów EFS

ŻŁOBEK RODZINNY – WSPIERAMY POWRÓT DO PRACY

Nazwa beneficjenta	Chrześcijańska Spółdzielnia Socjalna „Nasz Domek” z Warszawy
Miejsce (obszar) realizacji projektu	m.st. Warszawa
Obszar wsparcia z EFS/grupa docelowa	równość szans/osoby powracające na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem i/lub wychowaniem dzieci
Tryb wyboru projektu	konkursowy
Działanie/poddziałanie PO KL	Działanie 1.5. <i>Wspieranie rozwiązań na rzecz godzenia życia zawodowego i rodzinnego</i>
Wartość projektu w mln PLN (w tym dofinansowanie z UE)	1,97 mln (1,46 mln) PLN
termin realizacji	styczeń 2013–grudzień 2014 r.
Opis projektu (cel, podejmowane działania)	Projekt był skierowany do mieszkańców Warszawy (głównie dzielnicy Białołęka), powracających na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem/wychowaniem dziecka. Celem głównym projektu było ułatwienie 109 rodzicom powrotu na rynek pracy poprzez zapewnienie opieki ich dzieciom w żłobku utworzonym w ramach projektu. W wyniku działań projektowych do końca pierwszego kwartału 2014 r. na rynek pracy powróciło 48 osób.
Opis dobrej praktyki	Projekt realizowany był przez Chrześcijańską Spółdzielnię Socjalną, założoną przez bezrobotne kobiety, które zdecydowały się samodzielnie poprawić swoją sytuację na rynku pracy, a teraz same, będąc aktywne, wspierają w tym inne osoby poprzez utworzenie placówki w ramach projektu, w której osoby powracające na rynek pracy mogą zostawić pod opieką swoje dzieci. W placówce jest miejsce także dla dzieci niepełnosprawnych, które mają zapewnioną opiekę rehabilitanta czy oligofrenopedagoga.
Adres strony internetowej	<p>www.mochtynska.naszdomek.com</p>

DOJRZAŁA PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ – INNOWACYJNY MODEL PREINKUBACJI PRZEDSIĘBIORCZEJ OSÓB 50+

Nazwa beneficjenta	Fundacja Gospodarcza z Gdyni
Miejsce (obszar) realizacji projektu	województwo pomorskie
Obszar wsparcia z EFS/grupa docelowa	przedsiębiorczość/osoby w wieku 50+ pozostające bez zatrudnienia, zamieszkałe na terenie województwa pomorskiego
Tryb wyboru projektu	konkursowy (projekt innowacyjny)
Działanie/poddziałanie PO KL	Poddziałanie 6.1.1. <i>Wsparcie osób pozostających bez zatrudnienia na regionalnym rynku pracy</i>
Wartość projektu w mln PLN (w tym dofinansowanie z UE)	1,4 mln (1,4 mln) PLN
Termin realizacji	lutym 2012–lipiec 2014 r.
Opis projektu (cel, podejmowane działania)	Celem projektu było opracowanie i przetestowanie innowacyjnego modelu preinkubacji przedsiębiorczej osób 50+ pozostających bez zatrudnienia, mającego na celu aktywizację do zakładania własnej działalności gospodarczej. Celem szczegółowym było natomiast zdobycie wiedzy na temat sytuacji osób 50+, opracowanie nowych narzędzi dla doradców zawodowych, niezbędnych do pracy z osobami powyżej 50. roku życia (m.in. aplikacja <i>Life Design 50+</i>) oraz wymiana doświadczeń w tym zakresie pomiędzy publicznymi a niepublicznymi instytucjami rynku pracy.
Opis dobrej praktyki	W ramach projektu przeprowadzona została diagnoza aktualnej sytuacji osób w wieku 50+. Przeprowadzono różnorodne badania i analizy pod kątem rozwijania kompetencji osób 50+ niezbędnych w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej. Spotkania uczestników projektu z doradcą zawodowym odbywały się z wykorzystaniem innowacyjnej aplikacji <i>Life Design 50+</i> . Wsparcie było kompleksowe i posiadało walor praktyczny. Obejmowało również szkolenia miękkie (komunikacja, autoprezentacja, motywacja) oraz z zakresu przedsiębiorczości, a także szkolenia branżowe (z wykorzystaniem bonów na szkolenie) oraz spotkania z przedsiębiorcami, którzy rozpoczęli działalność gospodarczą w wieku 50+.
Adres strony internetowej	<p>http://fungo.com.pl/projekty/projekty-w-fazie-realizacji/dojrzała-przedsiębiorczość.html</p> <p>Projekt był zgłoszony do konkursu pn. „Regaty Rozwoju. Liderzy Innowacji i Współpracy Ponadnarodowej 2007–2013 – II edycja”.</p>

SZKOŁA MARZEŃ

Nazwa beneficjenta	Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej (Fundacja CEO), partnerzy: Polska Fundacja Dzieci i Młodzieży oraz Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej
Miejsce (obszar) realizacji projektu	cały kraj
Obszar wsparcia z EFS/grupa docelowa	edukacja/uczniowie szkół podstawowych
Działanie SPO RZL	Działanie 2.1. <i>Zwiększenie dostępu do edukacji – promocja kształcenia przez całe życie</i>
Wartość dofinansowanie z EFS	43 mln
Termin realizacji	lipiec 2005–listopad 2006 r.
Opis projektu (cel, podejmowane działania)	„Szkoła Marzeń” był jednym z najdroższych projektów SPO RZL dotyczących zwiększania szans realizowanych przez organizacje pozarządowe. Działaniami projektu objęto 443 szkoły, 85 000 uczniów i 5 000 nauczycieli w całej Polsce, którzy stworzyli programy zwiększania szans edukacyjnych i przeprowadzili 250 000 godzin zajęć pozalekcyjnych. Projekt skierowany był do szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych z gmin wiejskich oraz do wszystkich szkół ponadgimnazjalnych, w których co najmniej 35% uczniów mieszka w gminach wiejskich. Głównym celem projektu było stworzenie przez szkoły długookresowych programów rozwojowych oraz realizacja rocznych planów działań, nastawionych na zwiększanie szans edukacyjnych uczniów z gmin wiejskich. Dodatkowym celem było przygotowanie szkół, środowisk lokalnych i samorządów do kontynuacji działań rozpoczętych w ramach Szkoły Marzeń oraz zainicjowanie debaty o lokalnych uwarunkowaniach i wynikających z nich potrzebach oświatowych. Projekt obejmował działania zmierzające do zaktywizowania oraz zwiększenia motywacji uczniów, usamodzielnieniu ich w podejmowaniu decyzji. W ramach projektu realizowane były zajęcia obejmujące wiele dziedzin życia, m.in. prawne i muzyczne, nauka tańca i śpiewu itp.
Opis dobrej praktyki	W efekcie realizacji projektu udało się zlikwidować podstawową barierę, jaką był dowóz uczniów i nauczycieli na zajęcia popołudniowe. Szkoły marzeń realizowały zaplanowane przez siebie działania, nastawione na zwiększanie szans edukacyjnych swoich uczniów. Ponad 80 000 uczniów uczestniczyło w zajęciach pozalekcyjnych, wycieczkach, wyjazdach i projektach edukacyjnych, zdobywając umiejętności i wiedzę konieczne do poruszania się we współczesnym świecie. Znacznie częściej niż dotychczas w szkołach zaczęli pojawiać się rodzice uczniów, którzy spotykali się, żeby rozmawiać o wychowaniu swoich dzieci, ale także na sporcie, na zajęciach, gdzie uczyli się języka angielskiego i korzystania z internetu, na kursach szukania pracy dla osób bezrobotnych. Dzięki realizacji projektu zwykle szkoły wiejskie na oczach społeczności lokalnej przemieniały się w szkoły marzeń. Mieszkańcy przychodzili do szkół na występy, oglądać wystawy prac uczniów i prezentacje projektów. Wiele z dzieci mogło spełnić swoje marzenia i zwiększyć poczucie własnej wartości. Projekt pokazał również władzom lokalnym, że dając pieniądze szkole na zajęcia pozalekcyjne, można dokonać wielkiej zmiany, którą dostrzega cała społeczność gminy. Po zakończeniu projektu co najmniej jedna trzecia pomysłów dostała dofinansowanie od władz lokalnych na kontynuację.
Adres strony internetowej	http://www.ceo.org.pl/ <p>Projekt znajdował się na liście 60 laureatów I edycji konkursu Dobrych Praktyk i był jednym z 5 wyróżnionych projektów w tym konkursie.</p>

CZARNA OWCA. SKAZANI NA OCHRONĘ PRZYRODY

Administrator projektu	Przedstawicielstwo Programu Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju w RP – UNDP
Partnerzy projektu	Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej, Polskie Towarzystwo Przyjaciół Przyrody „Pro Natura”, Stowarzyszenie Inicjatywa Samorządowa „Razem”, Zakład Karny w Wołowie
Miejsce (obszar) realizacji projektu	Zakład Karny w gminie Wołów
Obszar wsparcia z EFS/grupa docelowa	aktywizacja zawodowa i integracja społeczna/byli więźniowie, służba więzienna
Źródło finansowania	PIW Equal – Temat A. <i>Ułatwianie wchodzenia i powrotu na rynek pracy osobom mającym trudności z integracją lub reintegracją na rynku pracy, celem promowania rynku pracy otwartego dla wszystkich</i>
Wartość dofinansowania z EFS	9,9 mln
Termin realizacji	listopad 2004–grudzień 2007 r.
Opis projektu (cel, podejmowane działania)	Celem Partnerstwa było opracowanie modelu zwiększenia szans byłych więźniów na zatrudnienie po zakończeniu odbywania kary oraz zmiana nastawienia społecznego wobec ich reintegracji i zatrudniania. Partnerstwo opracowało projekt umożliwiający skazanym aktywizację zawodową i przygotowanie do wymagań rynku pracy jeszcze w trakcie odbywania kary. Beneficjentami projektu było 500 skazanych, 50 funkcjonariuszy Służby Więziennej i 80 rolników. Zajęcia adresowane do osadzonych miały na celu podniesienie ich kwalifikacji zawodowych, zaznajomienie z mechanizmami rynku pracy, wyposażenie w umiejętności potrzebne do poszukiwania pracy oraz trening postaw, które pozwolą na utrzymanie zatrudnienia. Odbycie kursów zostało potwierdzone certyfikatem. Zainteresowani rozpoczęciem działalności gospodarczej mieli możliwość korzystania z usług Centrum Doradztwa Prawno-Finansowego. Partnerstwo objęło wsparciem również rodziny osadzonych.
Opis dobrej praktyki	Możliwość wykorzystania pracy więźniów dla dobra społeczności lokalnej (np. naprawa stolarki w budynkach użyteczności publicznej) oraz ich zaangażowana postawa przyczyniły się do zmiany nastawienia społecznego wobec skazanych oraz do propagowania idei resocjalizacji przez pracę. Przeprowadzone badania w Zakładzie Karnym w Wołowie wykazały, że więźniowie są bardzo zainteresowani zdobywaniem wiedzy. Praca w zakładach karnych jest często postrzegana przez nich jako nagroda dająca możliwość oderwania się od codzienności w przeludnionych celach. Mechanizm przywracania skazanych dla rynku pracy przy udziale lokalnych rolników i przedsiębiorców posłużył nie tylko skazanym i rolnikom, ale także całej społeczności lokalnej, a także przyczynia się do realizacji zasady zrównoważonego rozwoju. Partnerstwo wypracowało trwały system współpracy między zakładem karnym a społecznością lokalną. Rezultatem projektu jest również wieloaspektowy system szkoleń zawodowych i przedsiębiorczości przygotowujący skazanych do aktywnego wejścia na otwarty rynek pracy, możliwy do powielania w innych regionach i środowiskach lokalnych.
Adres strony internetowej	http://czarnaowca.pronatura.org.pl/taxonomy_menu/2/9
	  <p>Partnerstwo zostało uhonorowane jednym z pięciu wyróżnień w ramach organizowanego konkursu „Dobre praktyki EFS 2008”, a także „Jaskółką Rynku Pracy 2008” – wyróżnieniem przyznawanym przez MRR oraz Fundację Fundusz Współpracy.</p>

AKTYWNI I EFEKTYWNI

Nazwa beneficjenta	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Głogowie
Miejsce (obszar) realizacji projektu	powiat głogowski
Obszar wsparcia z EFS/grupa docelowa	integracja społeczna/osoby zagrożone wykluczeniem społecznym
Tryb wyboru projektu	systemowy
Działanie/poddziałanie PO KL	Poddziałanie 7.1.1. <i>Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej</i>
Wartość projektu w mln PLN (w tym dofinansowanie z UE)	1 mln (0,89 mln) PLN
termin realizacji	styczeń 2012–grudzień 2012 r.
Opis projektu (cel, podejmowane działania)	Projekt adresowany był do osób bezrobotnych, nieaktywnych zawodowo i/lub zatrudnionych, zagrożonych wykluczeniem społecznym, korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, posiadających m.in. niskie wykształcenie, umiejętności zawodowe nieodpowiadające aktualnym potrzebom rynku pracy, brak umiejętności poruszania się po rynku pracy, niskie kompetencje społeczne, interpersonalne, doświadczające problemu uzależnienia i problemów zdrowotnych. W ramach projektu w 2012 roku wyłoniona została grupa 70 osób, z czego zakończyło udział 67 uczestników.
Opis dobrej praktyki	Projekt warto promować, gdyż pomógł on w skuteczny sposób uczestnikom znajdującym się w gorszym położeniu na rynku pracy oraz osobom, które doświadczają gorszego traktowania w życiu społecznym. Dzięki udziałowi w projekcie osoby zagrożone wykluczeniem społecznym i zawodowym (m.in. ze względu na problemy ze zdrowiem) nabyły nowe umiejętności pozwalające poruszać się po współczesnym rynku pracy. Dodatkowo projekt umożliwił poprawę poziomu umiejętności interpersonalnych uczestników ich gotowości do powrotu do życia społecznego. Dzięki projektowi wzrosła ponadto pewność siebie oraz poziom motywacji u uczestników.
Adres strony internetowej	http://www.glogow-info.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=9625&Itemid=2 Projekt był zgłoszony do Konkursu Dobre praktyki EFS 2011, organizowanego przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

HOŁOWNIK – NOWA USŁUGA AKTYWIZACJI ZAWODOWEJ

Nazwa beneficjenta	Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie
Miejsce (obszar) realizacji projektu	województwo małopolskie
Obszar wsparcia z EFS/grupa docelowa	integracja społeczna/pracownicy instytucji rynku pracy oraz instytucji pomocy i integracji społecznej
Tryb wyboru projektu	systemowy
Działanie/poddziałanie PO KL	Poddziałanie 7.2.1 <i>Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym</i>
wartość projektu w mln PLN (w tym dofinansowanie z UE)	1,9 mln (1,6 mln) PLN
Termin realizacji	lipiec 2011–grudzień 2013 r.
Opis projektu (cel, podejmowane działania)	Projekt miał na celu wyposażenie pracowników instytucji rynku pracy oraz integracji i pomocy społecznej w nowe skuteczne narzędzie aktywizacji zawodowej osób pozostających poza rynkiem pracy – metodę pracy trenera zatrudnienia wspieranego (TZW). Trenerzy pomogli przywrócić na rynek pracy 906 osób mających trudności na rynku pracy. W ramach projektu upowszechniano metodę pracy trenera zatrudnienia wspieranego w publicznych służbach zatrudnienia oraz w instytucjach pomocy i integracji społecznej, a także innych zainteresowanych instytucjach z terenu Małopolski.
Opis dobrej praktyki	Projekt osiągnął bardzo dobre wskaźniki realizacji. W ramach projektu trenerzy pracy zatrudnienia wspieranego objęli wsparciem 906 klientów (z 800 zaplanowanych), z czego 892 osoby (na 550 zaplanowanych) zakończyły udział w projekcie. Powstały 3 spółdzielnie socjalne (w Brzeziu, Nowym Targu oraz Krakowie), założono 19 własnych firm, 256 osób znalazło zatrudnienie, 114 odbyło staż, a 10 znalazło pracę w charakterze wolontariuszy. Ponadto 164 osób ukończyło szkolenia zawodowe, 98 zostało objętych <i>job coachingiem</i> , a 231 osób podjęło dalszą naukę.
Adres strony internetowej	http://www.holownik.wup-krakow.pl/ Projekt został uhonorowany tytułem „Najlepsza inwestycja w człowieka 2010” w konkursie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego pn. „Dobre Praktyki EFS 2010”. Ponadto został zgłoszony do konkursu pn. „10 lat w UE”. W ramach projektu zorganizowano 11 spotkań upowszechniających.

**WYSOKIE LOTY, SZEROKIE HORYZONTY – PODNIESIENIE EFEKTYWNOŚCI KSZTAŁCENIA DLA POTRZEB
LOTNISKA W ŚWIDNIKU**

Nazwa beneficjenta	Powiatowe Centrum Edukacji Zawodowej im. Zygmunta Puławskiego w Świdniku
Miejsce (obszar) realizacji projektu	powiat świdnicki
Obszar wsparcia z EFS/grupa docelowa	edukacja/osoby uczące się
Tryb wyboru projektu	konkursowy
Działanie/poddziałanie PO KL	Działanie 9.2. <i>Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego</i>
Wartość projektu w mln PLN (w tym dofinansowanie z UE)	0,35 mln (0,3 mln) PLN
Termin realizacji	wrzesień 2010–wrzesień 2012 r.
Opis projektu (cel, podejmowane działania)	Celem projektu było wykształcenie we współpracy z pracodawcami 120 specjalistów w zawodach istotnych dla kluczowych inwestycji w regionie lubelskim (Port Lotniczy Lublin w Świdniku) i w przemyśle lotniczym oraz poprawienie zdawalności egzaminów zewnętrznych oraz wyników w nauce. Prowadzone działania przyczyniły się do zwiększenia efektywności i atrakcyjności nauczania zawodów związanych z produkcją lotniczą i obsługą portu lotniczego, a także przygotowania większej liczby wykwalifikowanej kadry potencjalnych pracowników gotowych do podjęcia zatrudnienia poprzez współpracę z pracodawcami.
Opis dobrej praktyki	Projekt odpowiedział na potrzeby lokalnego rynku. Port Lotniczy Lublin w Świdniku został otwarty w 2013 roku, zaś projekt już w 2010 r. rozpoczął pilotaż nowego kierunku kształcenia w kontekście powstającego Portu. Trafnie dobrane działania projektowe stanowiły odzwierciedlenie potrzeb lokalnego rynku pracy, jak również kompleksowo odpowiadały na problemy uczniów, związane z istniejącymi dysproporcjami w wynikach w nauce, zdawalności egzaminów zewnętrznych oraz poradnictwem zawodowym.
Adres strony internetowej	http://portal.pcez.pl/zawartosc-projekty-europejskie

Kluczowe rekomendacje dla wdrażania EFS w latach 2014–2020.

REKOMENDACJE DLA SYSTEMU WDRAŻANIA FUNDUSZY POLITYKI SPÓJNOŚCI UE

OBSZAR	REKOMENDACJA	ŹRÓDŁO	STAN WDROŻENIA REKOMENDACJI
Stabilizacja systemu wdrażania	<p>Istotna jest stabilizacja systemu realizacji projektów. Częste zmiany ustaw i zasad realizacji projektów, niejasny język dokumentów, brak jednolitych interpretacji przepisów oraz zbyt rozbudowane procedury sprawiają, że realizacja projektów, w tym zwłaszcza projektów systemowych, stanowi duże wyzwanie.</p> <p>W związku z powyższym Instytucja Zarządzająca powinna ograniczyć zakres i liczbę wydawanych interpretacji do kwestii niezbędnych, które znacząco utrudniają lub uniemożliwiają wdrażanie programu.</p>	<p>Ocena jakości projektów systemowych realizowanych w ramach Poddziałania 6.1.3 PO KL</p> <p>GHK Polska Sp. z o.o. na zlecenie IZ PO KL, Warszawa 2011</p> <p>Ocena barier i luk prawnych w kontekście efektywnej realizacji wsparcia w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego</p> <p>Coffey International Development na zlecenie IZ PO KL, Warszawa 2012</p>	<p>Rekomendacja w części wdrożona już w perspektywie 2007–2013. Na skutek konieczności dokonywania częstych modyfikacji w systemie wdrażania PO KL (wynikających m.in. ze zmian uregulowań prawnych, postępowań audytowych, ale również i badań ewaluacyjnych) podjęto decyzję o wprowadzeniu wszelkich większych zmian w dokumentach programowych nie częściej niż dwa razy do roku. Podobnie rekomendacja będzie miała zastosowanie do okresu programowania 2014–2020.</p>
Odpowiednie formułowanie dokumentacji programowej	<p>Przy programowaniu szczegółowego wsparcia w latach 2014–2020 należałoby zwrócić uwagę na odejście od szczegółowego definiowania w dokumentach programowych typów wsparcia. Opisy wsparcia powinny w większym stopniu koncentrować się na określeniu problemów, które mają być rozwiązane, celów i rezultatów do osiągnięcia oraz ich adresatów.</p>	<p>Ocena barier i luk prawnych w kontekście efektywnej realizacji wsparcia w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego</p> <p>Coffey International Development na zlecenie IZ PO KL, Warszawa 2012</p>	<p>Rekomendacja w części wdrożona. Tam, gdzie jest to możliwe stosowane są zapisy ogólne, ale w wielu przypadkach, np. treści samych programów operacyjnych, konieczne było zawarcie zapisów szczegółowych i precyzyjnych ze względu na konkretne oczekiwania Komisji Europejskiej w tym zakresie.</p>

OBSZAR	REKOMENDACJA	ŹRÓDŁO	STAN WDROŻENIA REKOMENDACJI
<p>Wyraźna demarkacja pomiędzy grupami docelowymi</p> <p>Zapewnienie wysokiej jakości wsparcia</p>	<p>Należy wskazywać jasne kryteria demarkacji pomiędzy grupami docelowymi projektów pozakonkursowych w działaniach realizowanych równolegle z konkursami.</p> <p>W ramach RPO oraz PO WER zapisy Planów Działań (lub dokumentów pełniących podobną funkcję), dotyczących wdrażania 2014–2020, powinny wskazywać odpowiednią demarkację, tak aby uniknąć zjawiska „konkurencji” pomiędzy projektami wybranymi w różnych trybach. Służyć temu powinny również odpowiednie zapisy SZOP PO.</p> <p>Zasadne jest, aby projektodawcy w ramach swoich projektów finansowanych z EFS zapewniali odpowiednią jakość wsparcia, tak aby uczestnicy faktycznie zyskali nowe, szersze lub głębsze kompetencje, które dodatkowo przelożą się pozytywnie na ich sytuację na rynku pracy.</p> <p>Niezbędne wydaje się zatem rozwijanie systemu kontroli jakości wsparcia z udziałem osób kompetentnych w zakresie realizacji lub superwizji projektów mających wpływ w proces pracy z uczestnikami, stosowane metody itp.</p> <p>System kontroli jakości wsparcia mógłby polegać na uczestnictwie specjalistów z kompetencjami potwierdzonymi doświadczeniem w prowadzeniu lub superwizji szkoleń i innych form aktywizacji dla wspieranych grup docelowych w procesie weryfikacji projektu.</p>	<p>Ocena wsparcia w ramach projektów PO KL, realizowanych w trybie konkursowym i systemowym</p> <p>Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Przedsiębiorstwo Społeczne Sp. z o.o. na zlecenie IZ PO KL, Warszawa 2013</p> <p>Analiza osiągniętych wartości wskaźników rezultatu oraz sytuacji uczestników projektów w sześć miesięcy po otrzymaniu wsparcia w ramach Priorytetów VI–VIII PO KL w województwie dolnośląskim</p> <p>Zachodniopomorska Grupa Doradcza Sp. z o.o. na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego, Wrocław 2013</p> <p>Badanie skuteczności wsparcia realizowanego w ramach komponentu regionalnego PO KL 2007–2013 – Raport cząstkowy / PAG Uniconsult na zlecenie IZ PO KL, Warszawa 2013</p>	<p>Rekomendacja wdrożona. Cele tematyczne i poszczególne priorytety inwestycyjne dzielą kategorie odbiorców wsparcia na odpowiednie grupy. Podobnie nowelizacja ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, umożliwiła kategoryzację klientów służb zatrudnienia, w zależności od stopnia ich oddalenia od rynku pracy. Dzięki temu zjawisko konkurowania o klientów pomocy społecznej i służb rynku pracy powinno zostać zmarginalizowane.</p> <p>Rekomendacja wdrożona w części. Jakość dostarczanego wsparcia jest mierzona za pomocą osiągniętych rezultatów. W perspektywie 2014–2020 postawiono znaczący nacisk na wysokość osiąganych wskaźników rezultatu (zarówno krótko-, jak i długoterminowego), dzięki czemu w zależności od osiągniętych efektów projekty będą rozliczane finansowo. Tzw. zasada proporcjonalności pozwalała na obniżanie dofinansowania dla tych projektów, które nie zrealizowały założonych celów m.in. na skutek niewystarczającej jakości wsparcia. Dodatkowe działania zostały przewidziane w zakresie miejsc pracy utworzanych przez bezrobotnych uczestników projektów. Kryteria efektywności i zatrudnieniowości (3 m-ce po projekcie) zostały tak przygotowane, aby uwzględnić wyjątkowość miejsca pracy o wysokiej jakości – dzięki czemu beneficjenci będą „rozliczani” z takich właśnie efektów.</p>

OBSZAR	REKOMENDACJA	ŹRÓDŁO	STAN WDROŻENIA REKOMENDACJI
<p>Zawiązanie międzysektorowego partnerstwa</p>	<p>Zasadne jest tworzenie partnerstw międzysektorowych w szerokim rozumieniu do realizacji projektów systemowych (pozakonkursowych) przez podmioty publiczne, rozwiązujących problemy społeczne o znaczeniu strategicznym dla regionów. Jedynym wyjątkiem od reguły może być sytuacja, w której przepisy prawa nie pozwalają innym podmiotom niż publiczne na realizację takich działań.</p> <p>Odpowiednie warunki nawiązywania partnerstw zostaną określone w wytycznych horyzontalnych dotyczących realizacji zasady partnerstwa, przygotowywanych przez MIIR. Niemniej IZ RPO powinny również promować partnerstwo w wybranych obszarach wsparcia, np. poprzez wymagania określone za pomocą odpowiednich kryteriów wyboru projektów.</p>	<p>Ocena wsparcia w ramach projektów PO KL, realizowanych w trybie konkursowym i systemowym</p> <p>Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Przedsiębiorstwo Społeczne Sp. z o.o. na zlecenie IZ PO KL, Warszawa 2013</p>	<p>Rekomendacja wdrożona w części.</p> <p>Wytyczne w zakresie realizacji zasady partnerstwa w latach 2014–2020 będą dotyczyć współpracy instytucji uczestniczących w realizacji PO na lata 2014–2020 z partnerami, a więc partnerstw międzysektorowych w szerokim rozumieniu. Przedmiotem wytycznym będzie m.in. współpraca partnerska na etapie wdrażania PO na lata 2014–2020, w tym możliwość angażowania partnerów w proces identyfikacji projektów pozakonkursowych (jeżeli jest to uzasadnione charakterem projektu, np. gdy działania w ramach projektu będą kierowane do partnerów). Przewiduje się, że wytyczne wejdą w życie na przełomie marca i kwietnia 2015 r.</p>
<p>Pomoc beneficjentom przy rozliczaniu wniosków</p>	<p>Należy organizować spotkania z beneficjentami, na których w formie praktycznych warsztatów przedstawiony zostanie prawidłowy sposób wypełniania wniosków o płatność.</p> <p>Szkolenia powinny mieć formę warsztatową (praca w małych grupach, rozwiązywanie casów – przypadków, podawanie konkretnych przykładów).</p> <p>Tematyka szkoleń powinna uwzględniać zapytania i problemy zgłaszane opiekunom przez beneficjentów oraz ranking najczęściej popełnianych błędów we wnioskach o płatność. Można także stworzyć katalog najczęściej popełnianych błędów i przekazywać go – w formie publikacji – wszystkim beneficjentom wspierania z komponentu regionalnego PO KL.</p> <p>W przypadku szkoleń skierowanych do pracownikom, należy poprzedzić je bieżącą analizą potrzeb informacyjnych.</p>	<p>Analiza systemu rozliczania wniosków o płatność składanych w ramach komponentu regionalnego Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w województwie dolnośląskim</p> <p>Pracownia Badań i Doradztwa „Re-Source” Korczyński Sarpata sp.j. na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego, Wrocław 2010</p> <p>Ocena systemu zarządzania i wdrażania PO KL 2007–2013</p> <p>PSDB Sp. z o.o. na zlecenie IZ PO KL, Warszawa 2010</p>	<p>Rekomendacja wdrożona. Problem z rozliczeniem wniosków o płatność był problemem okresowym, związanym z kumulacją nowych zadań i wymagań w zakresie rozliczania i kwalifikowalności wydatków. Został on rozwiązany w toku realizacji PO KL 2007–2013, jednakże ze względu na fakt, że podobne problemy mogą pojawić się w nowym okresie programowania, wskazane jest uwzględnianie stosowanych rozwiązań w przypadku pojawienia się takiej potrzeby.</p>

OBSZAR	REKOMENDACJA	ŹRÓDŁO	STAN WDROŻENIA REKOMENDACJI
<p>Wsparcie dla uczestników projektów</p>	<p>Wsparcie szkoleniowe/dydaktyczne powinno w większym stopniu skupiać się na aspekcie praktycznym wykorzystania przekazywanej wiedzy teoretycznej.</p> <p>W projektach szkoleniowych należy zwiększać ilość czasu poświęcaną przez wykładowców na pracę z pojedynczym słuchaczem. Należy także dążyć do prowadzenia zajęć w możliwie małych grupach, co sprzyja pracy indywidualnej i współpracy pomiędzy wykładowcą a słuchaczem.</p>	<p>Ocena wpływu działań edukacyjnych realizowanych w ramach Działania 2.3 PO KL na system ochrony zdrowia w Polsce wraz z próbą określenia potencjalnych obszarów wsparcia w przyszłej perspektywie finansowej, badanie wykonane na zlecenie MZ przez IBC Group, 2012</p>	<p>Rekomendacja częściowo wdrożona.</p> <p>W ramach PO KL wskazywane były (m.in. za pomocą kryteriów wyboru projektów, jak i w dokumentacji konkursowej) zalecenia dla beneficjentów na temat praktycznych aspektów szkoleń finansowanych z EFS. Zalecenia te jednak wciąż pozostają aktualne – zwłaszcza dla RPO 2014–2020. Usprawnieniem w tym zakresie jest również planowany do realizacji system popytowy finansowania szkoleń. Zakłada się, że ogólnopolski Rejestr Usług Rozwojowych, który zostanie sfinansowany w PO WER, będzie zawierał element oceny jakości szkolenia – uwzględniający jego wymiar praktyczny i stopień realizacji zakładanego celu szkolenia.</p>
<p>Zamówienia publiczne</p>	<p>W procedurach przetargowych na wybór uczelni realizujących wsparcie dla kadry medycznej należy unikać dokonywania wyboru jedynie w oparciu o kryterium ceny. Należy uwzględnić także inne kryteria, takie jak jakość świadczonych usług, baza szkoleniowa etc. Takie podejście, polegające na wyjściu poza minimalne wymogi związane z koniecznością uzyskania akredytacji – oprócz zapewnienia w ramach projektu możliwie wysokiego poziomu kształcenia – będzie stymulowało konkurencję pomiędzy instytucjami kształcącymi, a w konsekwencji przyczyni się do ogólnego wzrostu poziomu kształcenia.</p>	<p>Ocena wpływu działań edukacyjnych realizowanych w ramach Działania 2.3 PO KL na system ochrony zdrowia w Polsce wraz z próbą określenia potencjalnych obszarów wsparcia w przyszłej perspektywie finansowej, badanie wykonane na zlecenie MZ przez IBC Group, 2012</p>	<p>Rekomendacja częściowo wdrożona.</p> <p>Usprawnieniem w tym zakresie jest m.in. planowany do realizacji popytowy system finansowania szkoleń. Zakłada się, że ogólnopolski Rejestr Usług Rozwojowych, który zostanie sfinansowany w PO WER, będzie zawierał element oceny jakości szkolenia – uwzględniający również jego wymiar praktyczny i stopień realizacji zakładanego celu szkolenia.</p>

REKOMENDACJE HORYZONTALNE

OBSZAR	REKOMENDACJA	ŹRÓDŁO	STAN WDROŻENIA REKOMENDACJI
<p>Praktyczny wymiar projektów z zakresu życia zawodowego z prywatnym</p>	<p>W kolejnej perspektywie finansowej EFS projekty odnoszące się do kwestii godzenia życia zawodowego i prywatnego powinny zawierać elementy wdrożeniowe. Rekomendowane jest, aby ww. projekty składały się minimum z następujących faz:</p> <ul style="list-style-type: none"> • analiza potrzeb firmy w zakresie polityki godzenia życia zawodowego z osobistym (lub szerszej polityki CSR), • doradztwo/szkolenie w zakresie możliwych do zastosowania rozwiązań, opracowanie programu/polityki firmowej, element wdrożeniowy). 	<p><i>Ocena skuteczności kampanii informacyjno-promocyjnej dotyczącej zasady równości szans pfc</i> EGO s.c. na zlecenie IZ PO KL, Warszawa 2012</p>	<p>Rekomendacja pozostaje do wdrożenia. Rekomendacja została przekazana do wykorzystania przez IZ RPO w ramach działań planowanych przez nie w projektach skierowanych do przedsiębiorstw w latach 2014–2020. Dodatkowo w ramach PO WER planowane jest wdrożenie narzędzia wspierającego przeciwdziałanie dyskryminacji ze względu na płeć w miejscu pracy i w dostępie do zatrudnienia w małych przedsiębiorstwach. Przy jego opracowywaniu zostaną uwzględnione m.in. model „Gender index”, plan równościowy, produkty projektów innowacyjnych zrealizowanych w ramach PO KL.</p>
<p>Dopasowanie wsparcia do rodzaju i stopnia niepełnosprawności uczestników projektów</p>	<p>Instytucje zaangażowane we wdrażanie projektów powinny dążyć do promowania projektów dedykowanych konkretnym grupom osób niepełnosprawnych, biorąc pod uwagę stopień i rodzaj niepełnosprawności. Zdefiniowanie grupy docelowej jest pierwszym krokiem do określenia najbardziej adekwatnych form wsparcia skierowanych do osób niepełnosprawnych.</p> <p>Osoby niepełnosprawne różnią się rodzajem i stopniem niepełnosprawności oraz związanymi i wynikającymi z tego potrzebami i oczekiwaniami. Dla osób ze szczególnymi i bardziej skomplikowanymi rodzajami niepełnosprawności, np. sensoryczną narządów wzroku lub słuchu, postuluje się organizację projektów dedykowanych tym osobom w sposób celowy.</p>	<p><i>Badanie adekwatności i efektywności realizowanego wsparcia w ramach Poddziałania 1.3.6 oraz w komponentach regionalnym PO KL w kontekście potrzeb osób niepełnosprawnych</i> Collect Consulting Sp. z o.o. na zlecenie MPIP, Warszawa 2013</p> <p><i>Ocena wsparcia kierowanego do osób niepełnosprawnych w ramach komponentu regionalnego PO KL w Województwie Mazowieckim</i> Centrum Doradztwa Strategicznego s.c. na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego, Warszawa 2013</p>	<p>Rekomendacja częściowo wdrożona. W związku z tym, że promowanie równości szans i przeciwdziałanie dyskryminacji osób niepełnosprawnych jest działaniem o charakterze horyzontalnym, szczególnie mocno akcentowanym w nowych regulacjach wspólnotowych, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju przygotowało projekt Wytycznych w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014–2020. W ich treści wszystkie programy operacyjne zostały zobowiązane do przestrzegania kwestii równości szans osób niepełnosprawnych na wszystkich etapach realizacji programów – w tym na etapie rekrutacji do projektów. Podkreślono, że projekty muszą być dopasowane pod kątem dostępności i merytorycznego zakresu do potrzeb ON. Stąd wdrożenie treści wytycznych będzie stanowić wypełnienie dyspozycji niniejszej rekomendacji.</p>

OBSZAR	REKOMENDACJA	ŹRÓDŁO	STAN WDROŻENIA REKOMENDACJI
<p>Kierunki wsparcia dla nowej perspektywy we obszarze polityki zdrowotnej</p> <ul style="list-style-type: none"> • Priorytetowe obszary wsparcia w przyszłej perspektywie finansowej: • projekty wzmacniające system opieki nad osobami chorymi na choroby układu krążenia, nowotwory, choroby metaboliczne (cukrzyca, otyłość, mocznica), przewlekłe schorzenia płuc, rehabilitacja po epizodach niedokrwienych serca i udarach mózgowych, a także urazy, zatrucia, choroby psychiczne. • realizacja projektów w zakresie organizowania dziennej opieki nad osobami starszymi oraz rozwój istniejących form instytucjonalnej opieki. • realizacja projektów na rzecz opieki prenatalnej oraz nad matką i dzieckiem. • finansowanie programów wyrównawczych (które polegałyby na zwiększeniu finansowania wybranych procedur medycznych na tzw. terenach defaworyzowanych – np. tereny wiejskie etc). • projekty przyczyniające się do ograniczenia zdrowotnych czynników ryzyka w konkretnych zakładach pracy, w których identyfikowane są czynniki ryzyka. • poprawę świadomości zdrowotnej społeczeństwa oraz wykrywalności chorób negatywnie wpływających na zasoby rynku pracy (profilaktyka zdrowotna), w tym konieczne jest prowadzenie rzetelnej oceny skuteczności realizowanych projektów oraz analiza wyników tej oceny w celu stałej poprawy realizowanych programów profilaktycznych, a także wypromowanie najlepszych praktyk. • zwiększenie efektywności zarządzania systemem ochrony zdrowia. • rozwoj białych miejsc pracy (edukacja przed- i podyplomowa) • pilotażowe tworzenie i funkcjonowanie tzw. cancer units, czyli koncentrowanie opieki nad chorymi na raka w dedykowanych, wielospecjalistycznych zespołach. • fundowane staże krajowe. • programy stypendialne dla naukowców (np. poprzez wspieranie projektów przyczyniających się do poszukiwania i testowania nowych metod zapobiegania i wczesnego wykrywania chorób będących istotną przyczyną dezaktywacji zawodowej). • szkolenia dotyczące obsługi finansowej podmiotów leczniczych, rozliczania i kontraktowania świadczeń z NFZ, budżetowania w podmiotach leczniczych. • szkolenia dotyczące kwestii prawnych, komunikacji z pacjentem, radzenia sobie z trudnym pacjentem i odpowiedzialności zawodowej. • szkolenia językowe. 	<p>Ocena wpływu działań edukacyjnych realizowanych w ramach Działania 2.3 PO KL na system ochrony zdrowia w Polsce wraz z próbą określenia potencjalnych obszarów wsparcia w przyszłej perspektywie finansowej, badanie wykonane na zlecenie MZ przez IBC Group, 2012</p> <p>Ocena skuteczności wybranych programów profilaktycznych w ramach Poddziałania 2.3.1 PO KL, badanie wykonane na zlecenie MZ przez WYG PSDB, 2012</p>	<p>Rekomendacja wdrożona. Obszar wsparcia polityki zdrowotnej jest obszarem współdzielonym przez różne programy operacyjne. Z EFS finansowane będą m.in. programy profilaktyki zdrowotnej (w zakładach pracy) oraz aktywności zdrowotnej dla osób pracujących, osób po 50 r.ż. (w celu utrzymania ich w aktywności zawodowej), programy poprawiające zarządzanie instytucjami służby zdrowia, rozwijające miejsca pracy dla pielęgniarek, lekarzy i innego personelu medycznego, nowe kierunki studiów medycznych itp. Działania te zostały wskazane do realizacji we programie PO WER na lata 2014–2020.</p>	

REKOMENDACJE DOTYCZĄCE OBSZARU ZATRUDNIENIA

OBSZAR	REKOMENDACJA	ŹRÓDŁO	STAN WDROŻENIA REKOMENDACJI
<p>Rynek pracy – wsparcie dla instytucji – diagnozowanie potrzeb</p>	<p>W procesie podnoszenia kwalifikacji pracowników instytucji rynku pracy i instytucji pomocy społecznej należy w większym stopniu uwzględnić specyficzne potrzeby instytucji. Potrzeby diagnozowane w tym zakresie wśród pracowników powinny być weryfikowane pod kątem zgodności z kierunkiem rozwoju wspieranej instytucji.</p> <p>Urzędом pracy potrzebna jest stabilizacja, jeśli chodzi o kierunek zmian. W pierwszej kolejności kadra kierownicza urzędów, a w ślad za nią wszyscy pracownicy potrzebują mieć poczucie, że wypracowane przez nich niekiedy autentycznie nowatorskie rozwiązania i modele nie będą musiały z dnia na dzień zostać zarzucone i zastąpione czymś innym.</p>	<p>Metaewaluacja projektów systemowych realizowanych w Działaniu 7.1 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Departament Zarządzania Europejskim Funduszem Społecznym, MRR, Warszawa 2011</p> <p>Centra Aktywizacji Zawodowej. Pierwsze doświadczenia, PSDB, Warszawa 2012</p>	<p>Rekomendacja wdrożona. Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju wystosowało oficjalne pismo, w którym zobowiązało IP PO KL do przekazania członkom Komisji Oceny Projektów, instrukcji, w której znalazły się zapisy dotyczące zwracania uwagi i odpowiedzialnego punktowania deklaracji wnioskodawców, dotyczących badania potrzeb poszczególnych grup docelowych obejmowanych wsparciem w ramach projektu (zarówno instytucji, jak i ich pracowników).</p> <p>Rekomendacja wdrożona. Zalecenie zostało uwzględnione w ramach nowelizacji ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (DzU z 2013 r. poz. 674, z późn. zm.) oraz Wytycznych Ministra Infrastruktury i Rozwoju w zakresie realizacji projektów finansowanych ze środków Funduszu Pracy w ramach programów operacyjnych współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego na lata 2014–2020.</p>

OBSZAR	REKOMENDACJA	ŹRÓDŁO	STAN WDROŻENIA REKOMENDACJI
<p>Najtrudniejsze grupy docelowe</p>	<p>Konieczne jest zwiększenie udziału grup w szczególnej sytuacji na rynku pracy (w szczególności osób z niższym wykształceniem, bez kwalifikacji zawodowych, osób w wieku 50+ oraz długotrwale bezrobotnych) w projektach realizowanych z wykorzystaniem EFS.</p> <p>Udzielane wsparcie powinno brać pod uwagę zdiagnozowaną relatywnie niższą trwałość zatrudnienia kobiet, osób starszych i najmłodszych (do 24 lat) uczestników projektów. Podejmowane działania będą wymagały zwiększenia adekwatności wsparcia dla kobiet, osób niepełnosprawnych oraz najmłodszych i najstarszych osób w projektach PO KL, a także wprowadzenia do programu szkoleń dla tych grup rozwijania „miękkich” umiejętności, sprzyjających utrzymaniu się na rynku pracy (np. umiejętności interpersonalne, motywacji do kształcenia ustawicznego).</p>	<p>Ocena jakości projektów systemowych realizowanych w ramach Poddziałania 6.1.3 PO KL, GHK, Warszawa 2011</p> <p>Badanie osiągniętych wartości wskaźników rezultatu komponentu regionalnego PO KL. Raport końcowy z III etapu ewaluacji, PAG Uni-consult, Warszawa 2011</p>	<p>Rekomendacja wdrożona. W projektach pozakonkursowych realizowanych przez PUP został zwiększony udział osób długotrwale bezrobotnych, osób powyżej 50. roku życia, osób bez kwalifikacji zawodowych lub bez wykształcenia średniego. Ponadto opiekunowie projektów z IP/IP2 PO KL zwracali uwagę koordynatorom projektów systemowych PUP, aby osoby z niskim wykształceniem i bez kwalifikacji zawodowych zostały otoczone szczególną opieką ze strony doradców zawodowych, których głównym zadaniem obok identyfikacji predyspozycji oraz potrzeb szkoleniowych są działania wspierające motywację klientów PUP do zmiany ich sytuacji na rynku pracy. Jednocześnie dalsze wsparcie ukierunkowane na osoby młode (w szczególności tzw. NEETs) zostało przewidziane w PO WER w ramach inicjatywy YEI.</p> <p>Rekomendacja wdrożona. IZ PO KL w swoich Zaleceniach dla Instytucji Pośredniczących w zakresie formułowania i stosowania szczegółowych kryteriów wyboru projektów corocznie rekomendowało dostosowanie wsparcia do specyficznych potrzeb grup docelowych. Z „Badania skuteczności wsparcia realizowanego w ramach komponentu regionalnego PO KL 2007–2013” wynika, że są to niedoreprezentowane grupy. Rekomendacje z badania, mające na celu ich większą aktywność przekazane zostały do IZ RPO 2014–2020, celem wdrożenia w ramach nowych programów. Ponadto, MIR (IZ PO WER) prowadzi obecnie prace nad przygotowaniem „Wytocznych w zakresie realizacji horyzontalnej zasady równości szans kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną” w ramach funduszy unijnych 2014–2020”. Celem ma być zwrócenie większej uwagi na realizację wsparcia skierowanego do grup znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy – w tym w szczególności do kobiet i osób niepełnosprawnych.</p>

OBSZAR	REKOMENDACJA	ŹRÓDŁO	STAN WDROŻENIA REKOMENDACJI
Kompleksowość i adekwatność wsparcia	Konieczne jest stosowanie wsparcia kompleksowego i jednocześnie zindywidualizowanego, zaprojektowanego w odniesieniu do potrzeb, możliwości i oczekiwań konkretnego uczestnika, z uwzględnieniem osób zależnych, będących pod opieką uczestnika projektu. Dopasowanie usług powinno wynikać z diagnozy predyspozycji zawodowych, przeprowadzonej przez doradcę zawodowego.	Metaewaluacja projektów systemowych realizowanych w Działaniu 7.1 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Departament Zarządzania Europejskim Funduszem Społecznym, MRR, Warszawa, 2011 r. Ocena jakości projektów systemowych realizowanych w ramach Poddziałania 6.1.3 PO KL, GHK, Warszawa 2011	Rekomendacja wdrożona. Już w Planach Działania dla PO KL na lata 2012, 2013, 2014 wprowadzono wymagane kryteria dostępu i strategiczne – dla Priorytetu VI i VII. W odniesieniu do lat 2014–2020 przedmiotowe rekomendacje zostały uwzględnione w treści projektów wytycznych skierowanych do wszystkich RPO i PO WER, tj. wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze przystosowania przedsiębiorstw i pracowników do zmian na lata 2014–2020 oraz Wytycznych MIR w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014–2020 wytycznych MIR dotyczących celów tematycznych 8 i 9.
Czas na deregulację	Niezbędna jest deregulacja przepisów dotyczących polityki społecznej, w tym szczególnie zatrudnienia. Deregulacja powinna dotyczyć przede wszystkim odejścia od precyzyjnego wskazywania adresatów poszczególnych usług i instrumentów rynku pracy, szczegółowego opisu zasad wykorzystania poszczególnych instrumentów. Zdecydowanie większy zakres decyzji dotyczący wykorzystania poszczególnych narzędzi powinien być pozostawiony pracownikom lokalnych instytucji rynku pracy.	Ocena barier i luk prawnych w kontekście efektywnej realizacji wsparcia w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, Coffey International Development, Warszawa 2012	Rekomendacja w części wdrożona. W znowelizowanej ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy wprowadzone zostały przepisy uelastyczniające sposób adresowania form pomocy oferowanych osobom bezrobotnym i poszukującym pracy. Aktualnie trwają prace uzgodnieniowe projektu ustawy o zmianie ustawy o pomocy społecznej oraz niektórych innych ustaw. Rada Ministrów podjęła uchwałę w sprawie przyjęcia programu pod nazwą „Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji”, przedłożoną przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej.

REKOMENDACJE DOTYCZĄCE OBSZARU EDUKACJI

OBSZAR	REKOMENDACJA	ŹRÓDŁO	STAN WDROŻENIA REKOMENDACJI
Zwiększenie jakości kształcenia	Biorąc pod uwagę znaczne zróżnicowanie polskiej edukacji pod względem jakości nauczania oraz jej dużą selektywność, niezbędne jest wprowadzenie działań systemowych, ukierunkowanych na wsparcie szkół i nauczycieli w osiąganiu lepszych efektów kształcenia, w tym również w pracy z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych, a także z uczniami zdolnymi.	Diagnoza Społeczno-Ekonomiczna na potrzeby krajowego programu operacyjnego współfinansowanego ze środków EFS w latach 2014–2020, Instytut Wiedzy i Innowacji, Warszawa 2013	<p>Rekomendacja wdrożona. Wsparcie w tym zakresie skierowane do nauczycieli zostało zaplanowane w ramach celu tematycznego 10 i opisane w PO WER, a zasady jego udzielania w projekcie <i>Wytycznych MIIR w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze edukacji na lata 2014–2020</i>. W PO WER podkreśla się, że dla osiągnięcia celów Strategii Europa 2020 w obszarze edukacji szczególnie istotne jest zwiększenie wykorzystania przez szkoły i placówki edukacyjne innowacyjnych metod wspierających proces nauczania. Wytyczne z kolei wskazują, że IZ RPO zapewnią, że wsparcie na rzecz doskonalenia umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli w zakresie stosowania metod oraz form organizacyjnych sprzyjających kształtowaniu i rozwijaniu u uczniów kompetencji kluczowych niezbędnych na rynku pracy oraz właściwych postaw/umiejętności. Ponadto, wytyczne wskazują, że w trakcie otrzymywania stypendium uczeń–stypendysta podlega opiece dydaktycznej nauczyciela, pedagoga szkolnego albo doradcy zawodowego zatrudnionego w szkole ucznia.</p>

OBSZAR	REKOMENDACJA	ŹRÓDŁO	STAN WDROŻENIA REKOMENDACJI
Świadoma ścieżka wyboru kariery	<p>Rekomenduje się wzmocnienie systemu doradztwa zawodowego w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych – tak, aby decyzje edukacyjne były w jak największym stopniu oparte na właściwym rozpoznaniu własnych predyspozycji i zainteresowań w kontekście wiedzy o perspektywach zawodowych związanych z różnymi ścieżkami kształcenia.</p>	<p>Ocena jakości i skuteczności wsparcia kierunków zamawianych w ramach Poddziałania 4.1.2 PO KL”, PSDB, Warszawa 2012</p>	<p>Rekomendacja wdrożona. Wsparcie w tym zakresie skierowane do nauczycieli zostało zaplanowane w ramach celu tematycznego 10 i opisane w PO WER, który wskazuje jako jeden z podstawowych kierunków wsparcia z EFS dla osiągnięcia celów Strategii Europa 2020 w obszarze edukacji lepsze przygotowanie uczniów do przyszłego zatrudnienia. Działania w tym obszarze będą obejmowały m.in. przygotowanie szkół do świadczenia usług ułatwiających uczniom wybór odpowiedniej ścieżki zawodowej. Ze środków EFS finansowane będą działania dotyczące modernizacji systemu doradztwa edukacyjno-zawodowego prowadzonego w szkołach.</p> <p>Zasady udzielania wsparcia z EFS w obszarze edukacji zostały doprecyzowane w projekcie <i>Wytycznych Ministra Infrastruktury i Rozwoju w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze edukacji na lata 2014–2020</i>. Zgodnie w ww. dokumencie, zakres wsparcia udzielanego w ramach RPO na rzecz podnoszenia umiejętności oraz uzyskiwania kwalifikacji zawodowych przez uczniów i słuchaczy szkół lub placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe lub ogólne oraz uczestników pozaszkolnych form kształcenia zawodowego obejmować będzie m.in. doradztwo edukacyjno-zawodowe. Ww. wytyczne opisują szczegółowo zasady realizacji wsparcia dotyczącego rozwoju doradztwa edukacyjno-zawodowego, współfinansowanego z EFS w ramach RPO.</p>

OBSZAR	REKOMENDACJA	ŹRÓDŁO	STAN WDROŻENIA REKOMENDACJI
<p>Więcej dobrych przedszkoli</p>	<p>Istotnym wyzwaniem jest również rozwój wysokiej jakości i dostępnej edukacji przedszkolnej. Upowszechnienie edukacji przedszkolnej powinno być przede wszystkim zadaniem rządu. Niezbędne jest w tym zakresie wprowadzenie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dotacji celowej na edukację przedszkolną uwzględniającej potrzeby nie tylko dzieci 5–6-letnich, ale także 3 i 4-letnich; • realizacja projektów związanych z podwyższaniem jakości edukacji przedszkolnej (również poprzez wsparcie dla nauczycieli wychowania przedszkolnego); • upowszechnienie edukacji na obszarach o specyficznych potrzebach (bardzo małe miejscowości wiejskie); • projektów pilotażowych, testujących nowe rozwiązania, np. dotyczących specyficznych form edukacji, np. „wędrujący nauczyciele”. 	<p>Ocena ośrodków wychowania przedszkolnego, utworzonych lub wspartych ze środków finansowych EFS, w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL, Ośrodek Ewaluacji, Warszawa 2012</p>	<p>Rekomendacja w części wdrożona. W ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL ukerunkowano wsparcie z EFS na obszary o najwyższym zapotrzebowaniu i potencjale w zakresie edukacji przedszkolnej tym zakresie. Działania w tym obszarze będą kontynuowane w ramach wszystkich RPO 2014–2020 a ich koordynacja zostanie zapewniona poprzez określenie odpowiednich zasad realizacji tego typu wsparcia w ramach projektu <i>Wytycznych Ministra Infrastruktury i Rozwoju w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze edukacji na lata 2014–2020</i>. Ponadto, Ośrodek Rozwoju Edukacji realizuje w ramach PO KL projekty dotyczące modernizacji treści i metod kształcenia – 7 z nich jest związanych z podwyższaniem jakości edukacji przedszkolnej. Obejmują one swym działaniem m.in. opracowanie i wdrożenie innowacyjnych programów nauczania/środków dydaktycznych, z uwzględnieniem potrzeb uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Po zakończeniu realizacji ww. projektów opisy tych programów nauczania i narzędzi dydaktycznych zostaną umieszczone na ogólnodostępnym portalu Scholaris, tak aby upowszechnić wiedzę na ich temat w systemie edukacji.</p>

OBSZAR	REKOMENDACJA	ŹRÓDŁO	STAN WDROŻENIA REKOMENDACJI
<p>Szkolnictwo zawodowe</p>	<p>Należy minimalizować czynniki, które leżą u źródła niskiej jakości kształcenia na poziomie zawodowym, w tym przede wszystkim należy podjąć działania w celu:</p> <ul style="list-style-type: none"> nasilenia współpracy pomiędzy szkołami zawodowymi a pracodawcami, w tym stworzenie systemu zachęt dla przedsiębiorstw do kooperacji ze szkołami zawodowymi np. poprzez wprowadzenie ulg podatkowych i zwrot kosztów dla przedsiębiorców wraz z systemem nagradzającym efektywne prowadzenie przygotowania do zawodu; promocji współpracy szkół z przedsiębiorstwami zrealizowanymi w ramach struktur klastrów; wzmacniania kompetencji, w tym również doświadczeń praktycznych kadry nauczycielskiej placówek kształcenia zawodowego, między innymi poprzez organizację staży dla kadry nauczycielskiej w nowoczesnych zakładach pracy, w celu zdobycia wiedzy w zakresie nowych technologii wykorzystywanych w poszczególnych branżach, zgodnych z kierunkiem nauczania; zapewnienia dodatkowych środków na niwelowanie braków sprzętowych oraz umożliwiających zakup niezbędnych materiałów dydaktycznych wykorzystywanych jako pomoc przy kształceniu i nauce zawodu; bieżącej modyfikacji kierunków kształcenia zawodowego, w oparciu o system diagnozowania specyfiki wewnątrzregionalnej/lokalnej, w tym uwzględniający inteligentne specjalizacje, branże zidentyfikowane jako kluczowe dla rozwoju regionu oraz zawody nadwyżkowe i deficytowe w regionie, w tym przy użyciu badań regionalnych i krajowych nad rynkiem pracy. 	<p>Ewaluacja Działania 9.2 PO KL – współpraca szkół zawodowych z przedsiębiorcami, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014</p> <p>Diagnoza Społeczna – Ekonomiczna na potrzeby krajowego programu operacyjnego współfinansowanego ze środków EFS w latach 2014–2020, Instytut Wiedzy i Innowacji, Warszawa 2013</p> <p>Ocena efektów współpracy przedsiębiorstw ze szkołami i placówkami kształcenia zawodowego oraz promocyjnej przedsiębiorczości dzięki realizacji projektów w ramach komponentu regionalnego PO KL w województwie lubuskim Europejskie Centrum Doradztwa Finansowego Badania i Szkolenia Ewa Joachimczak</p>	<p>Rekomendacja wdrożona. Szkolnictwo zawodowe jest jednym z kluczowych obszarów wsparcia z EFS w zakresie edukacji. Projekty na rzecz wzmocnienia współpracy szkół z przedsiębiorcami, uczelniami i partnerami społecznymi będą współfinansowane z EFS w ramach RPO. Zgodnie z projektem <i>Wytycznych Ministra Infrastruktury i Rozwoju w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze edukacji na lata 2014–2020</i>, wsparcie udzielane w ramach RPO będzie przyczyniać się do zwiększenia udziału pracodawców w przygotowywaniu programów nauczania oraz organizacji kształcenia praktycznego w miejscu pracy dla uczniów i słuchaczy szkół lub placówek prowadzących kształcenie zawodowe, wyposażenia szkół lub placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe; w nowe technologie, materiały, narzędzia i urządzenia; zapewnienia nauczycielom kształcenia zawodowego możliwości aktualizowania swojej wiedzy przez bezpośredni kontakt z rzeczywistym środowiskiem pracy.</p>

OBSZAR	REKOMENDACJA	ŹRÓDŁO	STAN WDROŻENIA REKOMENDACJI
<p>Kompetencje zamawiane</p>	<p>Rekomenduje się, aby w programie w ramach nowej perspektywy finansowej, przedmiotem zamawiania były kompetencje i moduły kształcenia, a nie kierunki studiów. Programy kształcenia powinny uwzględniać w większym stopniu, w kontekście konkretnego kierunku, następujące główne typy kompetencji:</p> <ul style="list-style-type: none"> komunikacyjne (szczególnie kompetencje interpersonalne: współpraca w grupie, jasne przekazywanie myśli, nawiązywanie i utrzymywanie kontaktów z innymi ludźmi); osobiste (szczególnie kompetencje kognitywne: logiczne myślenie i analiza faktów, wyszukiwanie i analiza informacji oraz wyciąganie wniosków, gotowość uczenia się nowych rzeczy, kreatywność – bycie innowacyjnym, wyrażanie nowych rozwiązań); zawodowe ogólne (szczególnie kompetencje samoorganizacyjne: rozplanowanie i terminowa realizacja działań, praca w warunkach projektu, elastyczne reagowanie na zmiany, samodzielność podejmowania decyzji, przedsiębiorczość i przejawianie inicjatywy). 	<p>Ocena jakości i skuteczności wsparcia kierunków zamawianych w ramach Poddziałania 4.1.2 PO KL, PSDB, Warszawa 2012</p> <p><i>Analiza kwalifikacji i kompetencji kluczowych dla zwiększenia szans absolwentów na rynku pracy</i>, Agrotec Polska Sp. z o.o., Warszawa 2014</p>	<p>Rekomendacja wdrożona. W ramach PO WER podkreśla się wagę zwiększenia jakości oferowanych usług edukacyjnych i rozwój kompetencji w obszarach kluczowych dla gospodarki. Reforma szkolnictwa wyższego z 2011 r. pozwoliła na dostosowanie programów kształcenia do możliwości i potrzeb studentów, wymagań stawianych przez otoczenie społeczne i gospodarcze, a także potrzeb rozwojowych państwa. Nowe podejście oparte jest o efekty kształcenia opisane w kategoriach: wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych. W PO WER wspófinansowane będą z EFS działania wspierające programy kształcenia, kształtujące zarówno umiejętności zawodowe (na które popyt zgłaszają pracodawcy), jak i kompetencje miękkie studentów (pozwalające na elastyczne dopasowanie do rynku pracy) – w szczególności w tych obszarach, które są kluczowe z punktu widzenia rozwoju nowoczesnej gospodarki kraju.</p>
<p>Uczenie się dorosłych Polaków</p>	<p>Biorąc pod uwagę wyzwania wynikające ze zmian demograficznych, gospodarczych i społecznych, działania realizowane na poziomie krajowym powinny wspierać rozwój nowoczesnego systemu kwalifikacji, obejmującego zarówno edukację formalną, jak i różnorodne formy uczenia się przez całe życie. Oznacza to budowanie narzędzi i instrumentów wspierających instytucje edukacyjne, nauczycieli, doradców edukacyjno-zawodowych, które pozwolą osiągnąć jak najlepsze efekty kształcenia.</p>	<p><i>Diagnoza Społeczno-Ekonomiczna na potrzeby krajowego programu operacyjnego wspófinansowanego ze środków EFS w latach 2014–2020</i>, Instytut Wiedzy i Innowacji, Warszawa 2013</p> <p><i>Bilans Kapitał Ludzkiego. Rozwijanie kompetencji przez dorosłych Polaków</i>, Anna Szczucka, Konrad Turek, Barbara Worek, Warszawa 2013</p>	<p>Rekomendacja wdrożona. W ramach PO WER oraz RPO realizowane będą działania mające na celu stworzenie przejrzystego i spójnego krajowego systemu kwalifikacji, w tym wprowadzenie procedur oceny i potwierdzania osiągnięć uczących się pod kątem efektów uczenia się, uporządkowanie i rozwój systemu uznawania kompetencji nabytych poza edukacją formalną (system walidacji) oraz wdrożenie systemów gromadzenia i transferu osiągnięć edukacyjnych, spójnych z systemami europejskimi. Ponadto w PO WER będzie także zapewnienie funkcjonowania Zintegrowanego Rejestru Kwalifikacji i włączenie do niego kwalifikacji nadawanych poza systemami oświaty oraz szkolnictwa wyższego. Zasady regulujące udzielanie wsparcia z EFS w tym zakresie zostały opisane w projekcie <i>Wytycznych MiIR w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze edukacji na lata 2014–2020</i>.</p>

REKOMENDACJE DOTYCZĄCE OBSZARU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

OBSZAR	REKOMENDACJA	ŹRÓDŁO	STAN WDROŻENIA REKOMENDACJI
<p>Wsparcie szkoleniowe dla przedsiębiorstw/podaż vs. popyt</p> <ul style="list-style-type: none"> W obszarze wspierania kompetencji pracowników przedsiębiorstw, w szczególności w odniesieniu do oferty szkoleń zawodowych, niezbędne jest: <ul style="list-style-type: none"> • stworzenie systemu wsparcia przedsiębiorczości, w którym kluczową rolę odgrywać będzie popyt, a nie podaż na poszczególne typy usług, np. w oparciu o vouchery szkoleniowo-doradcze; • wdrożenie mechanizmów kontrolnych pozwalających na lepszą weryfikację jakości oferowanych szkoleń (ewaluacja i tworzenie rankingu profesjonalnych beneficjentów, tzn. takich którzy dbają o wysoką jakość); • nałożenie obowiązku częściowej odpłatności za szkolenia w celu zwiększenia motywacji uczestników do aktywnego uczestnictwa w projektach; • wzmacnianie rozwiązań, które będą umożliwiały dokonywanie wyboru oferty szkoleniowej na podstawie jej jakości, a nie tylko niższej ceny oferowanej usługi; • z uwagi na nadmierną koncentrację wsparcia na terenach wysoko zurbanizowanych rekomenduje się przygotowanie dedykowanej oferty szkoleniowej dla potencjalnych projektodawców (przedsiębiorstw) z terenów najłabiej rozwiniętych gospodarczo; • potrzeby szkoleniowe nie powinny być zaspakajane w oderwaniu od możliwości partycypacji w szkoleniach przez poszczególne firmy (zasoby ludzkie, finansowe, odpływ wykwalifikowanych pracowników); • polityka rozwoju zasobów ludzkich wspierana w ramach EFS powinna rozwijać popyt na szkolenia w przypadku tych firm, które jeszcze nie są takimi działaniami zainteresowane, nie widzą takiej potrzeby poprzez działania doradcze, skierowane na rzecz formułowania diagnozy zapotrzebowania na umiejętności. 	<p>Ewaluacja kompleksowości i efektywności wsparcia instytucji otoczenia biznesu świadczących usługi dla przedsiębiorców, PAG Uniconsult z Laboratorium Badań Społecznych, Warszawa 2012</p> <p>Rozwój umiejętności i szkolenia w ramach MSP, OECD, 2012</p> <p>Kwalifikacje dla potrzeb pracodawców, KPP Lewiatan, Warszawa 2012</p> <p>Wpływ projektów szkoleniowych realizowanych w Priorytecie VIII na potrzeby przedsiębiorstw, poprawę ich konkurencyjności/funkcjonowania oraz zmianę polityki szkoleniowej firm, a także wpływ na adaptacyjność uczestników projektu szkoleń w kontekście zmian gospodarczych zachodzących w regionie, Openfield, 2013</p> <p>Ocena efektów współpracy przedsiębiorstw ze szkołami i placówkami kształcenia zawodowego oraz promocji przedsiębiorczości dzięki realizacji projektów w ramach komponentu regionalnego PO KL w województwie lubuskim Europejskie Centrum Doradztwa Finansowego Badania i Szkolenia Ewa Joachimczak</p>	<p>Rekomendacja w części wdrożona. Jednym z celów PO WER będzie wsparcie pracowników i przedsiębiorstw ukierunkowane na podniesienie jakości zarządzania rozwojem przedsiębiorstw. Ze środków EFS w ramach Programu zostanie utworzony m.in. ogólnopolski Rejestr Usług Rozwojowych (RUR), obejmujący wszystkie podmioty świadczące usługi rozwojowe finansowane ze środków publicznych, natomiast w ramach RPO zaprojektowane zostaną komplementarne systemy dystrybucji środków oparte na podejściu popytowym. W projekcie wytycznych MiIR w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze przystosowania przedsiębiorstw i pracowników do zmian na lata 2014–2020 wprowadzono odpowiednie zapisy regulujące udzielanie wsparcia w tym obszarze w ramach PO WER oraz RPO.</p>	

OBSZAR	REKOMENDACJA	ŹRÓDŁO	STAN WDROŻENIA REKOMENDACJI
<p>Praktyczna strona nauczania przedsiębiorczości</p>	<p>W celu rozwoju przedsiębiorczości na uczelniach i wzmocnienia praktycznej strony nauczania przedsiębiorczości konieczne jest:</p> <ul style="list-style-type: none"> • podejście wielotorowe, uwzględniające m.in. współpracę B+R, zakładanie nowych firm typu spin-off i spin-out lub kształcenie studentów w zakresie przedsiębiorczości; • nauka przedsiębiorczości obejmująca nie tylko tradycyjne wykłady z zakresu ekonomii czy przedsiębiorczości, ale także np. analizę studiów przypadków konkretnych przedsiębiorstw, gry, projekty i symulacje rzeczywistych działań, staże oraz inne formy praktycznych działań, które wymagają interakcji z „realnym” przedsiębiorcą; • współpraca uczelni z biznesem oraz z sektorem publicznym, w celu wymiany doświadczeń i kreowania postaw przedsiębiorczych w regionie poprzez takie inicjatywy, jak tworzenie i rozwój parków naukowo-technologicznych, inkubatorów przedsiębiorczości; • tworzenie zespołów badawczych ds. działań, które będą odgrywać wiodącą rolę w rozwoju zarówno naukowym, jak i elementów pomocowych dla inicjatyw przedsiębiorczych; • opracowanie programów szkoleniowych dla nauczycieli i kadry naukowej w dziedzinie przedsiębiorczości, które można wdrożyć na poziomie krajowym lub na poziomie każdej uczelni. Ważne jest, aby zorganizować konsultacje tych programów zarówno z przedsiębiorcami jak i z kadrami naukową specjalizującą się w dziedzinie przedsiębiorczości, np. poprzez regularne spotkania lub warsztaty; • wypracowanie zintegrowanego modelu wsparcia rozwoju przedsiębiorczości i biznesu, który łączy dwa najważniejsze zadania uczelni w promoci przedsiębiorczości – zachęty do rozwoju przedsiębiorczości oraz wsparcie samego procesu zakładania działalności gospodarczej (inkubacji); • dalszy rozwój akademickich inkubatorów przedsiębiorczości w kierunku tworzenia z nich bardziej kompleksowych centrów ds. przedsiębiorczości. 	<p><i>Skills and competences for Entrepreneurship (Umiejętności i kompetencje w zakresie przedsiębiorczości),</i> OECD, 2013</p>	<p>Rekomendacja w części wdrożona. Wskazane rekomendacje zostaną wzięte pod uwagę w trakcie opracowywania założeń implementacyjnych PO WER w osi IV dotyczącej systemu wspierania szkolnictwa wyższego. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego otrzymało już przedmiotowe rekomendacje do wykorzystania, m.in. w procesie zamawiania kształcenia określonych kompetencji wśród studentów i kadry uczelni.</p>

OBSZAR	REKOMENDACJA	ŹRÓDŁO	STAN WDROŻENIA REKOMENDACJI
<p>Wspieranie zakładania i kontynuacji działalności gospodarczej</p>	<p>W celu optymalizacji wdrażania instrumentów wsparcia zakładania przedsiębiorczości należy:</p> <ul style="list-style-type: none"> w szczególным stopniu wspierać powstawanie działalności gospodarczych w branżach kluczowych/perspektywnych dla regionu, ze względu na stosunkowo wyższą przeżywalność firm tworzonych w tych branżach; skierowanie do osób bezrobotnych planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej bardziej kompleksowego wsparcia w ramach projektów, obejmującego wsparcie psychologiczno-doradcze jeszcze przed właściwym etapem wsparcia szkoleniowego i doradczego dotyczącego zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej; uściślenie kryteriów przyznawania dotacji (lub pożyczki) na rozpoczęcie działalności gospodarczej przez osoby niepracujące, tak aby ta kosztowna forma wsparcia trafiła do osób, które zarazem mają niskie szanse podjęcia pracy najmniejszej i wysokie szanse utrzymania nowej działalności gospodarczej; należy położyć nacisk na odpowiednią weryfikację pomysłów biznesowych i biznesplanów uczestników projektów. Należy zapewnić wsparcie zwiększające przeżywalność działalności gospodarczych uczestników; udzielając dofinansowania osobom w wieku do 24 lat, 55+ czy długotrwale bezrobotnym, należy liczyć się z wyższym ryzykiem; należy brać pod uwagę czynniki korzystnie wpływające na przeżywalność firm: <ul style="list-style-type: none"> szkolenia z zakresu tworzenia biznesplanu, wysokość dotacji (każde dodatkowe 10 tys. zł dotacji powodowało spadek ryzyka zaprzestania działalności o 13%), zaangażowanie własnych środków uczestnika. 	<p>Badania skuteczności wsparcia realizowanego w ramach komponentu regionalnego PO KL 2007–2013 – Raport cząstkowy II oraz raport końcowy, PAG Uniconsult, 2013, 2012</p> <p>Badanie skuteczności wsparcia realizowanego w ramach komponentu regionalnego – III fala badania PO KL 2007–2013, PAG Uniconsult, 2014</p> <p>Ocena efektywności i skuteczności projektów realizowanych w ramach priorytetu VI, VIII Poddziałanie 6.1.1, Działanie 6.2, 8.1 na rozwój postaw przedsiębiorczych w województwie łódzkim, PAG-Uniconsult, Łódź 2011</p>	<p>Rekomendacja w części wdrożona. Niektóre proponowane rozwiązania zostały zawarte jako obligatoryjne w Wytycznych MiIR w zakresie realizacji projektów finansowanych ze środków Funduszu Pracy w ramach programów operacyjnych współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego na lata 2014–2020. Ww. wskazują m.in. na konieczność zapewnienia bardziej kompleksowego wsparcia osobom bezrobotnym, m.in. poprzez wskazanie wymogu przedłożenia udziałów w postaci usług i instrumentów wskazanych w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy musi pogłębioną analizą umiejętności, predyspozycji i problemów zawodowych danego uczestnika projektu, m.in. poprzez opracowanie/aktualizację Indywidualnego Planu Działania. Analiza ta ma pozwolić na dopasowanie oferty pomocy w taki sposób, aby odpowiadała na rzeczywiste potrzeby danego uczestnika projektu. Każdy z uczestników projektu powinien otrzymać ofertę wsparcia obejmującą wszystkie formy wsparcia z uwzględnieniem profilu pomocy, które zostaną zidentyfikowane u niego jako niezbędne w celu poprawy jego sytuacji na rynku pracy lub uzyskania zatrudnienia.</p> <p>W celu usprawnienia procesu akceptacji pomysłów biznesowych dla nowych firm przez MPIPS podjęte zostaną działania informacyjne, wskazujące na zasadność finansowania z Funduszu Pracy szkoleń dla pracowników powiatowych urzędów pracy w zakresie weryfikacji wniosków o przyznanie środków na podjęcie działalności gospodarczej. Przedmiotowe szkolenia mogą zostać sfinansowane przez PUP-y ze środków Funduszu Pracy, zgodnie z art. 108 ust. 1 pkt 38 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.</p> <p>Ponadto, w ramach PO WER będą realizowane projekty dotyczące monitorowania potrzeb przedsiębiorstw i pracowników w kontekście zapotrzebowania na kompetencje, w tym analizy zapotrzebowania na kompetencje w branżach zaliczanych do grona inteligentnych specjalizacji, a także podnoszenie kompetencji osób uczestniczących w edukacji na poziomie wyższym, w obszarach kluczowych dla gospodarki i rozwoju kraju.</p>

OBSZAR	REKOMENDACJA	ŹRÓDŁO	STAN WDROŻENIA REKOMENDACJI
<p>Instrumenty zwiększające strategiczne planowanie biznesowe</p>	<p>Ze względu na fakt, iż większość MŚP nie przestrzega szkoleń jako ważnego czynnika z perspektywy ich funkcjonowania na rynku, jak również nie jest w stanie ocenić zapotrzebowania pracowników w zakresie niezbędnych do pozyskania umiejętności (brak strategicznego planowania biznesowego), niezbędne jest:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zachęcanie przedsiębiorstw, do przeprowadzania oceny własnych potrzeb szkoleniowych oraz informowania o tych potrzebach; • utworzenie sieci i platform współpracy działających na rzecz wsparcia przedsiębiorstw w zakresie wprowadzania strategicznego planowania biznesowego oraz poprawnego diagnozowania potrzeb; • otwarta dyskusja w zakresie opracowywania i tworzenia lokalnych strategii szkoleniowych. 	<p><i>Rozwój umiejętności i szkolenia w ramach MSP, OECD, 2011</i></p> <p><i>Kwalifikacje dla potrzeb pracodawców, KPP Lewiatan, 2010</i></p> <p><i>Przedsiębiorcy jako odbiorcy wsparcia w ramach Priorytetu VIII na Warmii i Mazurach, PSDB, 2012</i></p>	<p>Rekomendacja wdrożona. Ze środków EFS w ramach Programu zostanie utworzony m.in. ogólnopolski Rejestr Usług Rozwojowych (RUR), obejmujący wszystkie podmioty świadczące usługi rozwojowe finansowane ze środków publicznych, natomiast w ramach RPO zaprojektowane zostaną komplementarne systemy dystrybucji środków oparte na podejściu popytowym. W projekcie wytycznych MiIR w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze przystosowania przedsiębiorstw i pracowników do zmian na lata 2014–2020 wprowadzono odpowiednie zapisy regulujące udzielanie wsparcia w tym obszarze w ramach PO WER oraz RPO.</p>
<p>Instrumenty wsparcia</p>	<p>Należałoby rozważyć opracowanie instrumentu o charakterze mieszanym (hybrydowym), łączącego elementy finansowania zwrotnego (pożyczka) z elementami finansowania bezzwrotnego (dotacja). Do rozważenia pozostaje natomiast, czy oba strumienie powinny pochodzić ze środków publicznych, czy też finansowanie zwrotne powinno być udzielane przez instytucje komercyjne (na wzór kredytu technologicznego).</p> <p>Ze względu na duże ryzyko, wiążące się z finansowaniem osób rozpoczynających działalność gospodarczą znacznie bardziej uzasadnione jest pierwsze rozwiązanie.</p>	<p><i>Ocena trwałości i efektywności wsparcia udzielonego na rozpoczęcie działalności gospodarczej w ramach SPO RZL, ZPORR oraz PO KL, PAG Uniconsult, 2012</i></p>	<p>Rekomendacja wdrożona. W Wytycznych MiIR w zakresie realizacji projektów finansowanych ze środków Funduszu Pracy w ramach programów operacyjnych współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego na lata 2014–2020 zapewniono możliwość łączenia wsparcia bezzwrotnego ze zwrotnym. Uczestnik projektu współfinansowanego z EFS w ramach RPO może otrzymać wsparcie bezzwrotne oraz wsparcie zwrotne, o ile realizacja przygotowanego przez niego biznesplanu tego wymaga i nie oznacza to podwójnego finansowania. Iz RPO może zapewnić mechanizmy pozwalające na łączenie wsparcia zwrotnego i wsparcia bezzwrotnego. Obie formy wsparcia realizowane będą z w jednym projekcie, współfinansowanym z EFS.</p>

REKOMENDACJE DOTYCZĄCE OBSZARU INTEGRACJI SPOŁECZNEJ

OBSZAR	REKOMENDACJA	ŹRÓDŁO	STAN WDROŻENIA REKOMENDACJI
<p>Monitorowanie efektów wsparcia</p>	<p>W celu maksymalizacji rezultatów wsparcia rekomendowane jest:</p> <ul style="list-style-type: none"> • stworzenie systemu oraz narzędzi w zakresie autoewaluacji i monitorowania rezultatów wsparcia wypracowanych wspólnie przez ROPS, PCPR oraz OPS; • wypracowanie wskaźników miękkich do mierzenia rezultatów aktywnej integracji. Nie istnieją obecnie kwantyfikowalne wskaźniki, które mierzyłyby poziom aktywnej integracji. Z kolei mierzenie aktywizacji społecznej miarą efektywności zatrudnieniowej jest niewystarczające do pokazania rezultatów udzielanego wsparcia; • bieżące monitorowanie rezultatów udzielonego wsparcia, w szczególności poprzez monitorowanie losów uczestników wsparcia (również w znacznie odroczonej perspektywie czasu), co w konsekwencji pozwoli na lepsze zaplanowanie przyszłych działań; • poszerzenie zestawu oraz większa adekwatność w stosunku do realizowanego wsparcia wskaźników w obszarze integracji społecznej w odniesieniu do perspektywy finansowej 2007–2013. 	<p><i>Gotowi do pomocy. Gotowi do pracy. Adekwatność pomocy udzielanej w projektach systemowych i jej efekty. Raport końcowy badania ewaluacyjnego projektów systemowych 7.1.1 i 7.1.2 realizowanych przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie w województwie lubuskim, GHK Polska Sp. z o.o., 2013</i></p>	<p>Rekomendacja w części wdrożona. System wskaźników przyjętych dla KPO/RPO w dokumentach programowych oparty został o wytyczne KE dotyczące monitorowania i ewaluacji wsparcia z EFS. W zakresie niezbędnym dla zapewnienia spójnych danych na poziomie KE pomiar będzie dotyczył zarówno bezpośrednich (dane z systemu monitorowania) jak i długofalowych efektów interwencji – w perspektywie 6–18 miesięcy po projekcie (dane z ewaluacji).</p> <p>Jednocześnie należy wskazać, że w projekcie Wytycznych MiIR w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014–2020 zawarto zasady i sposób pomiaru rezultatów wsparcia w obszarze aktywnej integracji dla poszczególnych grup docelowych – w zależności od instrumentów wykorzystywanych w projekcie (tzw. efektywność społeczno-zatrudnieniowa).</p>

OBSZAR	REKOMENDACJA	ŹRÓDŁO	STAN WDROŻENIA REKOMENDACJI
<p>Rozwiązania na poziomie programowania</p> <p>W celu maksymalizacji rezultatów wsparcia rekomendowane jest:</p> <ul style="list-style-type: none"> rozróżnienie w dokumentach programowych dwóch rodzajów przedsięwzięć: ukierunkowanych bezpośrednio na integrację zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz ukierunkowanych na integrację społeczną na bardziej podstawowym poziomie. Przyjęcie, że kryterium efektywności zatrudnieniowej jest stosowane wyłącznie do projektów pierwszego rodzaju; projektodawcy prowadzący integrację zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym byli zobowiązani do osiągania określonego poziomu efektywności działań integracyjnych oraz efektywności prozatrudnieniowej (na poziomie 20–30%, w zależności od specyfiki grupy docelowej), w ramach realizowanych przez siebie projektów; obliczanie poziomu efektywności zatrudnieniowej projektu uwzględniało przypadki zawarcia przez uczestnika projektu umowy o pracę lub umowy cywilnoprawnej – z wyłączeniem przypadków, w których zatrudnienie jest subsydiowane. Uzyskanie zatrudnienia subsydiowanego jest łatwiejsze niż zatrudnienia niesubsydiowanego, dlatego nie powinny być traktowane jako równoważne; poprzez odpowiednią modyfikację kryteriów wyboru projektów premiowanie tych projektodawców, których statutowa działalność jest zgodna z obszarem merytorycznym projektów, w szczególności posiadających doświadczenie w pracy na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; umożliwienie projektodawcom realizowania projektów wieloletnich. Dopuszczenie w dokumentach określających zasady przyznawania środków z RPO 2014–2020 realizacji (m.in.) projektów trwających 3 lata lub dłużej. 	<p>Analiza efektywności zatrudnieniowej projektów zrealizowanych w ramach Poddziałania 7.2.1 PO KL, w kontekście ich skuteczności w aktywizowaniu osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, Anna Chrościcka Dyspersja na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego, 2013</p>	<p>Rekomendacja w części wdrożona. W projekcie Wytycznych MIIR w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014–2020 opisano ogólne zasady realizacji projektów współfinansowanych z EFS w zakresie celu tematycznego 9 oraz zasady i sposób pomiaru rezultatów wsparcia w obszarze aktywnej integracji poszczególnych grup docelowych (tzw. efektywność społeczno-zatrudnieniowa).</p>	

OBSZAR	REKOMENDACJA	ŹRÓDŁO	STAN WDROŻENIA REKOMENDACJI
<p>Wsparcie dla instytucji integracji społecznej</p>	<p>Wsparcie pracowników instytucji pomocy społecznej w zakresie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • skutecznego wykorzystania narzędzi aktywnej integracji oraz ich adekwatnego doboru względem indywidualnych potrzeb klientów OPS; • lobbowanie rozwiązań typu PAL i PION na poziomie lokalnym oraz doradztwo w tym zakresie. Rekomendowane jest wprowadzenie doradztwa/animacji dla instytucji, które zainteresowane są realizacją tego typu projektów. Doradztwo powinno iść w parze z promocją dobrych praktyk; • rozbudowanie infrastruktury społecznej m.in. poprzez KIS i CIS oraz lepsza współpraca OPS i PCPR z podmiotami ekonomii i integracji społecznej oraz upowszechnianie idei tworzenia lokalnych partnerstw z udziałem PES; • wzmocnienie potencjału fizycznego instytucji integracji społecznej, w szczególności na poziomie lokalnym (sprzęt, środki transportu, lokale); 	<p>Gotowi do pomocy. Gotowi do pracy. Adekwatność pomocy udzielanej w projektach systemowych i jej efekty. Raport końcowy badania ewaluacyjnego projektów systemowych 7.1.1 i 7.1.2 realizowanych przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie w województwie lubuskim, GHK Polska Sp. z o.o. na zlecenie ROPS Poznań, 2013</p> <p>Analiza potrzeb instytucji działających w obszarze pomocy i integracji społecznej oraz działań prowadzonych na poziomie centralnym i regionalnym w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w kontekście zmniejszenia obszarów zjawiska wykluczenia społecznego, PAG Uniconsult Sp. z o.o. na zlecenie MPiPS, 2011</p>	<p>Rekomendacja w części wdrożona. W projekcie Wytycznych MIIR w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014–2020 zawarto zasady realizacji wparcia w ramach RPO 2014–2020 w tym zakresie.</p>

OBSZAR	REKOMENDACJA	ŹRÓDŁO	STAN WDROŻENIA REKOMENDACJI
<p>Praca z klientem pomocy społecznej</p>	<ul style="list-style-type: none"> • promowanie wsparcia Interdyscyplinarnego/systemowego, poprzez realizowanie projektów zawierających element współpracy instytucji pomocy i integracji społecznej, służb zatrudnienia, sądów, organizacji pozarządowych (NGO) i innych służb społecznych; • wsparcie powinno być poprzedzone diagnozą indywidualnych potrzeb i potencjału uczestników, w mniejszym zaś stopniu – diagnozą problemów społecznych przeprowadzaną w odniesieniu do danego obszaru (gminy, powiatu, województwa); • promowanie projektów zakładających staże/subsydiowane zatrudnienie dla osób pozostających bez zatrudnienia. Jednym z pożądaných elementów projektów powinna być pomoc uczestnikom w poszukiwaniu zatrudnienia; • niezbędnym elementem szkoleń o charakterze zawodowym powinny być zajęcia praktyczne, mające na celu doskonalenie umiejętności zawodowych i zdobywanie doświadczenia zawodowego; • należy promować projekty, w których oferowane jest uczestnikom wsparcie towarzyszące zorientowane na ograniczenie lub całkowite zniwelowanie czynników mogących uniemożliwiać osobom kwalifikującym się do udziału w projekcie partycypację w nim; • zmodyfikować sposób udzielania wsparcia osobom bezdomnym. Należałoby rozważyć wyodrębnienie typu projektów dedykowanego osobom bezdomnym. W ramach wsparcia należałoby w pierwszej kolejności skupić się na zaspokojeniu podstawowych potrzeb odbiorców wsparcia, które w dużej mierze mają charakter materialny. Dopiero po zaspokojeniu potrzeb z tej sfery mogłyby być podejmowane działania z zakresu aktywizacji społecznej i zawodowej 	<p>Gotowi do pomocy. Gotowi do pracy. Adekwatność pomocy udzielanej w projektach systemowych i jej efekty. Raport końcowy badania ewaluacyjnego projektów systemowych 7.1.1 i 7.1.2 realizowanych przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie w województwie lubuskim, GHK Polska Sp. z o.o. na zlecenie ROPS, Poznań 2013</p> <p>Ocena wpływu udziału w projekcie na sytuację osobistą i zawodową osób wykluczonych/zagrożonych wykluczeniem uczestniczących w projektach realizowanych w ramach Priorytetu VII w województwie łódzkim, Zakład Badań Naukowych Polskiego Towarzystwa Socjologicznego na zlecenie WUP, Łódź 2010</p> <p>Analiza efektywności zatrudnieniowej projektów zrealizowanych w ramach Poddziałania 7.2.1 PO KL, w kontekście ich skuteczności w aktywizowaniu osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, Anna Chrościcka Dyspersja na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego, 2013</p>	<p>Rekomendacja w części wdrożona. W projekcie Wytycznych MIIR w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014–2020 zawarto zasady realizacji wparcia w ramach RPO 2014–2020 w tym zakresie.</p>

OBSZAR	REKOMENDACJA	ŹRÓDŁO	STAN WDROŻENIA REKOMENDACJI
<p>Zasady tworzenia i funkcjonowania systemu wsparcia ekonomii społecznej w regionach</p>	<p>W dokumentach programowych RPO należy:</p> <ul style="list-style-type: none"> określić w jaki sposób i na jakich zasadach będą wybierane OWES-y w nowej perspektywie; przewidzieć konieczność budowania systemu wsparcia w ramach projektów systemowych (realizowanych np. przez samorząd województwa), gdyż takie rozwiązanie zapewni większą gwarancję wyboru podmiotów o odpowiednim potencjale; rekomendować wybór podmiotów, które posiadają doświadczenie na terenie województwa, a także doświadczony zespół; posiadają akredytację, w zakresie świadczenia wysokiej jakości usług, w tym dotyczących sposobów diagnozowania potrzeb klientów i pracy z klientami, sposobów monitorowania losów klientów; przy wyborze OWES należy zapewnić, aby kryteria i zasady wyboru instytucji zostały określone wspólnie z kluczowymi interesariuszami; instytucje te powoływane były co najmniej na 4 lata (np. konkurs dwa razy w okresie programowania); dla każdej instytucji wskazane zostały rezultaty do osiągnięcia; przy wyborze OWES należy promować podmioty, które posiadają doświadczenie w zakresie doradztwa biznesowego lub oferują współpracę z instytucjami otoczenia biznesu; rozliczanie OWES z liczby PES, które funkcjonują pewien okres po utworzeniu (np. 2–3 lata) i przyrostu liczby miejsc pracy w funkcjonujących PES. 	<p>Ocena wsparcia w obszarze ekonomii społecznej udzielonego ze środków EFS w ramach PO KL, Coffey International Sp. z o.o., na zlecenie MiIR (DZF), 2013</p>	<p>Rekomendacja w części wdrożona. W projekcie Wytycznych MiIR w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014–2020 zawarte zostały zapisy dotyczące zasad realizacji wsparcia na rzecz rozwoju sektora ekonomii społecznej w ramach PO WER i RPO. Większość wskazanych zaleceń (OWES muszą posiadać akredytację, okres powołania – nie krótszy niż 36 miesięcy, kryteria i zasady wyboru OWES, „rozliczalność” OWES z osiągnięcia wskaźników efektywnościowych).</p>

OBSZAR	REKOMENDACJA	ŹRÓDŁO	STAN WDROŻENIA REKOMENDACJI
<p>Wsparcie dla osób niepełnosprawnych</p>	<p>Wsparcie dla osób i uczniów z niepełnosprawnością (OzN, UzN) obejmujące m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> wprowadzenie sankcji za zaniechanie realizacji prawa w kwestiach dotyczących sytuacji OzN lub nieprawidłowe jego stosowanie; wzmocnienie koordynacji działań na rzecz OzN; opracowanie metody wczesnego dotarcia do OzN i ich rodzin z informacją na temat dostępnego w systemie wsparcia; objęcie OzN i ich rodzin skoordynowanymi działaniami o charakterze terapeutyczno-edukacyjnym; dostosowanie infrastruktury szkół z zastosowaniem zasad projektowania uniwersalnego; utrzymanie w systemie edukacji szkolnictwa specjalnego; włączanie klas specjalnych do szkół ogólnodostępnych; kształcenie nauczycieli ze szkół ogólnodostępnych w kierunku odpowiedniego wspierania UzN w procesie edukacji; zapewnienie doświadczonych specjalistów ds. pracy z UzN w szkołach ogólnodostępnych między innymi poprzez wykorzystanie potencjału szkół specjalnych; dostosowanie oferty szkolnictwa zawodowego do potrzeb OzN; tworzenie punktów informacyjnych dla pracodawców promowanie stosowania klauzul społecznych; zwiększenie dostępności usług trenera pracy; wprowadzenie pakietu/bonu aktywizacyjnego dla OzN. 	<p>Włączający system edukacji i rynku pracy – rekomendacje dla polityki publicznej; IBE, Warszawa 2014</p>	<p>Rekomendacja w części wdrożona. W projekcie Wytycznych MIIR w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze edukacji na lata 2014–2020, a także w ramach projektu wytycznych MIIR w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014–2020 zawarte zostały odpowiednie zapisy podkreślające konieczność realizacji wsparcia udzielanego m.in. ze środków EFS w ramach polityki spójności z uwzględnieniem specyficznej sytuacji osób niepełnosprawnych oraz w sposób respektujący prawa osób niepełnosprawnych. Ww. nie dotyczą jednakże realizacji innych polityk publicznych niż polityka spójności.</p>

Wydawca:

Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju
Departament Europejskiego Funduszu Społecznego
ul. Wspólna 2/4
00-926 Warszawa
tel. (+48 22) 273 80 51
fax (+48 22) 273 89 19
e-mail: pokl@cpe.gov.pl

www.efs.gov.pl**Infolinia EFS:**

0 801 EFS 801
0 801 337 801
płatne jak za połączenia lokalne

ISBN 978-83-7610-546-8

Publikacja bezpłatna

Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego